

5597

1921

ఆంధ్రసాహిత్య పరిషత్పత్రిక.

రెండు నెలల కొకనారి ప్రకటింపబడును.

(Journal of the Telugu Academy.)

సంపుటము ౧౦. { ద్వితీయామసంవత్సరము. } సంచిక ౨.
త్రేతీయామాసములు.

ప్రధానవ్యాసములు.

1. శివతత్వసారము — మల్లికార్జునపండితారాధ్యక్షుడు.
2. ఆంధ్రకవితాపిత — కాశీభట్ట బ్రహ్మయ్యకాశ్రీ.
3. పరిపద్ధకమవార్షికసభావృత్తాంతము.
4. పరిపత్వప్రకభాండాగారము.
5. గ్రంథసీకారము.
6. రాత్రిసంవత్సరకార్యనిజేపనము.

విషయసూచిక.

విషయములు.

పొరటలు.

౧. శివతత్వస్థానము ౬౫-౮౪

మల్లికార్జునపండితారాధ్యక్షుడు.

౨. ఆంధ్రకవితాపిత ౮౯-౧౧౧

కాశీభట్ట బ్రహ్మకృష్ణాస్త్రిగారు.

౩. పరిషద్దళమవార్జికసభావృత్తాంతము ౧౧౨-౧౧౭

౪. పరిషత్సృజకభాండాగారము ౧౧౮-౧౨౬

౫. గ్రంథసీక్వకారము ౧౨౭-౧౨౮

౬. రాత్రిసంవత్సరకార్యనివేదనము ౧-౧౨

శ్రీలింగదేవుభక్తుల, శీలంబులు మనములోనఁ జరింపుమఁ దా

నాలుక కసివో బొగడని, యాలరిజ్వలము బ్రహ్మ మనఁగాఁ దగునె. ౨౦౪
తెగడిన దుర్గతు లగుఁ గడుఁ, బొగడిన సుగతు లగు వారిఁ బురుషోత్తములకా

జగదేకవిభునిభక్తులఁ, బొగడఁజె కృతఃసతు లగణ్యపుణ్యోపయులకా. ౨౦౫

శ్రీయునుఁ గులమును శీలము, నాయువు నష్ట మగునతిరయంబున ముక్తి

శ్రీయుక్తుల శివభక్తుల(౧), బోయక నిండించుట్టిపాపాత్ములకుకా. ౨౦౬

నదేశంబున నేపురి, నేదెన పసియించియుండు నిలి శివభక్తుం

డాదేశంబున నాపురి, నాదెన పసియించియుండు హరితీర్థంబుల్. ౨౦౭

2శివభక్తులయందుఁజెడిచో, తుదిమొక్కచేత్ర శివంబు రిక్తశ్రీతికా

శివుఁ డెప్పుడు నుండు జగ, స్పృహత్ర మగు చరియ నెవ్వ పాపహరంబుకా.

కడుఁగడి(౧)దిపాపము వరు(౨), దొంగిలించుగద చలంబినకలగ మున్నూఁ డైనకా

మృదుభక్తులయింకకుఁ బల్లి, తమచరమిదినిను నీష్టద్రావిడ శూరకా.

స్ఫుటితతాంత్రికుఁ జువగత, కుటిలాత్మమును గరియించుగోత్రము నెల్లం

4బలుగతిఁలర్చిరూపా, స్థలంబునను ముగి నారణ మగుటకా. ౨౧౦

ఓప సెడినదుచుభక్తుల, నోడరు కాఁ జేయ శివుఁడ యొకయందు నిక్కం

బోడ సెడి నదుచుభక్తుల, నోడరు కాఁ జేయ శివుఁడ యొకయందు జగతికా.

5భువిఁ బ్రాణాంశముఁబ్రాణున, శివభక్తి డవచ్చుఁ డెన్నిచేసి(౧) పశ్యత్

6శివనన్నిధి కాగణమున, శివభక్తిప్రభురాణాంశనిర్మాతృత్వకా. ౨౧౧

7అధికావరాధికృతియున, శివభక్త్యాంశ్యం బెచ్చెఁబని చగుశివభక్తుం

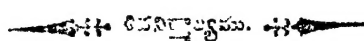
డధికప్రచ్చుణవిభమున, నగదు ననున్దండు పేనవాటలకృష్టికా. ౨౧౨

తా రోడకశివోపాసన, కారణమున నెట్టి¹⁰దైవ గడునూన్యులు ని

స్తారాధిము దమకు శివా, చాన్ద్రుతి నడనవలయు శశిభరుభక్తుల్. ౨౧౩

మా¹¹కేమా భక్తుల కని, చేకోక శివాజ్ఞ మీ(జీ)చెనవడచి న

12లోకమున మాన్యు లగుదురు, గా కెన్ను చురయ్య శివునికవిలియనతఁగుల్

చవి కొరగి లోభమున సం, భవించకయు నన్న యొందుభంగిన యొండెం

డవలి మలచేపలుగు భువి, శివనిష్కాల్యంబు గడునిష్కలము గుడువకా. ౨౧౬

1. మరులుంచుగణ్య. 2. శివభక్తులయందుఁజెడి. 3. ముండుకశ్రీతికా. 4. బలువలి. 5. భువి
ప్రాప్తూ. 6. శివనన్నిధిగారణము. 7. అధికావరాధి. 8. అవభూంశ్యంబెవ్వం. 9. శాశవయున
కారణమున. 10. వైశ్యంకడుచాన్ద్రునిస్తారాధిము. 11. మాకేమి. 12. లోకమునకమాన్యు.

ధరణి నభక్తులకు మహేశ్వనిర్దాలోప్యప్రభోగసంస్పర్శవత

ధరణి¹సమాలోకనపద, పరిలంఘనవిధులనంతపాపముఁ జేయున్. ౨౧౭

క్షీలి నాత్మ దేహ మనదూ, పితృదేశంబు రోయుఁ జెందఁగ నరుఁ డె

ట్లతనిగతి²రోయు శివుఁడును, చులి నిర్మల్యంబుఁ గుడుచుమలయుతుఁడెంపన్

నిర్మలపదార్థ మగుటకు, నిర్మల్యం బనఁగ నెగడున్³నిర్మల్యం

బర్హిలి(౯) గుమతురు భక్తులు, కర్మతయ మగుట మోక్ష⁴కాంక్షులు రుద్రా.

గురుకృతశివోదీక్షమెయిన్, విరహితమలర దేహు లగుపవిత్రులు భక్తుల

హరనిర్దాల్పము గుడుతురు, పరమేశ్వరునందు దానధానముతోడన్. ౨౨౦

భవదోష⁵విఘాతార్థము, శివభక్తుల నియతినిష్ఠఁ గి భోజనభక్తిన్

శివనిర్దాల్పము గుడుతురు, శివతాత్రపురాణ భవనీధాంతగతిన్. ౨౨౧

నిరతిశయభావనిష్ఠా, పరు లగుభక్తులకు దానధానములు మహా

శ్వనిర్దాల్పము గుడుచుట, పరమశివాచారధర్మకథము భగిన్. ౨౨౨

ఆకునుఁ బువ్వునుఁ గాయయు(౯), ప్రాకృతియుఁ నత్మసాక్షి⁶ద్వైతముతో

శ్రీకంఠున కర్పించక, భోజనటలు మువ్వమాంస నీవన గాదే. ౨౨౩

—॥ శివదీక్షితుఁడు. ॥—

స్వార్థవరార్థశివార్చన, మర్ధిని శివదీక్షితునకు నగుఁ జేయఁగ న

త్యక్త[ము] నిరర్థకంబుభ, యాత్థంబు నదీక్షితునకు నర్చన మొందున్. ౨౨౪

విను వేదశాస్త్రములు చది, వివ మతీయు నదీక్షితునకు విహితము గాదం

ట 11నదీక్షితున కభక్తుని, కిని శివలింగంబు ముట్టఁ గ్రియగాదు విధిన్.

వెలగొని యదీక్షితుఁడు దే, నలకుండనఁ బూజచేసి వర్జించుమెయిన్

మలహరుని¹²దీక్షితుఁడు దే, నలకుఁ జెలుంగంగఁ జేయ[వలయును దినిన్.

భువి జన్మాంతరసంస్కా, రవశంబున సహజభక్తిరతి పుట్టి శివున్

ధ్రువముగఁబూజించుమహా, శ్చవ్రనకునీశ్వరుఁడుగురువు¹³కాంభవదీక్షన్.

శివుఁడు¹⁴గురుండుగ భజన, మునిరతప్రభభక్తి జేయునట్టి¹⁵శివజ్ఞా

నవిదుఁడు 16దేవలకుఁడు గాఁ, డవు దీక్షితుఁ డుభయపూజ కర్తుఁడు జగతిన్.

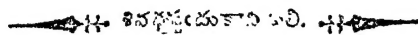
1. సమాలోకనపదపరిలంఘనవిధులనంక. 2. రోయుండుకపు. 3. జందున్. 4. కాంక్షలు.
5. దీక్షితిమెయిన్. 6. దేహములగుపవిత్రులు. 7. విఘాతార్థము. 8. నెక్కును. 9. భవతినిష్ఠా.
10. భక్తివధ. 11. నదీక్షితునకునభక్తినిశివలింగముంబు. 12. దీక్షితుఁడుండే. 13. కాంభవి.
14. గురుండుగురుండుగశివాభజనమిత. 15. శివాజ్ఞానవిధుండు. 16. దేవలకుగురుండుగాఁడు.

క్షీతి నేకగురునిచే దీ, క్షీతులెల్లను భ్రాత లందు కృతులందును ద

త్పును లగుట(౧) తేలి తగ్గి, క్షీతమగునగు దీక్షలయుఁ గృత్రియోగ్యతకుఁ.

జనకాదులు చేసినభ, క్షీయోగ్యత యొకవస్య మానుగ శివభ

క్తున కీప్రచ్ఛ లికోభక, 1 జన దీయం జనయుభక్తి నన చెడ నుడుగఁ.

శివభక్తుడ వగు మని నతి, కవిరతమును బుద్ధి చెప్పనగు శివభక్తిం

దవిలివ2నతి కతఁ డొడఁబడఁ, దపు నేనియు నతని మీఱ నగు భక్తిమయిఁ.

పురుషునకు భక్తి లేదని, పురుషేచ్ఛకు నతన(౧) జనదు పురహరుభక్తిఁ త్రిఁ

బల(౧)గునతి పురుషుమీ(జీ)యు(౧), బురహరుఁగొలుచునది స్తిత్తమునవిడిచివ

పురుషప్రతికూలత్వ, స్థిరబోధము సతికి దుర్లభం 3 కేయదు త

త్పురుషుఁ డభక్తుఁడయేనిం, బురుషునిమీ(జీ)యునుశివునిఁబూజించు నెడఁ.

అనసూయయు నాలాయని, యునుమునిభాగ్యయు 4 నిబాధిపాతిక్రమపు

త్రి(ని) శివునిచే నభిష్టము, అనూనముగఁ దొల్లి పడసి5 చలితభక్తిఁ. ౨3౪

వినువక యిది కారణముగ, ననమేక్షు నచలభక్తి నర్పించుటలో

ననపుకము అవ్యభక్తుల, అసారములు (దీని)బోలవం ద్రాదిమునులే. ౨35

నాస్తిభావికములు దుర్బోధ, భాభావము సీమకరుణ సగునంతకము

న్నేభంగులఁ బొగడిన శివ, నీభిక్షులనుహిమ యెఱుంగనేర్తురె కూఁపులే.

సర్వజ్ఞ రాజకేళిర, సర్వోత్తర యనుచు నొకపితాచముఁ బొగడుఁ

సర్వజ్ఞ రాజకేళిర, సర్వోత్తర 5 యనుడు నిచ్చు జగబుద్ధి శివా. ప్రహిఁ

జడమతు లల్పమ యె(జీ)గడు, నెవ వారలు శివునిమహిమ యె(ఐ)గడురె

జడనిధి వెడల్పుతోఁతును, గడు నె(ఐ)గడు నె నూతిలోసకప్పులు బుద్ధి.

6 నెఱేజదువులెన్నిచదివియు, నె(ఐ)గరుడమతులుశివునినిట్టిదకాదే 7 క్రవ్త

యెఱుంగు నెవంటిములచవి, యె(ఐ)పుగమ(జీ)యందమల(౧)గునుంజెడిద

వేదపురాణము లె(జీ)గరిన, దోడతుం వగుశివుని నె(ఐ)గనోవను చావులే

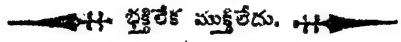
మేదినిఁ బూచియు, 8 బూర్వది, శాచిత్వనిఁ గొలికంబు లనునవి గనునే.

మానక చదువులు చదువుచు, వాసికఁ బ్రతికూలు 9 వైకవానిసి శివు ని

త్యాసందు నిన్ను గొల్పిని, మానిసిగాడ్డిములు భవి నమాన్యుల కాఁరె.

1. జనదీనిం. 2. పతి. 3. కేయుడు. 4. నిబాధిపాతి. 5. యనుండు. 6. నెఱుం. 7. నిచెద. 8. నదోదితు. 9. ఒకబుడిక.

ఒక జైన్మతం చోకమీమాంస, సకుః చోకబాధ్యండు నొక్కజైనుడు (1) ద్రిపురాం
తకుభక్తునట్లు [ని]జనా, ఓకదృష్టాంతప్రసిద్ధి గీర్తన గనిశే. ౨౪౨

జ్ఞాని యగువాడు భక్తివి, హీనుం డగు[నేని] ముక్తి కెయిదడు నృపతి
జ్ఞానము గలిగినఁ బ్రాచునె, మానసపతిఁ గొలువకున్నమానవుని శివా.
గజశాస్త్రు మె(టి)ఁగినంతనె, గజాధిరోహణము సేయఁగావచ్చునె ని
న్నజ సర్వేశ్వరు నె(టి)ఁగియు, భజియింపక ముక్తి పడయ భారము గాదే.
పడవదని శిష్యానము, దొడరి సమస్తమును విడిచి దురహంకారం [నిన్ను]శివా.
జుడిగి తను మ(అ)చునంతకు, మృడు(1) గొల్వఁగనలయుఁ గ్రియలమెయి
నేసరక శ్రీయాఫల1న, న్నాన్యసము గావించి శ్రీయల వానావిషయ
2వ్యాసంగ ముడుగునంతకు, వాసనమై నిన్ను గొలువవలయు మహేశా.
శ్రీయ లుడిగి యోగి నని యా, రయ విషయము లుడుగకున్న 3రాగాంధుడుప్ర
త్యయవిరహితాత్ముఁ4డలిపా, పయుతాత్మండాతఁడుభ యశ్రద్ధుఁడురద్రా. [కా
శ్రీయ లెఱిగియె(టి)ఁగియుడిగిన, య]యుక్తియుక్తుండుపడితుఁడనఁబడు(1)క్రియ
శ్రయమైనయహంకారము, శ్రీయగొనఁగానుడుగకవునె శ్రీయ లుడుగశివా.
ఏ ననియెడునభిమానము, [జానుగ] విరుదునుగుటయు నిజశ్రీయలునుదా
నీవములై విరుదుడుగు[ను], దానై యుగిగెన ననంగ(1) దగదు మహేశా.
ఉన్నతనముదితనిదోనం, పన్నాభ్యంతరశివైక్యభావానుగతిం [శివుక.
దన్నె(అ)ఁగిమ(అ)చునంతకు(1), బన్నుగఁ బూజింపవలయు బాహ్యమున
పారిఁ దనకుఁ దాన శ్రీయ లని, నిరింతరాభ్యాసవక్యనిగ్గీతాంతః
కరణవిశుద్ధశివైక్య, స్ఫురణత జ్ఞానప్రలీనబుద్ధికి 6నుడుగుకా. ౨౫౦
ఏ నని యెఱు(1)గుట మ(అ)చి శి, వానందానుభవమగుఁ డగునంతకు ము
న్నే నుడిగెద నని బాహ్యవి, తానశివారాధనంబు దగ దెడ నుడుగకా. ౨౫౨
అంగం బగు7 నాభ్యంతర, మంగజహరునకుఁ బ్రధాన మగు బాహ్యం బా
యంగప్రధానములలో, నంగమ సేవోని ప్రధాన రిమగునే విడువకా. ౨౫౩
అంగాభ్యంతరవిధమున, నంగజహరుఁ గొలిచి ముఖ్య మగుబాహ్యవిధి[కా]
లింగాకృతి శివు(1)గొలువని, వెంగలిమానవులకంటె 9వెడగులు గలరే.

1. సంస్కృతముగానిచ్చు. 2. ద్వ్యాసంగ. 3. రాంగాధుడు. 4. పాపాత్మండుభయభక్తుండు.
5. కుంభవృద్ధ్యం. 6. నుడుగకా. 7. సద్భ్యంతర. 8. మగుసేనివిడువకా. 9. వెండగులు.

సాంగముగా వేదములకు, భంగిన వేదాంతములకు బ్రహ్మదులకు

లింగస్వరూపవిరహిత, గంగాధరరూప మె[ఱు]గఁగఁ దలచును. ౨౫౫
వనబావనవనజోదర, వనకాదులు ముఖ్య బాహ్యసంత్యాగము నే

నినవారు గారు తక్కటి, 1 పినుగులు బాహ్యంబు విడిచి పెద్దయఁ జెడరే.

స్థిరముఖ్యబాహ్యపూజా, కరణము లేదయ్యెనేని గాణకృతాభ్యం

తరవిధి నైనను భక్తిం, బరమేశ్వరుఁ గొలువకునికి పాపము గాదే. ౨౫౬

పరఃపుష్పితయథోక్తాభ్యం, తర2పూజను విడిచి యేన దైవమ నని దె

ప్పుర మగునాస్తిక్యమతి, హరుఁ గొలువనినరుఁడు పతితుఁ డనఁబడుజగతి.

అవికల దేవానురసర, నివహనదాపూజనీయనిత్యోత్సవన

చ్చిసలింగపరాజ్ఞుభూమా, నవసంభాషణము లెల్ల సరకార్థ మగు. ౨౫౭

—|| బాహ్యపూజ నేమవలయును. ||—

పిదలు గుడి యంతరార్థయ, బడరుం డనుపలుకు లుడిగి భక్తిని గుడియే

గుడియనియు[లింగమూర్తియ], బడరుం డని కొలువకునికి పాతకముశివా.

వేదోక్తవిహితకర్తృమ, హాదేవార్చనవిహీనుఁ డగుపాపండిం

గా దెదురు జూడఁ జూచిన, యాదోషము వోనఁ జూచునది భక్తులకు.

శివసమయభిమున 3 కడరెడు, పవిత్రుల రెంత పెద్దలైనను మ్రొక్క

శివభక్తులకును ద[గద], క్కుచిచారుల మ్రొక్కు [లెపుడు]గొనఁ గాదు శివా.

కా దప్పుఁగొనఁగ నప్పీ, గాదీఁ గొనఁ గాదు గాదు కనఁ దమలో నా

హాదమునఁ బలుకఁ గాదు మ, హాదేవపరాజ్ఞుభూత్తులగుపతితులతో.

కాదు సమశయ్య(౧) భాంవ[౦], గాదు సమాసనమునందుఁ గదియఁ 4 జరింపం

గాదు సహజోవాసమును మ, హాదేవపరాజ్ఞుభూత్తులగుపతితులతో. ౨౬౦

చేతో జాగ్రత్తమర్దన, భాతిగ నినుఁ గొలువనట్టిచాలనునకు సం

ప్రీతిని గుడువం బెట్టిన నాతకు యనుదండనంబుఁ దప్పదు రుద్రా. ౨౬౧

..... విండుకలేని నాస్తికస్థితివిషయా

ఫీనదురాచారికి యో, గానందము గలుగ నేర్పునయ్య మహేశా. ౨౬౨

కా దతని వేడి కుడువం, గా దతనికి(౧) గుడువఁ బెట్టఁ గాదు భజంపం

గా దీఁ గొన దానమును మ, హాదేవపరాజ్ఞుభూత్తులగుపతితులతో. ౨౬౩

1. బయటలు. 2. తరపూజనువిడిచియేసద్దైవమనని. 3. గడరెడు. 4. జరింపక.
5. వాసుమునునునవో.

అవిరతనిరతిశయంబుగ, శివయోగరసానుభవవిశిష్టసుఖంబుల్

1 దవలినయోగులు విషయో, ద్భవసుఖలేశంబు మ[ఱ]చి తలఁతురె రుద్రా.

2ని న్నెఱుంగుచుండ న్నెఱుంగని, యన్నఁడు శివయోగమగున్నఁడనఁబడు[మదిలో]

నిన్నును నన్ను నెఱింగెడి, యన్నఁడు శివయోగమగున్నఁ డనఁబడును శివా.

నడవక యష్టాంగంబై, షడంగమై యొండె బర(౯)గుశంకరయోగం

బెడయుడుగ కభ్యసించినఁ, గడుకొని సంసారవార్ధి గడునఁగవచ్చున్.

అష్టాంగయోగభక్తి న, భీష్టఫలప్రదుఁడ వైన యీశ్వర నిన్నుం

దుష్టిననఁ గొలిచి ముక్తివి, శిష్టసుఖాశ్రయ లగుటరుదె శివయోగాఖ్యుల్.

శివయోగిదర్శనంబున, నపు గంగాస్నానసమమహాపుణ్యఫల¹

త్సవగతి 3తత్సంభాషణ, నవినయవిధి సకలతీర్థసత్ఫల మడరున్. ౨౨

వేదవిదు లైనకోటిమ, హీదేవోత్తములు గుడిచి యిచ్చుఫలంబు

హ్లాదంబున శివయోగికి, నాదట భీక్షంబు వెట్టినంతన పొందున్. ౨౩

శివయోగిశిరంబున[నే], శివుఁ డెప్పుడు నుండు నని విశేషప్రీతి⁴

శివయోగి జూచి పాఠా, చ్చిపుఁ డని కడు భక్తిఁ బూజ నేయఁగవలయున్.

—♦♦ శివనిందకులం బంపవచ్చును. ♦♦—

ధ్రువముగ సర్వప్రాణుల, నవశ్యమునుఁ జేయకుండునది హింస మడి⁵

శివనిందకు లగుపాపుల, నవిచారితవృత్తి(౯) బంప నగు నీశానా. ౨౨౫

శివనిందావిషయం బగు, నవమానము నెప్పునట్టి⁶యప్పు స్తకముల్

అవిచారంబునఁ గాల్పుఁగ, నవుఁ జెప్పెడివాని(౯) బంపనగు నీశానా. ౨౨౬

శివనిందారతు(౯) బంపిన, జనహ(ఱ్ఱి) తత్కారణమునఁ జచ్చిన నీరెం

డువిధంబుల నీకాయ, ణ్యనశంబున ముక్తిఁబొందు నరుఁ డీశానా. ౨౨౭

శివ నీతదర్శమొండెను, శివభక్తార్థంబయొండె శివవిద్యాచా

ర్యవిషయమొండెను జీవ, మ్మువినర్జిరిచి[న]నరుండు ముక్తుఁడు రుద్రా. ౨౨౮

సంహృతశివ నీభక్తికి, సంహోమతి వక్రులైన వప్పుడ 5⁷ తే శీ

శ్రుం హస్తవ్యా⁸ యనుటను; సంహరించుటయ పథము జనకుల నైనన్.

పాపనమై[న]శివజ్ఞే, త్రావాసమునందు నొండె ననశనవిధిమై

జీవత్యాగము చేసిన, భూవినుతుఁడు మోక్షపదవి బొందు మహేశా. ౨౨౯

1. దగిలిస. 2. నిన్నెఱుంగిండున్. 3. దత్సంభాషణ. 4. నప్పు స్తకముల్. 5. తత్ప్ర
శ్రుంహస్తవ్యాయన సం . . . జనకులైనన్.

శివతీర్థములో నొండెను 1శి, వాఙ్మలో నొండె[దాను]జీవత్యాగం

బు విధించినచూనవుడును, భవత్ససాదమున ముక్తి బడయు మహేశా.

—|| చచ్చిన శివభక్తనకు బరలోకవిధులు వలదు. ||—

ఎందును శివార్థముగ మృతి, బొందినపుణ్యాత్ముబంధువుత్రాడులకు

బొందదు సూతక మతనికి, వందురి పరలోకవిధులు వలదు మహేశా. ౨౦౨

వెండియు శివార్థమృతునికి, నొండొకపరలోకవిధులు నొడబడిరే వా

రొండుడిగి యథాశక్తిం, బండుగ నేముదురు దుస్త్రభక్తులకు శివా. ౨౦౩

పితృలోకవిష్ణులోకము, లతిక్రమించి శివపురికి సరిగెడుభక్త

ప్రతీతికి బిత్తమేధక్రియ, లతిశయముగఁ జేయునాతఁ డజ్ఞుడు రుద్రా.

అంతకరిపుభక్తుని దే, హంతంబున నతనియర్థ మాగమయ్యుక్తి

సంతతి గలిగినఁ దత్పతు, సంతతి కీదగదు శైవసంతతి దక్కన్. ౨౦౪

—|| శివాపచారులకు శివ. ||—

నకలామరదైతేయ, ప్రకరనదారాధ్యమానపాదాబ్జభవాం

తక నీభక్తులదుర్గుణ, శకలంబుల వేదకువాడు చండాలుఁ డబా. ౨౦౫

శివ నిన్నును వేదములను, శివభక్తుల బ్రాహ్మణులనుఁ జెడనాడెడుపు

ణ్యావిహీనుఁ డధోగతిఁ బడి, యవింశనరకాగ్ని 4 బాధలందు మహేశా.

శివభక్తులఁ జెడనాడెడు, నవినీతుఁడు ధోర రారవాగ్నులఁ బడి 5యా

రవితారకమును గాలుచు, ధ్రువముగ వాచఱచుచుండు దురితారాతీ. ౨౦౬

6 వెలువక నీగుడిలోవల, గుఱుకొని యాలాపుపెట్టుకొని యుండెడిపా

దటి జముదూతలు గుక్కలఁ, గ(అ)పింతురు మూటకట్లు గట్టి మహేశా.

ప్రమదాసంగతి చేసిస్త, నుమిసిన మ(టి)కాల్లు సాచియుండిన శివగే

హములోనఁ జూడమాడిన, నమితమహానరకబాధ లందు మహేశా. ౨౦౭

పానలు(ఁ) జెప్పులు దొడకొని, దేవ శివాలయములోనఁ ద్రిస్తు(అ)పాపుల్

వా విడిచి నిగళిబంధము, తో వాచఱచుచును గాలుదురు నరకాగ్నిన్.

కుడిచిన నీల్లాడిన మ(టి), గుడిలోవల నలు(ఁ)గుపెట్టుకొన్న 7నభీష్టం

బడుగఁగ[గ] నవ్విన దుర్గతి(ఁ), బడుదురు బాధలను వధికపాపాత్ము లబా.

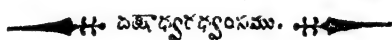
గుడిలో మువ్వల లడిచిన, గుడిలో వెండ్రుకలు వాచికొనినను నెపుడుం

గడువె(అ)వక విహరించిన, గడుసరి నరకాగ్ని శిఖలఁ గాలు మహేశా. ౨౦౮

1. శివక్షాలో. 2. త్రిందిపుత్రా. 3. పురికరిగడు. 4. బాధలందుదురు మహేశా. 5. యా. 6. వెలువక. 7. అభీష్టం.

అతిగర్వోదాసీనత, గతభయఃకై [శివ]శివోపకరణద్రవ్య

1 ప్రతతులుగాళ్లందన్నిన, సతకడచినద్రోహి రాంవాగ్నులఁ గాటఁకొ.
2 మృడ నీతోఁటలపువ్వులు, ముడిచిన మఱిగానిఁ గోసి మూర్కొన్నసరుల్
కడుఁ గాఁగినసూదుల[తో], నడవఁగఁబడి సరకబాధ లందుదురు శివా.
3 శివ నీతోఁటలలోపల, శివగృహములలోననొండె శతమున 4 మూత్రా
ద్యవకార్యంబులు చేసిన, యవిసీతుఁడు ఘోరరారవాగ్నులఁ గాటఁకొ.
ఉత్తమకులవిద్యాగుణ, 5 విత్తోద్యోగాదిసకలవిషయము లెల్లఁ
రిత్తయ బుద్ధిఁ దలంప ను, దాత్తభవచ్ఛక్తి లేనియధములకు శివా. ౨౯2
కులమునుఁగలిమియుఁ బ్రాయము, గలిగియుముటి ముక్కు లేనికాంతయబోలెం
గులమును గలిమియుఁ బ్రాయము, గలిగియు శివభక్తి లేనికష్టఁడు రుద్రా.
శ్రీరమణార్చిత దురితని, వారణ నీభక్తి లేని7 వారల విద్యా
చారకులహాపసంపద, లారయఁగా నిష్ఫలంబు లన్నియు రుద్రా. ౨౯౩

సురమునివైదికమతను, స్థిరముగ]వ[త్ప్రజాపతి యొనర్చినవి

స్తరనత్రియ దేవధన, ద్వీరహితముగఁ జేసికాడె విఫలత నొండె. 3౦౦
వేదములు ప్రమాణములుగ, నాదిన యొడఁబడియు వాని సతకడచి భవ
త్పాదనుతి విడిచి రెడ్డియెను, పాదరి దత్తుండొ నీరభద్రునిచేత. 3౦౧
అలరియై శివుఁ బలికిన, పాలనుఁ డని కినిసి వీరభద్రుఁడు ఫాలా
భీలవిలోచనదహన, జ్వాలల మును దత్తుజన్నపాలను గాల్చె. 3౦౨
9 భూతములు దర్భత్రాళ్లను, హోతలమెడ లంట(౧)గట్టి యూషంబులతోఁ
ద్రేతాగ్నులు యూగాశ్వము, భూతేశ్వర గంగలోనఁ ఘోవైచెనజా. 3౦౩
అమిషము(౦) గొని రుద్రుని, రోమజగణపతులు చరుపుదాశమహా
హోమద్రవ్యము లెల్లను, నీమహిమంతేసి దత్తునిం జె(అ)చి రజా. 3౦౪
ధర్మాదినదన్యులు శివ, ధర్మ10 విహీనుండు వైదవత్తునిసభలో(౧)
బేర్చిచెడి భూతములచే, దుర్మదులై కొట్టువడిరి ధురితారాతీ. 3౦౫
ఎలుకల నడచినవిధమున, నలయక దత్తోధ్వరమున కనివచ్చినసా
ధుల మునుల నడిచి చంపి, గలహంబునఁ బెరిగి ప్రమథగణములు రుద్రా.

1. ప్రతతులుగాళ్లం. 2. మృడునితోంటల. 3. శివునితోంటల లోపలి. 4. మూ
ర్త్యవకార్యం. 5. విత్తేశ్వగాది. 6. రిత్తరియబుద్ధి. 7. వారలు. 8. చెడియును. 9. భూత
ములు. 10. విహీనుడైన.

కలియుగమునఁ జోరులచే, బలిమిఁ గులస్త్రీలు వడ్డభంగిన హర నీ
కలుషమున నమరవనితలు, నెలయంగఁ జెసిరి భూతబేతాళురచేక. ౩౦౭

1 గోకులమును గోపాలకుఁ, ౭ గురుమున 2 గోలునట్లు లమరుల నెల్లం
జేసొనక తోలి నగుచు న, హాహోపుఁడు వీరభద్రుఁ డలిబలుఁడు శివా. ౩౦౮

మూరారిద్రోహులంకిరి(1), వీరభద్రుఁడు తనుచుఁ బెలుచును గోసెక
మైరమున నదిలిముక్కు ను, భూతికనానినయ. వీరభద్రుఁడు రుద్రా. ౩౦౯

అలరిదత్తునినోమున, కేలా చనుపెంచి తనుచు నీశానదిశా
. . . . . ౩౧౦

నిష్ఠురముగఁ బ్రచుధగఁగ, ప్రశ్నంతు నగువీరభద్రుఁడు చారా
జ్యేష్ఠునిఁ జంద్రునిఁ బాదాం, గుఱ్ఱంబున ధరణిఁ బ్రాప్తఁ గోపమున శివా.

4 దత్తుశిరంబును రణజయ, శిఖావిధి యజ్ఞపురుషుశిరమును 5 దునిమెక
దత్తుధ్వరంబులోఁ బ్రతి, పక్షుఁడయకారి వీరభద్రుఁడు రుద్రా. ౩౧౧

వడి మృగహాపము(2) వైసొని, చెడిపా(త)డుయజ్ఞపురుషుశిరము దెగకావ్రే
ల్లిలోన నేసి చంపెను, గడువీరుఁడు వీరభద్రగణనాథుఁ డబా. ౩౧౩

సావీహాపతిభామిని యగు, సావీహంగముక్కు నెఱుచును మొనయుఁ దగక
సాహసముతోడఁ బదిమిన, బాహుబలం బొప్పె వీరభద్రుఁడు శివా. ౩౧౪

సావీహాపతిజిహ్వ శివ, ద్రోహుగిజన్మమున నాహులు గొన్నదియెక
ద్రోహమునఁ గోసివైచును, బాహుబలం బొప్పె వీరభద్రుఁడు రుద్రా. ౩౧౫

పోలగదత్తుఁడు సత్రియ, మేలుచు చేయుటకు నశ్వమేధము గీడై
కోలాహల మయ్యెఁ గ్రుంగుల, ౩ లగ శిధిశిలేకసహజము లగునీ. ౩౧౬

కర్తృధలదాత త్రిజగ, స్వర్ణాతను సోమిలము నిభువనురైత్రా
తమ్ముల కధిపతియనిక్రియ, 9 లిమ్ములఁ జయనట మనుజు లీశ్వరభక్తిక. ౩౧౭

అహరిను రేంద్రముఖ్యును, ధాహారుల 10 నెల్ల నిట్లు లతుధ్ధతిమై
దేహములు గోసివైచిన, బాహుబలం బొప్పె వీరభద్రుఁడు శివా. ౩౧౮

అహవమున[ందుఁ]11 దెగియ, య్యాహుసేయాగ్నిఁ బడెయె నట విష్ణుశిరం
బాహా నీకింకరునకు, బాహుబలం బొప్పె వీరభద్రుఁడు శివా. ౩౧౯

1. గోకులమునం. 2. గోలునట్లుమరుల. 3. నాసికము. 4. దత్తునిశిరంబును. 5. మేనుక. 6. తోహయ. 7. యను. 8. ప్రాకర్షకాల. 9. లిమ్ముల. 10. చెల్లనిట్లుత్తుధ్ధతి. 11. దెగియా.

—|| ప్రశయవర్ణనము - గణాధిపులయూటలు. ||—

కర్ణక్షయంబు గామిని, నిర్మలమోక్షంబు లేమి నిఖిల¹పశువా
తమ్ములదుఃఖంబులు గని, నిర్మింతు లయంబు గొంత ²నిర్వృతికి శివా. 3౨౦
కరుణా³కరుడవు గావున, విరచితబహుజీవరాశి⁴విశ్రమహేతు

స్థిరమలనిఖిలజగత్సం, హరణము గావించు కరుణ ⁵నతిమహిమశివా. 3౨౧
ప్రమథులు రుద్రులు⁶మణి⁷భూ, తమ్ము లనఁగాఁ ద్రివిధ⁷మూలదళములతోడక
సమసుప్తి⁸రినాథ నీగణ, సమూహములు సంహరించు జగములురుద్రా. 3౨౨
కుమ్మరి దరిగొల్చిన⁹ది, చ్చిమ్ముల నావంబుకడవ లెల్ల ¹⁰దరికొనం

గ్రమ్ముగతి నజాండంబులఁ, బ్రమ్ము భవన్నేత్రవహ్ని ప్రశయమునశివా. 3౨3
భవదుద్భటనిటలేక్షణ, భవజ్వంభితనిటలవహ్ని పర్వ జగద్వి

ప్లవహేతు వయ్యెఁ బ్రమథుల, కవిరళనుఖహేతు వయ్యె నదియె మహేశా.
లోకంబులు ప్రశయాగ్నిశి, ఖాకలితములై తదగ్నిఁ గాలఁగ(c) 11 బ్రమథా
నీకములు వెరి(c)గి యాడును, హాకౌముదిఁ దేలియాడునట్లు మహేశా.

త్ర్యంబక. నీప్రమథగణా, డంబరవిభవంబు గడు నొడంబడ సంహ
రంబు¹²నువర్ణన సేయఁగ, లంబోదరవజ్రఖాదులకు నరిది శివా. 3౨౬
సనముద్రద్వీపాచల, వసుమతి వడి మీఁది ¹²కగురవైచి సనక్ష [శివా.

త్రుసరావాసా¹³కాశము, వెనఁ గ్రిందికిఁ దివుఁ బ్రమథవిభుఁ డొకఁడు
కడు మండెడుబడబాగ్నిం, ¹⁴దడయక వడిఁ గూడఁ దిగిచి తననుదుటను బొ
ట్టిడికొని యానందంబున, వెడ సోలుచు నాడుఁ బ్రమథవిభుఁ డొకఁడు శివా.
సకలసముద్రజలంబులు, నొకగణనాయకుఁడు ద్రాగి ¹⁵హ్రాబ్బని త్రేస్తుక్
సకలగ్రహతారకములు, నొకగణనాయకుఁడు వాఱ నూఁడు మహేశా.

ద్వీపము లేడును జక్ర, వ్యాపార¹⁶విధమునఁ ద్రిప్పి వైతురు వాఁబ్రా
నీపంపునఁ గొండలు బహు, రూపులు గణనాయకులు విరూపాక్ష శివా.

యమమహిషశృంగములు నిం, ద్రమహాగజదంతములుఁ బ్రతాపముతోడక
సమసుప్తి దుస్థికొని నీ, ప్రమథులుఁ దాలములు వేసి పాడుదురు శివా. 33౧
పడవేసిన్మృత్యు¹⁷దేవత, మెడ¹⁸మడమలఁ ద్రొక్కి దాని¹⁹మెఱచెడికో(అ)ల్
వడిఁ బెఱికికొనిమహోల్కము, లుడుగక త్రిప్పక్రియఁ ద్రిప్పనొకగణముశివా.

1. పశువాతమ్ములు. 2. నివృత్తిని. 3. కరుణవు. 4. విక్రమ. 5. నతిమహిమ. 6. భూ
తలములనంగా. 7. ద్రివిధములంబ్రావముతోడక. 8. నాధునిగణ. 9. చిచ్చుమ్ముల. 10. దరి
కొనిం. 11. బ్రమథాని. 12. కగుర. 13. కాశము. 14. దడయకవడి. 15. హ్రాబ్బని.
16. విధముననుం. 17. దేవత. 18. మండలం. 19. మెఱచెడికోరుల్.

సరుణునిచుకరము వాయువు, హరిణముఁ గడిచేసి మ్రింగి యానురముగ ది
క్కరులం దిని శ్రేయసు శం, కర నీగణనాథుఁ డొక్కఁడు 1 గడికాఁడు శివా.

గొంద(ఁ)గణపతు లత్త(తీ), మందరహిమవత్ప్రధానమహితమహీభృ

త్సందోహంబులుఁ గొని కడు, నందముగా నూడుపట్టె లాడుదురు శివా.
సురవర్చితాదిధరణీ, ధరకందుకకేళి నలిపి తత్త్వణమున 2న

గ్గిరులు వొడిచేసి చల్లుచు, నరుదుగ గణపతులు గొంద(తా)డుదురు శివా.

పూని వడిఁ దిగిచి యష్టమ, హానాగమ్ములను 3 ముద్దియలుగా ప్రేళ్ల

మానుగఁగొంద(ఁ)దాల్తురు, వానిఫణామణులరుచులు 4 వట్టుగఁ బ్రమథుల్.

ఆదివరాహమువె(రి)గిన, యావంప్రలు వె(తీ)కి 5 తననిజాన్యంబున సం

పాదించిశొని నటించు మ, హాదర్పముతోడ నొకగణాధిపుఁడు శివా. 332

మ(తీ)యాదికూర్చవృష్టము, దొఱయఁగవడి(ఁ)బొడిచిర్యందుఁదూర్చిఫణింద్రు

నెఱిఁ ద్రిప్పలముగఁద్రిప్పచు, వఱలఁగ గణనాథుఁడొక్కఁడు వడి నాడు శివా.

నరసింహునికంఠంబును, నరుణజటాకేసరంబు లంబికపాదాం

బుమహమణిపీఠమునఁ బొ, ల్పరుదుగ రచియించు నొకగణాధిపుఁడు శివా.

ప్రమథాధిపతులుఁ గొంద(ఁ), తొమరుగ నొడ్డణము దండ గ్రుచ్చి[న]భంగి

హిమకరసుండలమును 7 నూర్యమండలము దండ గ్రుచ్చి యాడుదురు శివా.

8 నుఱుమైవ(తీ)యలు వా(ఱ)గ, న(ఱ)చేత నజాంశభాండ మవియఁగ ప్రేయ

మతీబ్రహ్మయేఁడియనుచు[ను], వఱలఁగ గణనాథుఁడొక్కఁడు వడి వెదకుశివా.

వారిజభవునికపాలము, గోరి 9 త్రివిక్రమునివీపుకోలెమ్ముతుదిం

బారుగతి నిలిపి ఛత్రా, కారంబుగఁ దాల్చి యాడు గణనాథుఁ డజా. 3౪౨

చరణాంబులుఁజరణంబులుఁ, గరములుఁగరములును 10 బెనఁచి కంఠమున గణే

శ్వరుఁడొక్కఁడుదాల్చియాడును, విరించి 11 విష్ణులసంబములు విలయమున శివా.

వడి నిడువుగఁ బెరు(ఁ)గుదు ర, పృథ 12 నిడు పుడిగించి గుఱ్ఱుఁ బొడవగుదురు వీ

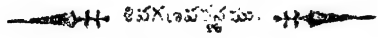
డ్వడి వలుదత్త్రుంగు లొల్లక, కడుసన్నము లగుదు రిట్లు గణములు రుద్రా.

13 వెగడుగ వసురుద్రాది, త్యగణేశసమస్తదేవతారాక్షసవ

న్నగగణములన్నియునుఁ జెడి, గగనంబంతయును బ్రమథగణమయ్యెశివా.

-
1. గతికాండు. 2. సగిరులువడిచేసి. 3. ముద్దియలుగా ప్రేళ్ల. 4. దఱుగం. 5. తనని
జాన్యంబుగ. 6. యందుగూర్చి. 7. నూర్యమండలమును. 8. నుఱిమై. 9. త్రివిక్రమును.
10. బెనిచి. 11. విష్ణులసంబములు. 12. నిడుపుడిగించుకొనిగుఱ్ఱ. 13. వెగంపగ.

అడుదురు 1 జతలు వెట్టుచు(1), బాడుదురు[2] గతులు చేసి వరమానంద
 క్రీడాసంగతిఁ బ్రమథులు, కూడి వినోదింతు రిట్లుఁ గొమరుగ రుద్రా, 3౪౬
 లోకాలోకము సురపతి, లోకముతోఁ గూడి బ్రహ్మలోకమును(టి)యా
 వైకుంఠలోకమునుఁ జెడి, లోక2త్రయ మెల్లఁ బ్రమథలోకం బయ్యెన్. 3౪౭

ప్రమథగణంబు లసంఖ్యా, తము లీశ్వర యెఱుంగ న్రేగు దత్తసంఖ్యలు వే
 దములు3“నసంఖ్యా కా”యని. యమరంగఘోషింతు దున్నయావిగడ లేమిన్.
 సకలకులపర్వతంబులు, నకుటిలగతి గ్రుచ్చి కంఠహాసముగా 4నా
 గొకమాటు భవద్గణనా, యకుండు[దా]దాల్చు బర్వతాభరణుఁ డజా.
 పరివిలయ5వేశ మేరువుఁ, బరిమాల్చుటఁజేసి రిమేరుపాతనుఁ డనగా
 బర(6)గిన7గణనాయకుఁ డొక(8), డరుడెప్పరికైనఁ బొగడనక్కఱుఁడు శివా.
 బండేమి సమస్తబ్ర, హ్మండంబులుఁ బూసచేయలై యుండఁగ ను
 ద్దండగతి గ్రుచ్చి యాడఁగ, నండాభరణుఁ డన నెగడె నతిబలుఁడు శివా.
 వెండి హరిబ్రహ్మదల, రుండము లాభరణములుగ . . . . .
 రుండాభరణుఁడు నా నధి, కుండు భవద్గణవిభుండు గురుభుజుఁడు శివా.
 వెండియు నానాకారులు, వెండియు నానాప్రతాపవిక్రమవిభవుల్
 దండితదైత్యేంద్రులు వర, గొండప్రియ నీగణములు గొండ(ఋ) రుద్రా.
 లాలాసురవక్షస్థుల, కీలాంజలప్రవాహ కేళిలోలా
 భీలత్రిశూలహస్తులు, రిహలహలాంకులు భవద్గణాధిపులు శివా. 3౪౮
 రాజార్ధధరులు సరసుర, రాజామరభయులు రాజరాజసఖులు గో
 రాజపతాకులు గేశవ, రాజప్రియ నీగణములు 9రాజాభరణా. 3౪౯
 బ్రహ్మభివంద్యముఖులు, బ్రహ్మకపాలావళి10విరాజితులు వర
 11బ్రహ్మకారులు . . . , బ్రహ్మేశ్వర నీగణాధిపతులు కపర్దీ. 3౫౦
 శ్రీరమణులు సకలజయ, శ్రీరమణులు వేదశాస్త్ర12శివతత్త్వవిదుల్
 శీరాలప్రియ భోజయ, హారాజప్రియ 13భవద్గణాధిపులు శివా. 3౫౧
 14వివిధాభినుహాజలధర, రవులు గణేశ్వరులు శివయరాజప్రియ . . . .
 . . . గొండ(ఋ); భువనత్రయమంతయుఁ ద్రిపురదహన శివా. 3౫౨

1. జెతులు. 2. త్రయం మెల్ల. 3. ససంఖ్య. 4. పొక్కొక్క. 5. మేరమేలువు.
 6. మేలంపాతనుండ. 7. గడనాయకుడగుదేవురికైన. 8. హాలాహాలంకులు. 9. రాజరాజా
 భరణ. 10. విరాజితులు. 11. బ్రహ్మకారులు. 12. విద్యార్థులు. 13. భవద్గణాధిప
 తులు. 14. వివిధాభి.

శ్రీశ్రీదిగంబరులు వా, శ్రీశ్రీతమహిములు జగత్ప్రసిద్ధులు భక్తి

శ్రీశ్రీతహృదయాంభోజాలు, శ్రీశ్రీత నీగణము లెపు డజేయులు రుద్రా
లంబోష్ఠలంబనాసిక, లంబోదరలంబనేత్రలంబశ్రవణుల్

శ్రీరంబహనులంబజిహ్వలు, సంబాప్రియ నీగణాధినాయకులు శివా. 3౬౦
తజకర్ణు లశ్వకర్ణులు, 2గజకర్ణవరాహకర్ణఘంటాకర్ణుల్

త్రిజగద్రచుణీయులుఁ దెలు(౯), గుజ్జోమయప్రియనీగణములుగొండఱురుద్రా
లజముఖవరాహముఖులును, గజముఖమృదాలముఖులు గణనాయకు లం
డజముఖులు వెండి యప్పుడు, నజామరుల కధిక తేజ లాశ్చర్య లజా. 3౬౧
గోముఖులు 4వరాహముఖులు, సామజముఖు లువ్రతముఖులు సారంగముఖుల్

భీమవ్యాఘ్రముఖులు నా, నాముఖులు భవన్గణాధినాయకులు శివా. 3౬౩
నానావర్ణమేతులు, నానారూపధరు లర్ధనారీశ్వరు ల

శ్వానసమహిషాసనసిం, హాసనశరభాసనులు గణాధిపులు 5శివా. ౩౬౪
ముఖరీపాదులు పాదముఖుల్, ముఖకుండలు కుక్షిముఖులు ముఖహీనులు ష

ణ్ముఖపంచముఖచతుర్ముఖు, లఖండవిక్రములు నీగణాధిపులు శివా. 3౬౫
ద్విముఖత్రిముఖగణాధిపు, లమేయ గుణు లురుతరముఖసహస్రముఖులు

ప్రముఖాష్టముఖసముఖద, శముఖులు నీకింకరులు విచారింప శివా. 3౬౬
బాహుముఖులు ముఖబాహులు, బాహూవరు లుదరిదీర్ఘబాహులు 7గొండ(త్రి)

బాహూరులూరు బాహురీప, బాహులుబహుబాహులేక బాహులు ప్రమథుల్
బహువక్త్ర లేకవక్త్రులు, బహుచంఘ్రు లదంఘ్రు లధికబలసంపన్నుల్

బహునేత్రు లేకనేత్రులు, బహుకర్ణు లకర్ణు లెన్నఁ బ్రమథులు రుద్రా 3౬౮
బహు⁹జిహ్వ లేకజిహ్వలు, బహు¹⁰పాదు [లపాదు] లేకపాదులుగొండ(త్రి)

బహుఘోణులు బహుమేధులు, బహురూపులు నీగణాధిపతులు కవర్ధి.

గణుశింపఁగ మ(త్రి)ఁగొండ(లు), 11గణపతులుఁ గపాలమాలికా¹²విషధరకం
కణచంద్రకళాభూషణు, లఽమోదిగుణాన్వితులు మహాత్ములు రుద్రా. 3౭౦.

పింగళకవర్ధ¹³డమరుక, గంగాభసితాంగగణాధిపతుల్

భృంగిరిటిప్రియ నీగణ, పుంగవులు సర్వలోకపూజితులు శివా. 3౭౧

1. గంగాభసితాంగ. 2. గణాధిపతులు. 3. జోమయప్రియ. 4. వరాహము
ఖులు. 5. శ్వాన. 6. హాసన. 7. నందరుబహూరు. 8. లంబహుబాహు.
9. జిహ్వలేక. 10. లెపాదులు. 11. గంగాభసితాంగగణపతులుంగణాల. 12. విషధర.
13. డమరుక.

కంటకనరిసింహశిరో, లుంటాకు లినేందుపహ్నిలోచను లుగ్రుల్

ఘంటాకర్ణప్రియ సి, మ్మంటకులు భవద్గణాళిగౌరవ ¹మహిమక. 32౨

నీలగ్రీవులు శుభ్ర, త్సాలా²భీలాక్షిదహనభస్మీకృతదు

శీలత్రిపురమహానుర, కోలాహలు లెన్న ³బ్రమధకుంజరులు శివా. 323

త్ర్యక్ష భవద్గణనాయకు, ⁴లుక్షేంద్రారోహణులు ⁵మహోక్షవతాకుల్

దక్షాధ్వరవిధ్వంసులు, ⁶సాక్షాత్పరమార్థతత్వసమ్యక్జ్ఞానుల్. 32౪

కరినరసింహవ్యాఘ్ర, సురచర్మధరు ల్మహోగ్రశూలధరు ల్భీ

కరవన్నగేంద్రకంకణ, ధరులు భవద్గణము లధికదర్పితులు శివా. 32౫

నారాయణాదిసురదను, జోరగమునిమానవేంద్రయూధసదాలో

కారాధ్యమానచరణాం, భోరుహులు గదయ్యప్రమధ⁷పుంగవులు శివా.

చక్రాసహవిక్రములుఁ ద్రి, విక్రములుఁ గపాలధరులు రివిధిమస్తకదా

మాక్రాంతోదరు లాజి, ప్రక్రమపాలనులు ప్రమధవర్గము రుద్రా. 326

మువవైరిపంకజాసన, శిరోవిభేదకులు సకలశివధర్మవిదుల్

భరితజగదంజరతా, పరాయణులు భూరిభుజులు ప్రమథులు రుద్రా. 32౭

9ధరితశిఖిండులు ముందులు, గురులఘువులుస్థూలసూక్ష్మకుంజరదీర్ఘుల్

పరికింపఁ గామరూపులు, హర కొంప(ఁ)మీగణంబు లతిశాంతాత్ముల్.

నానానామాంకితులు స, దాసందులు సాంబతులు దిగంబరులు మహా

దాసవినోదులు ప్రమథులు, నానాసురహరులు ప్రమధనాయకులు శివా.

వీరాచార్యాచార్యులు, వీరవ్రతవిదు లవార్యవిక్రములు మహా

వీరావతారు లసములు, వీరేశ్వర నీగణాళి విష్ణుచరణ్యా. 3౨౧

—◆◆ సచ్ఛక్తుల మహిమ. ◆◆—

నేచ్చాచ్చారవినిష్ఠితు, లిచ్చావ్యాపారిముక్తహృదయులు ¹⁰భవసా

శచ్ఛేదనకారణులు ద, యాచ్చాదితీతనులు నీగణాధిపులు శివా. 3౨౨

సర్వజ్ఞ[లు]సర్వగతులు, సర్వశుభోదయులు సర్వసంగత్యాగుల్

సర్వచరిపూర్ణ లెవ్వాడు, సర్వేశ్వర నీగణములు శాశ్వతులు శివా. 3౨3

11గతవిధినిషేధతాకిక, గతులు మహామతులు పరమకారుణ్య¹²లతా

కృతికరులు సకల[ను]గుణా, న్వితులు శివజ్ఞానరుతులు నీప్రమథు లజా. 3౨౪

1. మహిమక. 2. భీలాక్ష. 3. బ్రమధకుంజరుండు. 4. లుక్షేంద్రారోహణులు. 5. మహోక్షాహితకుల్. 6. సక్షాత్పరమార్థ. 7. కుంజరులు. 8. విధిమస్తకస్తామా. 9. దరిత శిఖిండులనాండులు. 10. భవవాచాచ్ఛాసన. 11. తగవిధిసేష. 12. లతాకృతకరులు.

అరుదుగఁ బురాణములలో(౧), బరువడి మును సెప్పియున్న భంగి గణాదం
బరవిభవము వర్ణించితి, ధరణీధరవంద్య నాయకాత్మకీ శివా. 3౪౫

—|| తన్ను గణములోఁ జేర్చుమని కవిప్రార్థన. ||—

దేవా సంసారాంబుధి, లో వెలువడఁజేసి ప్రమథలోకం బెఱుంగఁ
నావాఁడు వీఁడు నుండీ, శావే[న] న్ను[ం]నవే గణంబులనడుమన్. 3౪౬
ఒండ్డేమి ముల్లికార్జున, పరిశితుఁ డన నుండుకంఠైఁ బ్రమథులలో నె
న్నండాకొ నీయాజ్ఞోన్నతి, నుండఁగఁ గాంతు ననికోరుచుండుదు రుద్రా,
1. పరమేశ్వర సీత్రమథుల, చరితలు సతతమును విన్నఁ జదివినఁ బ్రమథ
స్థరణముచేసిన శుభములు, దొరకొను దురితంబు లెల్లఁ దొలఁగు మహేశా,
దేవ భవదీయభక్తు లు, మావల్లభ[భ]క్తియోగ²మార్గములు నా
నావిధము 3లందు రవియును, గోవిందాదులకు నెఱుంగ గోచరమి శివా,
ఏభంగిఁ దలఁచు భక్తుం, డాభంగిన సీత్ర నెగడి యవిరళభక్తి
స్వాభావికత్వపరమ, ప్రాభవవిభ[వ]మున సతనిఁ 4బ్రణమింతు శివా. 3౪౭

—|| కొందఱు భక్తుల చరిత్రములు. ||—

తనుఁ గన్నతంద్రితల(౧) దెగఁ, దునిమి భవదృక్తియైక్తి ధూర్జటి యొకఁ డ
త్యనుపమగుణాన్వితవిక్తి, జనఁజె ప్రసిద్ధంబు గాఁగఁ జండిశుఁ డబా. 3౪౮
5తనకన్ను పుచ్చి యొకఁ డ, త్యనుపమమాభక్తి 6సేవదాంబుజములు నే
ర్చునఁ బూజించి సుదర్శన, మనుచక్రము 7వడసెఁగాదె యచ్యుతుఁడు శివా.
శివనిందా శ్రవణము[నక], 8భవాని తన దేహ మాత్మపావకమునకుఁ
హవి సేసిగాదె భక్తిని, భవదర్థాంగమున నుండఁబడసె మహేశా. 3౪9
శివనింద వింటి 9నని ప్రా, ణవియోగాగ్ని[ని] 10యథార్థుణాధరుడైకా
దె విరాజిత¹¹గణపదవికి, భువి నెగడెను వ్యాఘ్రపాదపుత్రుఁడురుద్రా. 3౪౮
దేవ నిను వీరభక్తిని, బోవక తనతలలు ద(టి)గి పూజించి వడిక
రావణుడు చంద్రహాసము, దేవేంద్రజయంబు వడసె[దె]ల్లిముగాదే. 3౪౯
చేతులు రెండును దునిమి మ, హాతాత్పర్యమున 12మిమ్ము నర్పించి[జగ
త్పూతముగ మగుడఁ బడయఁడె, భాలిగ సీచేత 13భట్టబాణుడు రుద్రా.
గొ(టి)యలపా ల్పీమీఁదను, నెఱయఁగఁ బిదుకు నడఁ [ద్ర]ండ్రినిష్ఠురు డైనక
మ(టి)వానిఁ జంపి సీతయ, గొఱలఁడె గణపదవి(గా)టకోటఁడు రుద్రా.

1. ప్రమథేశ్వర. 2. మార్గముబలునా. 3. లండ్రవియును. 4. "ప్రతికింతు" అని
ముందవలయునేమో. 5. తనుకన్ను. 6. పాదాంబుజ. 7. వడిసె. 8. భవానిచన.
9. ననిందా. 10. అర్థముచింత్యము. 11. గుణ. 12. సందునిమియర్పణ. 13. బట్టబాణుడు.

అరుదుగ శివాగ్నిఁ దనయొడ, లురతరశివభక్తి వీరహోమంబుగఁ జె
 చెప్పరఁ గోసి వేల్చి నీదయ, నరి ముక్తికిఁ జనఁడె వీరశంకరుఁడు శివా. ౩౯౮
 కన్నులు రెండునుఁ బుచ్చుచు, ము న్నీశ్వర సోమవారమున హలంగరలో(౧)
 బున్నుగ శివనాగయ నీ, న్నున్నతిఁ 2బూజించి పడయుచుండఁడె రుద్రా.
 తనకొడుకుఁ దునిమి వంటక, మొనరఁగఁ గావించి నీకు నొప్పు నివేదిం
 చి[నదాన హెచ్చి]ముక్తికిఁ, బొనరఁగ(౩) జిఱుతొండనంచి పోవఁడె రుద్రా.
 కోరి తనశిరము నీవద, నీరజములఁ బూన్చి భక్తి సీలాపున జం
 బూరిమహాకాళయ్యయ, పారైశ్వర్యమును మగుడ(౪) బడయఁడె రుద్రా.
 మొ(ఱ)టదవంకయ దనతల, లఱిమెల్వడఁ దఱిగి నీవదాంబుజములఁ గ్ర
 చ్చ(ఱ)ఁబూన్చి మగుడఁ బడయఁడె, నెఱయఁగ నిను నమ్మి భక్తి నీచేతశివా.
 శిరము దెగఁగోసి నీవద, సరసిజములఁ బూన్చి నీప్రసాదంబున శం
 కర మూన్నాళ్లకుఁ గరుణా, కర గోవిందుండు 3వడసెఁ గటకమున శివా.
 వరగొండవక్రవర్తికిఁ, 4గరుణింప జగత్త్రయప్రకాశితభక్తి 5
 స్థిరుఁ డనఁ బడసె[ను]క్లితి నీ, పురమునకుం బొందితోన పోవఁగ రుద్రా.
 తవిలి తనయా 6యాబా, లన్యధమును మున్ను సానిసి లాలితముగ నీ
 శివలింగముతోఁ గూడఁడె, శివ నీదయ నొడయపిళ్ల శీఘ్రమున శివా. ౪౦౫
 ఒక్కఁడె దైవము శివుఁ డని, నిక్కము సేయుటకు ముడిచె నిప్పులు చీరక
 స్రుక్కక శ్రీనతిపండితుఁ, డక్కజముగ విజయవాడ నలజమ్మి శివా. ౪౦౬
 కడుఁగిజోడ్యము భక్తులకును, గడుఁ గూర్చుట నీదుభక్తిగౌరవమునకుం
 గడుమెచ్చి యొడయనంటికి, నెడవోయితిగాదె లంజయింటికి రుద్రా. ౪౦౭
 త్ర్యంబకుండ దైవ మని చి, త్తంబునఁ గడు నమ్మి నిన్నుఁ దడయక భక్తి
 నంబియుఁ గిన్నెరబ్రహ్మయ, యుం బిలిచినఁ గరుణ వారి కోయనవె శివా.
 అమితదృఢభక్తి నీదయ(౭), గొమరుగఁ బరిజనులతోడఁ7గూడనె శివలో
 కమునకు దేహముతోడన, రమణీయము గాఁగ మలయరా జరిగె శివా. 8
 హరలీలాస్తవరచనా, స్థిరనిరుపమభక్తిఁ దనదుదేహముతోడఁ
 మరుచిరవిమానమున నీ, పురమున కుద్భటుఁడు 9ప్రీతిఁ జోవఁడె రుద్రా.

1. మును. 2. బూజించుచున్న కొప్పుంగ. 3. వరసెం. 4. గరుణించి. 5. యాబా
 వృద్ధులును. 6. జోడ్యముగ. 7. గూడంఁడె. 8. ఈ పద్యము తరువాత 'తన కొడుకు
 పాదములపై నున్న' అని నీ

ఒకఁబకఁ గుచ్చగగుండయ, వడి(౧) గడవలుచేసి చ్చ(౨)చువాద్యములకు న
 క్కడఁ బ్రీతి 1 నాడి తప్పుడు, బెడ(౩) గడరఁగ నతనిభక్తి పెంపునకు శివా. ౪౧
 2 నకు లెల్లం జూడ నీజో, దరము ప్రవేశింపఁ గాదె తనకట్టిన్³యం
 బర మొకమూరెఁడు దోఁపఁగ, సరియమరా జరిగె 4 ముక్తుడై నీకరుణా.
 భయముపెడి నిన్ను నమ్మిన, జయమునఁ దరియఁబడి నడచుసాహసమున నీ
 దయ నిండిపా(ఱు)నది దా, రయముడిగెను ముసిడిచాండరాయనికి శివా.
 తేనుఁ గని మ్రొక్కినఁ⁵దీర్ఘా, యని పలికినపిదపఁ జచ్చె నాటదోతగునే
 యనఁ బ్రాణముపడసెను వా, రనిదయతో ముసిడిచా[౦]డరాయఁడురుద్రా.
 తనలంజయునుం జిల్కయు(౬), దనరంజయబంధుజనులు దానును జనఁడే
 జనులెల్ల(౭)జూడ మలహాణ, నిను సంస్తుతిచేసి దేవ సీపురమునకుఁగా. ౮౦
 వెలయఁగ⁷ నాబోతులుఁదప, నులుమృతులైయెదురురాఁగ(౮)జూచుచు(౯)బ్రా
 బులునడయఁడె నీదయ వా, రలకప్పుడె ముసిడిచా[౦]డరాయఁడురుద్రా.
 పెనిమిటి శివభక్తుఁడు గా(౧౦), డని యొల్లక రోసి నిన్ను నడిగిన రాత్రి
 జనఁ బకసెఁగాదె శంకర, గొనకొనఁ 9 బుంధ్యమ్ము నాఁడుఁగూతురు నీచేఁగా.
 కెంబాగి బోగిదేసని, వెంబడిఁ జని వచ్చి వీడువీరంబుల లిం
 గంబులు వడి 10 విప్రులు లీ, లం బాగడఁగ నిట్టివత్సలత్వము గలదే. ౧౧
 విన్నపమునలిదియంబలి, మున్ననినివేళ్యంబు సూపి మ్రొక్కుచు నీకుఁ
 నన్నతభక్తిని మాదర, చెన్నయ నీకరుణ 11 ముక్తి చేకొనఁడె శివా. ౧౨
 కూడి జగమెల్ల నోవక, 12 యోడినశివభక్తిమహిమ యుత్కృష్టముగా
 13 నేసర బంకయ చూడఁగ, దేవర దాసయకుఁ దలుపు 14 దెజవవె రుద్రా.
 శంకర నీకింకరుఁ డ, భ్రంకషముగ నేత్రవహ్ని(౧౫) బరదైవములగా
 బొంక 15 మడఁగింపఁడే భువి, శంకరదాసయ్య నీప్రసాదమున శివా, ౧౬
 16 కడవఁగ నేరక మ్రొక్కిన, నడు 17 మప్పుడు వ్రస్సిపడ జనప్రతిమ మహి
 బడియందువైజకవ్యకుఁ, బొడసూప వెలింగమూర్తి(౧౮) 18 బురహరదయతోఁగా.
 కడిచేసి వెట్టఁగాఁ గొని, నడిననఁ గటకమున మరియచముఁడయగారి
 గడు(౧౯) గరుణించి 19 జగములు, గెడఁగూడి నుతింప నారగింపవెరుద్రా.

1. నాతిదప్పుడు. 2. నరుడెల్లంజూదరము. 3. యశుంబుర. 4. ముక్తుడే. 5. గున్ద
 యనంశునంబ్రాణముపడసె. 6. లంజయు. 7. నాబొంతులు. 8. యెదురురాగ, 9. బున్ద్యక్త
 మాండుం. 10. విప్రులిం. 11. భక్తి. 12. యోడిన. 13. నేదరబకయం. 14. దెజవె.
 15. మడిగింపుం. 16. కడవంగననేరక. 17. మప్పుడుస్సిపడజన. 18. బురహర. 19. జగములు.

తా ముందరఁ 1జని సూచిన, యామాంసము నీకుఁ బెట్టి యతిశయభక్తిఁ

వ్యామోహంబున నీవయ, గా ముక్తికిఁ జనఁడె 2యె(ఱు)కగన్నప్పఁ డజా.

3భావనయభక్తి నీకును, భూవినుతుఁడు మేలుకబ్బములు సెప్పి మహా

దేవ తన4దృష్టి శివలో, కావాప్తిం బడిసఁగాదె యంబన నీచేఁ. ౪౨౫

ఇమ్ముల 5వివినమ్ముల ని, త్యమ్మును శివలోకమునకుఁ దడయక చనవే

నమ్మిన నీభక్తుం డగు, జొమ్మయ 6చంపినమ్మగములు చోద్యముగ శివా.

స్థిరభక్తియ్యక్తిఁ దృణమున, నరుదుగఁ[ద్రా]నిలిచి భక్తుఁ డనుదయఁ గంచిం

గరికాలచోడ7నృపతికిఁ, గురియింపవె పసిఁడివాన గోరినభంగిఁ. ౪౨౭

లవిరతదృఢభక్తిం గే, శవరాజు శిరంబున[ందు] నన్నిహితుఁడ వై

భువి లింగమూర్తి నేకొని, యవతారము చేయవే మహామహిమ శివా. ౪౨౮

పూని పడి నేడుసీనాళుల, వీనుఁగునకు వీరభక్తిఁ 9బ్రీతాత్ముఁడవై

ప్రాణం బొసఁగితిగాదె ద, యానిరతిం గదిరిమేమగా ర్యునకు శివా. ౪౨౯

నీపురమునకు[క]శివ నీ, ధూపా[వ్ర]సరమున ఘంటతోడనె భక్తి

వ్యాపారంబున నోహిళుఁ, 10డాపోయె ననంగఁ బోవఁడయ్యెనె రుద్రా.

అసమేక్షణ శివభక్తుం, డసమశ్రేష్ఠుఁ డని పలికి యన్యులతోడఁ

బాసపోరై బండ్లారువు, బసవనఁడు వినమెత్తి త్రావి బ్రతుకఁడె రుద్రా.

వసుధ నుమేక్షుఁడె దైవము, ప్రసాదము పవిత్ర మీశుభక్తులె కులజల్

పాసపో రని బండ్లారువు, బసవన విస మెత్తి త్రావి బ్రదుకఁడె రుద్రా. ౪౩౨

కుసుమశరారీ శివలిం, గనమీతులు దక్కఁ బొందఁ గాదని నిర్దా

ల్యనుఖం బని బండ్లారువు, బసవన విసమెత్తి త్రావి బ్రతుకఁడె రుద్రా. ౪౩౩

అలపూరివీరభక్తికి, నలి నెంతయు మెచ్చి పాంధ్యనాయకు[కడకి]

మ్ముల నీవ వచ్చి వీతము, వెలయఁగఁ జేకొంటికాదె విష్ణువరేణ్య. ౪౩౪

స్థిరభక్తి నీకుఁ బాడుచు(ఁ), బురహర తనచేతితాళములతోడనె చె

చ్చెర మీ(ఁ)దికి నెగసి భవ, త్పురమునకు[ను]శంకరుండు పోవఁడె రుద్రా.

కొడుకని చేకొని నిన్నును, మడఁది[యతి]ప్రీతి బెజ్జమహాదేవి మహిఁ

గడకొనియాడినభక్తికి, నొడఁబడి యాయమకు 11ముక్తియొనఁగవెరుద్రా.

1. జని. 2. యెరుకఁగన్నపు. 3. భావనయభక్తి. 4. ద్రిష్టు. 5. వివినముల.
6. చప్పిన. 7. నృపతిం. 8. నాళ్ల. 9. బ్రీతాత్ముడై. 10. ధూపాయ. 11. పుట్టి.

తన¹ గుట్టము నతులును బరి, జనులునుఁ దనతోడ రాఁగ శాశ్వతభక్తిఁ

జనియెభ వత్సురమునకు[ను], 2గొనకొనఁగఁగొమారపాలఘూర్జరుఁడుశివా.

గుడివడుగు దాచి కుంచియ, పొడనూపక తలుపు వెట్టిపోయిన నీవ

ప్పుడా తలుపు దె(అ)చి భక్తికి, బాడనూపవె కిన్నెరునకుఁ బురసంహారా.

కడుగడుతొంద్రంబున జ[త], పడుమదకరి(ఁ)జంపి యపుడ 3వడయఁడ భువి ను
క్కడఁగియు బిజ్జలుఁ డడుగుడు, మడినలుమాచయ్య భక్తి 4మహిలోఁ గలడే.

చోడన్ యేనుగుఁ జంపుచు(ఁ), చోడనినిభక్తిమహిమచొప్పుడ నీచే
రూఢిగఁగ్రవృ(త్త)బడయఁడె, 6యోడకయిలుదత్తుడనఁగ నొకభక్తుడవా.

రావీధి యేచి యెక్కిన, మావంతునిఁ జంపి వచ్చు⁷ మదకరి దనపై

[రా]వె(అ)చిమగుడఁ బా(అ)దె, బావురిబ్రహ్మయకు నీప్రభావమున శివా.

భూతలమున నిది యంతయు, 9నూతన మని పొగడ నేడునూ(తే)ండ్లు మనం

జే తనరుభక్తిఁ ద్రిపురా, రాతీ సకలేశు మాదిరాజయ్య శివా. ౪౪౨.

10 ఎడవక పూజాంతమునక, 11 చిడిముడిపడి ఘర్షణములు సెలఁగఁగ నీ వె

ప్పుడు మెచ్చి భక్తి కాదుదు, వడిఁ జేమరచ ప్రవర్తి వాయించ శివా. రర3

నమ్మినభక్తుడు గన్నడ, 12బమ్మయనద్యక్తిమహిమ పరికింపగ లో

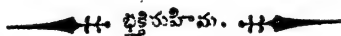
కప్పులఁ జోద్యముగాదె య, ధమ్మంబును ధర్మయ్యోఁ దత్త్వతీతా.

పరువడి మ(టి)యు ననేకులు, ధర బాణమయూరకాళిదాసాదిమహా

పురుషులు ¹³ద్వ్యష్టప్రత్యయ, వరములు నినుఁగొలిచి కనిరి వరభక్తి శివా.

వలయునన్ని దేవ 14వ్యాంధ(అ), నెలకొని పేర్కొంటి: గాక నీచేత వర [కు.

ములువెలయంగఁ బడసినభ, క్తులకొలఁదెఱుఁగుదునంగఁ గొలఁచియె నా

15 మహిలో: గేనలభక్తివి, రహితములై చేయుబడికరంబును దుఃఖా

16వ హామీ దక్కుతుందని నేనైన, విహితక్రియ 17లెట్టు లట్టవిఫలంబు లగున్.

నీపదభక్తుఁడు నేనిన, [పాపంబు]ంబుణ్ణమగు¹⁸నభక్తులునేయన్

19 బాపమగూఁ బుణ్యమైన ను, మావతి 20 నీతలఁపె వేదమార్గం బయ్యోక.

మొలల వేచినలక్ష్మీ, వల్లభ[సుతు:] 21 గాల్పవే యవారితవృత్తి

22 మొల్కమిగ తాల వైచిన, యల్లగనాధిపున కోట యపవర్గ మజా. రరర

1. గుఱము. 2. గొర్రెకొనగ. 3. పడయండె. 4. మహిమంగలరే. 5. యెనుగం.
6. వోడక. 7. మడకరింపనపై. 8. బ్రహ్మశ్మశుని. 9. నూతన. 10. యడప. 11. చిహ్న
జిగ. 12. బ్రంహ్మ. 13. దంష్ట్ర. 14. కొందరు. 15. కాపునం. 16. వహమయ్య.
17. తెట్టబిభవంబులగుకొ. 18. ను. 19. బాపమగుపుణ్య. 20. నీవలె. 21. గొల్లప.
22. మొలమరిణి.

కావున నకలక్రియలును, కేవలభక్తిప్రయత్నక్రిసి సరిగామి

కేవలభక్తియ మేలని, గోవిందవరేణ్య 1వరదుః గొలువవె శంభుఁ. ౪౫౦
వనజాసనవనజోదర, ననకాదుల కెఱుంగరానిశాశ్వతమహిమ

దనరినభక్తికి శంభుఁడు, నొనరఁగ(౧) గడు మెచ్చి భక్తునొద్దన యుండుఁ.
ఈనిచ్చులుఁ గొనియాడెడు, నానావిధము లగునిత్యనైమిత్తికక

ర్థానుష్ఠానము లొల్లఁడు, దా నెప్పుడుఁ గూర్చు శివుఁడు దనభక్తునకుఁ.
ఫలములు గుఱుతిడి శివపూ, జలు చెప్పెడిచదువు లెల్ల శాశ్వతపదవి

వెలసిన కేవలభక్తి, 2స్థలముల వర్ణించి చదువఁ 3దద్దయుఁ దగునే. ౪౫3
శ్రీలింగదేవుభక్తుల, కాలక్షీ శాబ్జసంభ వాదులపదవుల్

తూలాయమానములు న, స్థిల శివానందసుఖవిలీనుల యగుటఁ. ౪౫౪
కేవలము శివుఁడుఁ దనకుం, 4గావలె నని గోరునట్టిఘనుఁ డెన్వందే

కేవల మాతఁడ తనకుం, 4గావలె నని కోరు నట్టి కాంతన శివుఁడుఁ. ౪౫౫
మది విధినిషేధము[లు]గల, చదువులకును స్వామిభృత్యసంబంధమునం

బాదలిన కేవలభక్తికి, నొదసినకూటంబు గలదె యూహింపంగా. ౪౫౬
ఫలియించు విధినిషేధం, బులవలనను బుణ్యపాపములుఁ దత్కర్మం

బులనగు నయ్యెలోకం, బులుభోగాంతమున మఱియుఁ 6బుట్టుక కలుగఁ.
కావున[ను] విధినిషేధవి, భావనుఁడై యుభయకర్మఫలవిరహితుఁడై

కేవలనిష్ఠ[ం] గొలుచుట, భావింపఁగ శుద్ధభక్తిపథము ధరిత్రి. ౪౫౭
పరమేశ్వరుఁ డగుశంభుఁడ, శరణం బని భక్తి 7నమ్మి శంకరుఁ గొలువఁ

దొరకొను భృత్యాచారము, సరియే పెఱచుంత్రతంత్రజాలము లెల్లఁ.

8విధి వే(ఱ)కలదె భక్తియ, 8విధి విధినహితముగభక్తి9విరహితుఁడై తా

8విధియించియశ్వమేధము, 8విధిపుత్రుఁడుదత్తుఁడైనవిధి10యెఱుంగరాకో.

11ప్రభువిధిని షేధలోక, 12ప్రభితోభయకర్మరాశిఁ బ్రాపించెన్ నీ

13పథవర్తిని తేహాయమ, యథాతథా"యచుటఁజేసి యంబారమగా.

14శివునకుఁ దనువును మనువును, శివభక్తులకును ధనంబుఁ జిత్తప్రీతి

భువి నిచ్చి యెల్లవారికి, శివుఁడను నేననక యునికి శివభక్తి యగుఁ. ౪౬౦

1. వరుడు. 2. స్థలములు. 3. గద్దము. 4. గావలనని. 5. నయ్యెలోకంబులు.

6. బుట్టుక. 7. నమి. 8. విది. 9. విరహమందెతా. 10. యఱుంగరాకా. 11. ప్రభు.

12. ప్రది. 13. చద. 14. దీనికిముందు "శివుగురులకుననువనువులగునకుందనువునుమనవును"

అను నసంపూర్ణానర్థకవాక్యముండు గలదు.

వెలుపలఁ గడిగిన లోపల(౯), గలచిత్తమలంబు వోవఁగానేర్చునె నీ

చ్చలుభావశుద్ధిఁ గడుని, ర్థలగుతి శివుఁగొలువవలయు మానుగ భక్తిఁ.
కత్తిఁ గొని కోసి దేహము, జాత్స్యఁగఁ గడిగినను విశుద్ధం బగునే

రిత్తలు దక్కినశుద్ధుల్, చిత్తంబున శుద్ధి వలయు శివుఁ బూజింపఁ. ర౬౮
ఒడలఁ గలయవయవంబులు, ¹గడిగిన మఱివానిలోనఁ గడునింపిన చే

దుమగునె దేహము వెలుపల(౯), గడిగిన నదిచిత్తశుద్ధికారణ మగునే. ర౬౯
లంతర్గతచిత్తంబు, త్యంతము దుష్ట మగునేని యది ²మఱి ఘట³దృ

ష్టాంతగతి శుద్ధి యగునెని, రంతరబహుపుణ్యతీర్థయాత్రాదులచే. ర౭౦
సకలజగత్పతి యగుశివు, నికి భక్తులు ⁴వీరు నాఁగ నెగడిన పుణ్యా

ధికులం దొండొకదుర్గణ, శకలంబులు వెనకుపాపజాతులు గలరే. ర౭౧
ఆతఁడు స్వరూపనుందరు, డాతఁడె సాభాగ్యవంతుఁ డాతఁడు గుణవి

భ్యాతయశోనిధి నీకుమ, హాతాత్పర్యమున భక్తుఁ డగువాఁడు శివా. ర౭౨
ఆతఁడె జగత్ప్రసిక్తుం, డాతఁడె ⁵సంపత్సమృద్ధుఁ డాతఁడె యారో

గ్యాతిశయాఘ్నఁడు నీకు మ, హాతాత్పర్యమున భక్తుఁ డగువాఁడు శివా.
శివసంస్కారవిహీనుం, డవుమానవుఁ డంత్యజునకు సంత్యజుఁ డరయఁ

శివసంస్కారనియుక్తుం, డవుమానవుఁ డగ్రజునకు సగ్రజుఁ డరయఁ. ర౭౩
మాలలఁ గులజులఁ జేయును, బోలఁగ శివభక్తులైన భువి నెఱుంగరె మా

నీలగ్రీవుఁడు గులజుల, మాలలఁగాఁ జేయు భక్తమది లేకున్నఁ. ర౭౪
చెన్నయ మాలఁడు గాఁజే, మున్ను మహాదేవుఁ గొలిచి ముక్తుం డయ్యెఁ

జన్మమున శివుని దత్తుఁడు, మన్నింపమిఁ జేసి ⁷పచ్చిమాలం డయ్యెఁ. ర౭౫
వేయేమి దొల్లి ముక్తికి(౯), బోయిరె విద్యలును సంతములు గలవారల్

బోయయు రిసాలీఁడును మా, కాయజహనుఁ గొలిచిముక్తిఁ గాంచిరె గాడే.
వారనియమనియమములకు, ఘోరవ్రతములకు శివుఁడు గూర్చుఁడు శివనిం

దారతి విని తను విడిచిన, ⁹కారీసతిభక్తియుక్తిఁ గనికూర్చుక్రియఁ. ర౭౬
జపములకుం దపములకును, నుపవాసంబులకుఁ గూర్చు ¹⁰దుష్టుఁడు నిండా

కుపితమతిఁ దన్ను విడిచిన, యువమన్యునిభక్తియుక్తి కొడఁబడుపగిదిఁ. ర౭౭
కన్ను వడిఁ బుచ్చి పూన్చిన, వెన్నునిభక్తికి వరంబు వెదచల్లుక్రియఁ

గన్నులు దై(అ)వకముందర, మిన్నక కూర్చున్న శివుఁడు మెచ్చునె వారిఁ.

1. వెలుపలగడిగిన. 2. మఱి. 3. దృష్టాంతర. 4. వీరువీరుగాంగ. 5. పముంబుగా.

6. సంసార. 7. పచ్చ. 8. సాలీనుండు. 9. కారవతి. 10. దుష్టుడనుచుండ.

తనతండ్రిఁ దునిమి భక్తిం, దనరినచండీశ్వరునకుఁ దనయెంగిలి యి
 చ్చినక్రియ శివుఁ¹ డిచ్చెన వెఱ, జనులకుఁ గేవల² వదాన్యజనులకు నెందుక.
 మన్నించుఁ బ్రీతి మాదర, ³ చెన్నయభక్తియ ⁴ మనమునఁ జేకొనఁ⁵ గాడే
 మిన్నక యంటనిముట్టని, చెన్నఁ^(౬)టివ్రతములకు నేల శివుఁ డెడఁగూర్చుక.
⁶ ప్రీతిమెయి వీరచోడన, భాతిగఁ గడియెత్త వెఱ^(౭)ది పనుచుఁడును రజ
 మ్మనకి యని తొలఁగెన నృప, కేతనుఁ డాపులగ మారగించెడిచోటక.
 డెన్నతభక్తి శిరంబులు, పన్నుగ శివుఁ బూన్చి కరుణ వడసినభంగిక
 ము న్నేవిధులం గొలిచియుఁ, జన్నదశాననుఁడు వడయఁజాలెన చెవుమా.
 తొల్లి శివుఁ గడవఁబలికిన, కల్లరిఁ దనతండ్రిఁ దునిమి కడుభక్తిమెయి
 డెల్లమిగ ముక్తుఁ డయ్యెను, గొల్లఁడు గాఁడయ్య కాటకోటఁడు రుద్రా.
 మును సవినూచినకన్న, పునియెంగిలి యారగించి భక్తిప్రధానం
 బని కరుణించెను శంకరుఁ, డని విందుము విధులలోన నది యేవిధియో.
 మఱి^(౮) శివుఁడు భక్తిఁ గొడుకుం, దఱి^(౯)గినచిటుతొండనంబి దనవాఁడను⁷గా
 కఱు^(౧౦)గక యేటికిఁ గారులు, మొటిగెడునీమంత్రతంత్రములు సేకొనునె.
 కడుభక్తి నంబి పిలిచిన, నొడఁబడి యోయిననభంగి నొండొకవిధులక
 నొడువులు సెప్పిన రివ్రేఖలు, మిడిచిన శివుఁ డట్టివారి మెచ్చున చెవుఁడా.
 ఆగమచర్యల కంత, ర్యాగబహిర్యాగవిధుల కభ్యాసమహా
 యోగములకుం బోయెన, భోగన్నకు శివుఁడు వలచిపోయినభంగిక.
 అధ్యాత్మజలకుఁ బెఱ^(౧౧)మూ, ర్తిధ్యానంబులకు నితరదేవార్చనకుక
 విధ్య క్తక్రియలకు సా, నిధ్యమగు నె శివుఁడు ¹⁰ బాణునికఁ గాక భువిక.
 నిష్ఠురభక్తి హలాయుధు, నిష్ఠకు వలచినవిధమున నీదగుకర్తా
 నుష్ఠానములకు బిలబిలి, నిష్ఠలకును శివుఁడు వలచునేతిలపోయక. ౮౮౭
 11 మరి విను మొరులవిధులకుం, గురియించెనె మెచ్చి లోకగురుఁ డీశుఁడు మా
 కరికాలచోడనరవతి, గురుభక్తికిఁ బసిడివాన గురియించు క్రియక. ౮౮౮
 12 స్థానములకు దానములకు, మానములకు హోమములకు మదిఁ జేకొనఁడి
 శానుఁడు నమ్మినభక్తికి, మానక* ౮౮౯

1. డిచ్చిన. 2. వదాన. 3. చెన్నయ్య. 4. మనముననుక. 5. గారే. 6. ప్రీతిమై.
 7. గాకరుంగక. 8. వేళ్లు. 9. యోగముల. 10. మాణునకు. 11. మరువినమారు. 12. స్థానములకు.
 * క్రిగరవేసకా క్రిగరవేసమనే గురుమాత్రిక ప్రధితగుణాయ | క్రిశంభవే నమోక్రిశంభవే
 నమస్తే శంభుసంచారచేతనాయ | క్రిశ్రీజాయనూ—అని మూలమందుఁ జెవరనున్నది. చివర
 భక్తుడు పూర్తిగ లేను.

ల ఘన టీక.

(ఇందలియంకలు శివత్వసారమందలి కందవద్యములసంఖ్యలను దెలుపును.)

౫. నీమూర్త్యుల - శివుని యష్టమూర్తులను.

౧౮. షట్త్రింశత్పంచశతక - ముప్పదియఱుమెట్లకుఁ బై నున్న. శైవసంప్రదాయము నందు, తత్త్వములు ౩౬. ఇవి యొకదానిపైకొకటి యుండును గనుక పద్యము (మెట్టు) లనఁబడినది. చివరది (నిర్వాణసోమ) రూపము. ౩౬ తత్త్వములు:—పృథివి, ప్రకృతి, బుద్ధి, అహంకారము, మనస్సు, శ్రోత్రము, త్వక్కు, చక్షువు, జిహ్వ, ఘ్రాణము, వాక్కు, శోణి, పాదము, పాయువు, గుహ్యము, శబ్దము, స్పర్శము, రసము, గంధము, ఆకాశము, వాయువు, వహ్ని, జలము, మాణి, కాలము, నియతి, కల, విద్య, రాగము, పురుష, సదాశివ, ఈశ్వర, శుద్ధవిద్య, రూపము.

౧౯. దీనియర్థము చింత్యము. ఈతీరున దీనియర్థము కల్పింపవచ్చును. బ్రహ్మ, విష్ణు, రుద్ర, మహేశ్వర, సదాశివు లనునైదుగురిని సాధారణముగఁ బంచకర్త లనివాడుదురు. (చూడు సంఖ్యార్థనామ ప్రకాశిక). మొదటి యిద్దరైన బ్రహ్మ విష్ణువులకంటెఁ దరువాతినైన రుద్ర మహేశ్వర సదాశివరూపములు మూఁడును అధికమైనవి. ఈయిద్దరే నియమకారులు, అదిజగత్కర్తలు, ఆధ్యక్షులు, అతిమహిమలు. మూఁడని అనువాత్తుగాఁ జెప్పినప్పుడు తత్త్వము లనియు, మువ్వురని మహత్తుగఁ జెప్పినప్పుడు దైవములనియు నన్వయించుకొనవలయును. ఇందలియఁకాని మువ్వు రనఁగ బ్రహ్మ విష్ణు మహేశ్వరు లనఁబడు త్రిమూర్తు లని యర్థముచేసికొనుటకు వీలులేదు. ఏలయన బ్రహ్మవిష్ణువులు కర్తలు కారని ౬౫, ౮౦ పద్యములలో గ్రంథకర్తయే చెప్పియున్నాఁడు.

౨౩. i. అరద్ధుణసంవిజ్ఞానః సూప్రీహిమాన్ - మాన్యుఁబడునది పాశము, గనుక ఈసామాసికకబ్దము దానికి విశేషణముగ నుండవలయును. బద్ధపశు అనునది యిట్టి సమాస మని నాతాత్పర్యము. బద్ధాః పశవః ఏనసః అని విగ్రహము. ఇది పాశమునకు విశేషణము. లేదా ఇట్టివియే మఱి కొన్ని విశేషణముల నూహించుకొనవచ్చును.

అద్భానితషష్ఠీతత్పురుషాననసమాసము - పశూనాంపతిః పశుపతిః (పశ్చీతత్పురుషము). పశుపతీరిచం పాశుపతం (పశుపతి + అశ). పాశుపత ప్రతముచేత బద్ధపశుత్వవిశిష్టమైన ఐహిక పాశము తెగునని భావము.

ii. సోమగాఢభావ్యము (౧౮౮ ప్రకరణము) నందుఁ గొందఱు “పశుపతి” కబ్దమునే బహువ్రీహిసమాసముగఁ జెప్పెద రది తప్పు; షష్ఠీతత్పురుషకమాసార్థమే నిజము, అని చెప్పఁబడి యున్నది. కావున, పశవః, పశయా, యస్య, అనఁగా పశువులనఁబడు నితరదేవతలే శివునికే బతులు అని వైష్ణవాదులు విపరీతార్థము చేసియుండుదురు. దానిని షష్ఠీతత్పురుషమే మాన్యును. అని యీచద్యమున కొకయర్థము చెప్పవచ్చును.

౨౭. బ్రహ్మోక్త - వేదములలోఁ జెప్పఁబడిన.

౩౨. త్రమితి - యథార్థజ్ఞానము.

౩౫. కబ్జంబున - ఉపనిషద్వాక్యములవలన.

౪౩. మఱివెండి - మఱిమఱి.

౧౬. పాపలు - సంకేహము.

౧౭. గతశిఖాగాయత్రీయజ్ఞోపవీతనాస్తికులు - జాట్లును, గాయత్రీమంత్రమును, జంబెమును వదలిననాస్తికులైనవారని భావము. ఇది యదైవ్యకృపస్వామ్యమును వెక్కిరించుట. లింగభాగులలో సన్న్యాసులు లేరు.

౧౮. విశ్వరూపైష్వరము - ఈశ్వరత్వమునకు సంబంధించిన అద్వైతము. తనకుసాటివాఁడు లేనందునఁ గలిగిన యనన్యభావము. అందఱకుఁ దాను ఈశ్వరుఁ డగుటవలనను, తనకు సమానుఁడు కాని యధికుఁడు గాని లేనందునను, ఒక్కఁడు అని చెప్పఁబడెనేకాని జీవుఁడు ఈశ్వరుఁడు ఒక్కఁడను నర్థమందు కా దని భావము.

౧౯. మాయావాదులముందఱ - మా (శైవులైన) ఆ (ప్రఖ్యాతులైన) వాదులయొక్కఁడు.

౨౦. తత్త్వాధిపతి - దీనిని 'తత్త్వాధిపతి' యని దిద్దవలయును.

౨౧. పతి - యజమానుఁడు; సర్వక - సమానుఁడు; ఆధిక - ఎక్కువైనవాఁడు.

౨౨. నివృత్త్యాదికళాపంచకము - నివృత్తి, ప్రశస్తి, విద్య, శాంతి, శాంత్యతీతము అనునవి శైవులకళాపంచకము. (సంఖ్యార్థనామప్రకాశః.)

౨౩. వసుసన యనలేడు - వసుస తప్పకుండ నొకరితరువాత మఱియొకరు ముక్తికిఁ బోవలయు నన్ననియమము లేదు.

౨౪. 'మద్భక్తశ్చ శ్వవహో' యని మూలపాఠ ముండవచ్చును. పాలకునికి సోమనాథుని చతుర్వేదసారమునందు 'శ్వవహోపి హమప్రియో' (శివపురాణము), 'శ్వవహోలింగపూజకో' (స్కాందము), 'శ్వవహోపి మునిశ్రేష్ఠో యస్తు లింగానే' అనిపురాణవచనములు దాహరింపఁబడినవి. (౭౩-వ పద్యము).

౨౫. భూతిశాసనధరుడై - 'భూతశాసనధరుడై' యని యుండవలయును.

౨౬. అవిచారంబున - వెనుక ముందు చూడక, త్వగ్గ.

౨౭. వలచిన - సువాసనకొట్టిన.

౨౮. శివభక్తులనావారే - దీనిని 'శివభక్తులనావారే' అనిదిద్దవలెను.

౨౯. పరవుడు - దాసి.

౩౦. [శిష్యుఁడు] ఆదిక్ (మొదట) [తన] గురుఁడు [తనకు] కఱపినవెరువున (విధముగ) చని (నడచుకొని, అచరించి), మీఁద (తరువాత) [ఆశిష్యునకు] భక్తి (శివభక్తి-ఎక్కుడుభక్తి) వేదించిన (ప్రబుష్టవఁగా) [నతఁడు] తము (గురువగుతనను) గడచిచేసినట్ (భక్తియే ప్రధానముగ నెంచి గురువునాజ్ఞప్రకారము చేయక యన్యవిధముగ గొప్పభక్తుడై తనభక్తి గనఁబఱచినయొడల) అగురుఁడు [ఆశిష్యునిమీఁదఁ గోపింపక తనశిష్యుఁ డంతవాఁ డాయెనని సంతోషించి] పరవకుండై భక్తుండన్నుకొ మఱవవలయును.

౩౧. అనుజేహ - ప్రతిజేహ.

౩౨. వక్కండు - కృపండు, తగ్గఁడు.

౩౩. 'నమేభక్తః ప్రగత్యంతి' యనఁగ - దీనినిట్లు దిద్దవలెను. "నమేభక్తః ప్రగత్యంతి"

అనునంగ.

“ఈ రెండులిప్పులకు సంధి నందంపూడిశాసనమువలన సృష్టవడుచున్నది.” కావున నందంపూడిశాసనమునకు కైన ననగా రాజరాజుపరిపాలనములో ౩౨ యేండ్లు గడచునటకైన పూర్వలిపి కలదనుకొనవచ్చునని తేలుచున్నది. ఈవిధముగా రాజరాజు వ్రాయించిననందంపూడిశాసనములో యుద్ధమల్లశాసనము నందలిపూర్వలిపి కాన్పించుచుండినను శ్రీరామయ్యపంతులవా రిటీవల నీ పూర్వలిపి రాజరాజుకాలమునఁ గలదని యొప్పుకొనియుండలేదు. ఇటీవల నన నేల యందు చేసి పరీధావినంపత్తరములో రాజరాజుకాలమునఁగూడఁ బూర్వలిపి కల దని యొప్పుకొనిరి. పింగళనామసంపత్తరములో నాయూహ తిరిగి పోయినది. నందంపూడిశాసనములో రెండులిపు లుండుటకుఁ గలకారణము లేఖకభేదముగాని కాలభేదము కాదని యప్పుడు వ్రాసి యిప్పుడు కాలభేదమే కారణ మని వాదించుచున్నారు. అప్పుడు ౫౦ నత్తరములలో లిపి మాటుట లోకమర్యాద కా దని వ్రాసిరి. ఇప్పుడు దానికన్యతిరేకముగా వ్రాయుచును గూడఁ బూర్వము తామువ్రాసినసిద్ధాంతమునుగూర్చి యిప్పుడు మూకీభావము వహించిరి. ఇది వింతకాదా? ఇప్పటి శ్రీరామయ్యపంతులవారి యభినవశాసనమును నీక్రింద నిచ్చుచున్నాఁడను.

“అంధ్రసాహిత్యసరిషత్పత్రిక ప్రథమసంపుటములోఁ బ్రకటింపఁబడిన నందంపూడిశాసనములో నీరెండుపోలిక లున్నవి. శక్తివర్ధరాజుకాలమునఱకుఁ గలనృత్తాంతము చెప్పినపూర్వభాగములిపి వేఱు. తరువాతిభాగములిపి వేఱు. మొనటిదానిలోనియక్షరములు నాగరలిపిఁబోలి కొంచె మడ్డముగా నున్నవి. రెండవదానిలోనియక్షరము లిప్పటి తెలుఁగులిపినిబోలి కొంతవఱకు వట్టువలై యున్నవి. పూర్వభాగము శక్తివర్ధకాలములోఁ జెక్కి నిలువఁజేసిన ట్లగపడుచు న్నది. ఉత్తరభాగము కవిత్వము నన్నయభట్టారకుని దని శాసనమందే యున్నది. ఈభాగము రాజరాజుకాలములోఁ జెక్కియుండవలయును.”

ఇది యెంతయూపాతరమణీయ మగువ్రాతయో గనుఁడు. రాజరాజు వ్రాయించిననందంపూడిశాసనములోనే కొంతభాగము శక్తివర్ధనాఁడే చెక్కిఁ బడిన దున్నదట! ఇక లిపినిఁగూర్చి శ్రీరామయ్యపంతులవారి నొప్పింపఁగల వాఁ డెవఁడుండును? రాజరాజుకాలమునందే మనము పూర్వలిపిని జూపి యుండఁగా నది యాతనికిఁ బూర్వమే వ్రాయఁబడినదని క్రొత్తవాదమును చెప్పిరి. రాజరాజుతరువాత మల్లపరాజుమనుమఁ డగుమల్లఁడు చెక్కించినశాసన ముండఁగా శ్రీరామయ్యపంతులవారతిసాహసముతో మల్లపరాజును రాజ

న రేంద్రునకుఁ బూర్వఁ డగు యుద్ధమల్లునిగా మార్చి నేని యాశాసనమును గూడఁ బూర్వపుదానిని గావించిరి. ఈవిధముగాఁ బరమునందుఁ బుట్టినపాని నెల్ల వితండవాదము చేసి పూర్వమున నే. పడవేయ మనవారు చూచుచున్నారు. ఐనను శ్రీరామయ్యవంతులవారు తమయుద్ధమములో నెంతవఱకు నెగ్గఁగలరో గనుఁగొందము.

రాజనరేంద్రుని నందంపూడిశాసనములోని పూర్వభాగముంగూర్చి.

రాజరాజు వ్రాయించిన నందంపూడిశాసనములోని పూర్వభాగము శక్తివర్ధకాలములో వ్రాయఁబడిన దనియుఁ బూర్వము శాసనముల వ్రాయువారు “ముసాయిదా”ల వ్రాసి యుంచుకొనుట యాచారమై యుండియుండు ననియు నాకారణమున నీపూర్వభాగము శక్తివర్ధకాలమునఁ బుట్టినముసాయిదా యై యుండవచ్చు ననియు శ్రీరామయ్యవంతులవారు వ్రాయుచున్నారు! ఈయది యతి చోద్య మగుసాహసపువ్రాత. ఈవ్రాతను గొంచెము సనిమర్శముగాఁ బరీక్షించి చూచుకొందము.

శ్రీరామయ్యవంతులవారు చెప్పినట్లుగా వంశావతారభాగము “ముసాయిదా”లుగా ముందుఁ జెక్కించి యుంచుకొని దానము చేయునవసరమునఁ దరువాయి పూర్తిచేయునాచార ముండినచో “ముసాయిదా” యేదో యొక ఘట్టముచివరవఱకు నుండునుగాని యేనందర్భమును లేకుండ ననంపూర్తిగా నొకపదమధ్యమున నాఁపివేయఁబడియుండునా? నందంపూడిశాసనములోని వ్రాతలిపి “శత్రుస్స”వఱకు నున్నది. అచటికి నేఘట్టమును బూర్తి కాలేదు. శక్తివర్ధనుగూర్చి కొంత చెప్పి సందర్భము లేకుండ “శత్రుస్స” అని విడునఁబడి యున్నది. రెండవలిపిలోనిపదములుకూడఁ గొన్ని యీశక్తివర్ధనుగూర్చియే ముచ్చటించుచున్నవి. చదువరులకు బాగుగా బోధపడుటకై శక్తివర్ధంగూర్చి యందున్నవాక్యముల నీక్రింద నిచ్చుచున్నాను.

“అత్రాంతరే దానస రేంద్రసూను శ్రీశక్తివర్ధా సురరాట్యస్థమ్మాః । య శ్శౌర్యశక్త్యా వినిహత్య శత్రు స్స దావదశాబ్దా సుమరక్షదుర్వీమ్.” “అ” మొదలు “స్స”వఱకుఁ బూర్వలిపి. “దావ” మొదలు “దుర్వీమ్” వఱకుఁ వ్రాతలిపి. దీనిలో శక్తివర్ధనుగూర్చినముచ్చట యంతయును బాలభాగము పూర్వలిపి యందే యున్నది. రెండుముక్కలుమాత్రమే వ్రాతలిపిలోనికి మిగిలినవి. “శక్తివర్ధ శౌర్యశక్తిచే శత్రువులను జంపి యతఁడు” అని యుండుటచేఁ బాలించె ననుమాటయే తరువాయి యైనట్లు కాన్పించుచున్నది. ఈవిధముగా “శత్రుస్స”వఱకు ముసాయిదా లుండునా? ఇది యసంగతము కాదా?

నందంపూడి శాసనమందన్ననో చంద్రునినుండి అత్రినుండి పురూరపు నుండి యేమేమో పౌరాణికపురుషులనుండి వంశక్రమ మిఁబడియున్నది. ఈవిధముగాఁ జౌరాణికపురుషులతో వంశక్రమ మారంభించుట పూర్వము లేదు. పూర్వమార్గము సంగ్రహమార్గము. అది శక్తివర్తనకును నడచినది. పిమ్మట వంశ మిచ్చుక్రమము మాటినది. ఇది విమలాదిత్యునికాలములోఁ గలిగినది. పూర్వపువద్దతినిమించి చంద్రాదులను బురూరవాదులను బాండవులను గూడ వీరిమూలపురుషులనుగా నిచ్చుట యిటీవలఁ గలిగినది. ఈమార్పు విమలాదిత్యునినాఁడు గలిగినదనియు విమలాదిత్యుని రణస్థిపూడి శాసనమందలి వంశక్రమముకూడ నిట్లే యున్నదనియు నాంధ్రులచరిత్రలో ని ట్లేబడియున్నది.

“పూర్వచాళుక్య శాసనములలో రణస్థిపూడి, కోరువిల్లి, చెల్లూరు శాసనములలోఁ జౌరాణికవంశము వివరముగా వర్ణింపఁబడినది. ఈ శాసనములలో రణస్థిపూడి శాసనము విమలాదిత్యునిచే వ్రాయించఁబడినది గావునఁ దక్కిన వానికంటెఁ బూర్వపుం దుండినది. ఈ శాసనమును వ్రాసినవాఁడు భీమభట్టనుప్రాహ్లాదుగావునఁ జౌరాణికవంశవృక్షమును మొదటఁ గల్పించినవాఁ డితఁడే యై యుండవలయు నని కొందఱు తలంచుచున్నారు.”

ఈవిషయమై బర్మెలుదొరవారుకూడ నిట్లు వ్రాసియున్నారు.

“The earlier the date of the document the more simple is the geneological part ... The earlist Eastern Celukya grant is also comparatively simple in this respect.”

ఇందులోఁ దెల్పుఁబడినట్లుగా శక్తివర్తశాసనము వంశక్రమ మిచ్చుటలోఁ జాల సంగ్రహమార్గ మవలంబించినది. పౌరాణికపురుషు లిందు లేరు. నందంపూడి శాసనము చంద్రునినుండి ప్రారంభింపఁబడి పౌరాణికపురుషులతో నింపఁ బడి పెద్దయార్భాటముగా నున్నదిగాన నది (అనఁగా మొదటిభాగమే) శక్తివర్త కాలములో వ్రాయఁబడినది కాదు. శక్తివర్తశాసనములముసాయిదా సంగ్రహముగా నున్నది. శ్రీరామయ్యపంతులవారు శక్తివర్తశాసనము నీక నొకదానిని గనిపెట్టిరి. అది మొదటిదానివలెనే సంగ్రహముగానున్నది. పురాణపురుషుల వర్ణన మందును లేదు.

ఇట్లు రెండు శాసనములను బరిశీలించిచూచిన శాసనము ప్రారంభించు క్రమమునందును వంశమునువర్ణించువద్దతియందును రెండిట విశేష భేదము కాన్పించుటయే గాక పాలకుల కాలాదులఁ దెల్పుటలోఁగూడఁ జాల భేదము

కానంబడుచున్నది. నందంపూడిశాసనములో జయసింహునిభ్రాతృ యగునింద్ర రాజు నప్తదినసంబులు పరిపాలించిన ట్లున్నది. శక్తివర్మశాసనములో లేదు. ఆ భేదము నీక్రిందఁ జూపుచున్నాను.

“తదాత్తజో జయసింఘవల్లభః (ః) త్రయస్త్రింశతం తదనుజేంద్రరాజనప్త దినాని । తత్పుతో విష్ణువర్ధనో నవ” — నందంపూడిశాసనము.

* “తదాత్తజో జయసింహస్త్రియస్త్రింశతం తదనుజేంద్రరాజనందనో విష్ణు వర్ధ నో నవ” — శక్తివర్మవర్ణనబట్టు శాసనము.

శక్తివర్మశాసనములో గుణగవిజయూదిత్యుఁడు భ్రాతృలతోఁగూడ రాజ్య ము చేసినట్లున్నది. నందంపూడిశాసనములో నది లేదు.

ఇట్టి భేదము లనేకములు కలవు. ఇంకను నామముల నిచ్చటలోఁగూడ భేదము కలదు.

“జయసింహస్త్రియస్త్రింశతం” అని శక్తివర్మశాసనములో నుండఁగా “జయసింఘవల్లభః (ః) త్రయస్త్రింశతం” అని నందంపూడిశాసనములో నున్నది. వల్లభ యనునది హెచ్చుగాఁ గలదు.

ఇట్టిభేదము లనేకము లుండుటచే నందంపూడిశాసనములోని మొదటి భాగము శక్తివర్మకాలములోఁ బుట్టిన “ముసాయిదా”యని చెప్పట కెంతమా త్రమును నవకాశము కలుగుటలేదు. అది రాజనరేంద్రునికాలమునందే పుట్టినది. కాఁబట్టి శ్రీరామయ్యపంతులవారి “ముసాయిదా”వాదము మృషావాద మగుచున్నది.*

నందంపూడిశాసన మంతయును రాజనరేంద్రునినాఁడే వ్రాయఁబడెను గాని కొంత శక్తివర్మకాలములో వ్రాయఁబడియుండలేదని తెలిసికొంటిమి గాన రాజరాజు పరిపాలనములో ౩౭-వ సంవత్సరమువఱకును గూడ నిరాతంకముగా యుద్ధమల్లశాసనమునందలి పూర్వలిపి కలదని చెప్పకొనవచ్చును. మనవారు కొండఱు శాసనమునందలి యక్షరముల పోలికలను బట్టి కాలనిర్ణయము చేయ సాహసించుచున్నారు గాన నేనును. దద్దివయముం గూర్చి యించుక వ్రాసెదను.

* ఈశాసనములో రెండులిపు లేలయుండవలె నందురేని దానికి సమాధానము శ్రీరామయ్య పంతులవారే నందంపూడిశాసనముంగూర్చి వ్రాయునప్పుడే చెప్పియున్నారు. అందులకు లేఖకుల భేదము కారణము. మొదటివాఁ డొత్తరాహసాంప్రదాయాధిలాషి. రెండవవాఁడు దక్షిణేశ్వర కత్తనం దధిరుదిలవాఁడు.

అక్షరములపాలిక.

యుద్ధమల్లశాసనములోని జకారములోని కొమ్మునకుఁ దలకట్టు కాన్పించుట లేదు. పూర్వపువానిలోఁ దలకట్టు కలదు. శక్తివర్తశాసనమునందుఁ గూడఁ గలదు. (బి) పూర్వపు జ. (జి) నవీనము. క్రీ. శ. ౯౪౦ నాటి జకుఁ దలకట్టు బర్మెలుదొరవారును జూపిరి. క్రీ. శ. ౯౪౦ (౧౧) ఇట్లుండ మల్లునిశాసనములో (౧౦) ఇట్లుకూడనున్నది. ఇది నవీనము.*

కాఁబట్టి శాసనమునందలి పురుషులను బట్టికాని లిపినిబట్టికాని యుద్ధమల్లశాసన మనునది రాజనరేంద్రునకును నన్నయభట్టారకునకును ముందుఁ బుట్టిన దని నిశ్చయింపఁ బనిలేదు. నన్నయ భాషను శాసించి కవిత్వము చెప్పుటకు మొదలుపెట్టిన తరువాతనే యాదిపర్వాదికము వ్రాసినతరువాతనే యుద్ధమల్లశాసన మనంబడునది వ్రాయఁబడిన దై యుండవచ్చును. అంతకుఁ బూర్వము పుట్టియుండవలసిన పనిలేదు. విశేషించి శాసనమునందలి పురుషుల వంశమువారైనను గూడ నీక్రిందికారణములచే నీశాసనము నన్నయభట్టారకున కీవల వ్రాయఁబడిన దని తలంచుటలో సారస్వము కాన్పించుచున్నది. వానిని బుద్ధిమంతులు విమర్శించి చూచుకొనుటకై యీక్రింద నిచ్చుచున్నాఁడను. చదువరులు నిష్పక్షపాతబుద్ధితో విషయవిమర్శనకుఁ బూనవలెను. అప్పుడు సత్యము తేలును.

ఈ శాసనమునందలి రాజులు చాళుక్య లైనను గాకున్నను నీక్రిందికారణములచే నీశాసనము నన్నయకుఁ దరువాతి దగుచున్నది.

శాసనమునందలిభాష.

శాసనమునందలి లిపిమాట యటుండ నందలిభాషంగూర్చి ముందు ముచ్చటించుకొందము. యుద్ధమల్లశాసనమునం దున్నభాష తెలుఁగుగదా! శాసనపరీక్ష చేసినవారలు రాజనరేంద్రునకుఁ బూర్వము తెలుఁగుభాషయందున్న శాసనములు లే వనియుఁ దరువాత నున్న వనియు వ్రాయుచున్నారు, కాట్లు వెల్లుదొర యీవిషయములో నిట్లు లిఖించియున్నాఁడు.

"In Karnataka and Telingana every inscription of an early date and the majority even of modern inscriptions are written in Sanscrit

* రాజరాజకాలమునఁ గూడఁ బూర్వలిపియే యున్నట్లును నన్నయవ్రాసినది పూర్వలిపినే యని యాంధ్రవిజ్ఞానసర్వస్వములో నున్నది. ఆగ్రంథకర్త లిట్లు వ్రాసిరి "మనశ్చకానఘః కైస నన్నయ వ్రాసినది యీలిపితోడనే."

even when the characters employed are those of the ancient or Telugu (characters which have been arranged to express the peculiar sounds of Sanscrit.)

ప్రాతకర్ణాటకలిపియందును బ్రాత తెలుఁగులిపియందును గలశాసనములు పూర్వపువి యన్నియును సంస్కృతమున నున్న వని దీనిభావము.

మఱియు బర్హెలుదొరవా రిట్లు వ్రాసిరి.

"Grants in Telugu do not occur before the 11th century."

౧౧-వ శతాబ్దమునకుఁ బూర్వము తెలుఁగుశాసనములు లేనని దీని భావము.

వీరిమాటయును వారిమాటయును నెందులకు? ఈవిషయమై శ్రీరామయ్యపంతులవారే యుద్ధమల్లశాసనముఁగూర్చి వ్రాయునపుడే యిట్లు ప్రకటించియుండిరి:—

పల్లవులయనంతరము చాళుక్యులు రాజ్యమునకు వచ్చిరి. వీరియేలుబడి ౬-వ శతాబ్దముం దారంభమై రమారమి యాఱునందలసంవత్సరములు గడచినది. చాళుక్యులు వైదికమార్గానువర్తులు. వీరిశాసనము లనేకములు సంస్కృత భాషలో నున్నవి. ఇటీవలఁ బుట్టినవి కొన్ని తెలుఁగులో నున్నవి. *రాజరాజకాలమునకుఁ బూర్వము పుట్టిన శాసనములలోఁ దెలుఁగులో నున్నది యీ యుద్ధమల్లనిశాసనముతప్ప మఱియొకటి యింతవఱకుఁ గనఁబడలేదు. కాని, సంస్కృతశాసనములు కొన్నిటిలో గ్రామసీమాదులు వివరించునప్పుడు తెలుఁగుమాటలు ప్రయోగింపఁబడినవి. రాజరాజకాలమునుండియుఁ దెలుఁగు శాసనము లనేకములు పుట్టినవి."

రాజనరేంద్రునకుఁ బూర్వమునందుఁ దెలుఁగుభాషలో నున్న శాసనములు గాన్పించుట లేదనియును నిటీవలఁ గాన్పించుచున్న వనియును గదా శ్రీరామయ్యపంతులవారు వ్రాయించియున్నారు. అట్టిస్థితిలో నీశాసన మొక్కటియునుమాత్రము తద్విరుద్ధముగాఁ బుట్టినదని తలంచుట యుక్తమా? శాసనము రూఢిగాఁ దమకుఁ దెలిసియుండుటచేతనా? శాసనమునందలి పురుషులు వీరే యనియు నిందలివంశ మిదియే యనియుఁ దమకు నిశ్చయముగాఁ దెలిసియుండుటచేతనా? ఎందుల "కీయుద్ధమల్లనిశాసనము తప్ప మఱియొ

కటి యింతవఱకుఁ గనఁబడలేదని శ్రీరామయ్యవంతులవారు వ్రాయవలసి వచ్చినది?

ఇందు 'వర్ణింపఁబడినవంశ మేమో వీరికిఁ జెలియదు.

“చళుక్యరా జైనయెడలఁ బూర్వచళుక్యరాజనంశములోనివాఁడు గావలయును” అని వీరు వ్రాసినదానినిబట్టియే వీరి కీవిషయములో నెంతనిశ్చితాభిప్రాయము కలదో తెలియవచ్చుచున్నది.

ఇందుఁ జెప్పఁబడినపురుషు లెవరో వీరికిఁ జెలియదు.

“మల్లవరా జనునది యుద్ధమల్లునకు వాడుకపేరై యుండవచ్చును” అని వ్రాసినదియును, రెండవయుద్ధమల్లుఁడే గుడి కట్టించినవాఁడనియు, గోపురము కట్టించినది యాతనిమనుమఁ డగుమఱియొకయుద్ధమల్లుఁడై యుండవచ్చుననియు నూహించిన నూహింపవచ్చును గాని, రెండవయుద్ధమల్లునకు యుద్ధమల్లుఁ డనుపాత్రుఁ డున్నట్లు మనకుఁ జెలియదుగావున మొదటిశాసనము ప్రథమయుద్ధమల్లునికాలమునందును, రెండవది ద్వితీయయుద్ధమల్లునికాలమునందును బుట్టియుండు” ననియు వీరు వ్రాసినవ్రాతనైఖరియే వీరి కీవిషయములో నెంతదృఢ మగునమ్మకము కలదో తెల్పుఁగలదు.

సన్న్యాసికి జట్టుదగ్గఱనుండియు నెర వనినట్లు శ్రీరామయ్యవంతులవారన్నియు నెరవుతెచ్చి పెట్టి, యిది, రాజనరేంద్రునకుఁ బూర్వము పుట్టినశాసనమని చెప్పవచ్చునేమో యని తలంచుచుండిరి. ఇట్టిసంశయాత్మకు రాజరాజునకుఁ బూర్వము తెలుఁగుశాసనము కాన్పించుట లేదని వ్రాయుచునుగూడ నూరును బేరును లేనియూయసంపూర్ణశాసనమును దెచ్చి దీనిని రాజరాజునకుఁ బూర్వపుశాసన మనుకొననేల? బహుసం దేహములతోఁ గూడినప్పుడు మనకు రాజనరేంద్రునికిఁ బూర్వము తెలుఁగుశాసన మేదియును గాన్పించుట లేదు గాన దీనినిగూడ నాతనికిఁ బరమునఁ బుట్టినదానినిగానే యెంచుకొనరాదా? దాన నేమి హాని యున్నది? రెండవయుద్ధమల్లునకు మనుమఁ డగుయుద్ధమల్లుఁడు దమకుఁ గాన్పించకపోవుటచేతనేకదా యిందలివాఁడు మొదటియుద్ధమల్లుఁడని వీరు తలంచిరి. అట్లే రాజనరేంద్రునకుఁ బూర్వము తెలుఁగుశాసనములు కాన్పించుట లేదుగాన దీనిని బర మనందగు.

శ్రీరామయ్యవంతులవారు దీనిని రాజరాజునకుఁ బూర్వఁ డగుయుద్ధమల్లునిశాసన మనికదా చెప్పఁదలచినారు. ఆయుద్ధమల్లునిశాసనము లేఖనములో నున్నవో కనుఁగొందము. యుద్ధమల్లుశాసనము లొక్కటియును గాన్పించ

చుట లేదని శ్రీరామయ్యపంతులవారు వ్రాసిరి కాని యది సత్యము కాదు. ఒకయుద్ధముల్లశాసన మిదివఱకే కనుగొనఁబడినది. దానిని బర్మెలుదొరవారు తమగ్రంథములో నుదహరించియున్నారు. అది నెల్లూరు “సబుకలక్టరు ఆఫీసు”లో లభించిన దని బర్మెలుదొరవారు వ్రాసియున్నారు. అది యైదురేకులపై నున్నది. బర్మెలుదొరవారివాక్యము లీక్రింద నిచ్చుచున్నాను.

“3. (in the Nellore Sub Collector's Office on five plates) contains a grant by Yuddhamalla (about 950).

ఈయుద్ధముల్లశాసన మిప్పు డక్కడ నున్నదో తెలియవచ్చుటలేదు గాని దీనిచుండి యొకవాక్యమును బర్మెలుదొరవా టదాహరించియుండిరి. ఆ వాక్యరత్నము “వేంగీభువనపతిరభూత్రికళింగకొట్టే” అనునది యై యున్నది. ఈవాక్యము యుద్ధముల్లశాసనములోనిది గాన నాశాసనము సంస్కృతమున నున్న దనుమాట నిర్వివాదాంశము. కాన మనకు యుద్ధముల్లశాసన మొకటి కాన్పించిన దని చెప్పకొనవచ్చును. అం దున్నభాష శ్రీరామయ్యపంతుల వారు రాజరాజునకుఁ బూర్వపుశాసనములలో సంస్కృతమేగాని తెలుఁగు కాన్పించుట లే దనినట్లే సంస్కృతమున నున్నది. కాన యుద్ధముగా నున్న యీనెట్టిమొట్టితెలుఁగుశాసన మాతనికాలములోనిది కాదు. రాజరాజున కీవలదియే. రాజరాజున కీవలనేకదా మనకుఁ దెలుఁగుశాసనములు కాన్పించు చున్న పని శ్రీరామయ్యపంతులవారు వ్రాసిరి.

శాసనవిషయము.

శాసనమునందలిపురుషులనుబట్టి చూచినను, భాషనుబట్టి చూచినను, పనులనుబట్టి చూచినను, మతమునుబట్టి చూచినను నీశాసనము రాజరాజున కీవలఁ బడుచున్నది గదా. ఇంక శాసనవిషయమునుబట్టి చూచుకొందము. “కుమారస్వామి చేఁబ్రో లనుగ్రామమునుండి యొకానొకసమయమందు బెజ వాడ జాతరచూచుటకు వచ్చె ననియు, నాన్రకారము వచ్చినప్పు డెల్లచోటుల కంటె బెజవాడ యధికనివాసయోగ్య మనియెంచి స్వామి యచ్చట నావిర్య వించె ననియు, నిది తెలిసి యుద్ధముల్లుఁడు గుడియు మతమును గట్టించె ననియు” నిందలివిషయము తెల్పుచున్నది. చేఁబ్రోలుగ్రామమునందలికుమార స్వామివిగ్రహము బెజవాడకుఁ దీసికొనిరాఁబడియె ననియు నావిగ్రహమునకు యుద్ధముల్లుఁడు గుడి కట్టించె ననియుఁ గదా దీనివలనఁ దెలుచున్నది. ఇంకఁ జేఁబ్రోలుగ్రామమునందలికుమారస్వామిగుడి యెంతవఱ కున్నదో చూచు కొందము. ఈవిషయమై శ్రీరామయ్యపంతులవారే యిట్లు వ్రాసిరి.

“చేబ్రోలునందున్నకుమారస్వామియే బెజవాడలో వెలసె నని శాసనమునందున్నది. ఈచేబ్రోలు గుంటూరునకుఁ దొమ్మిదిమైళ్లదూరమున బాపట్ల తాలూకాలో నున్నది. అచ్చట నుండు శాసనములంబట్టి పూర్వీ మీగ్రామము నందు సుప్రసిద్ధ మైఃపఱ్ఱుఖాలయ ముండిన ట్లగపడుచున్నది. ఈయాలయ మునుబట్టియే గ్రామమునకు పఱ్ఱుఖపుర మనునామాంతరముగూడఁ గలిగెను. ఇప్పు డాగుడి లేదు కాని, కాకతీయగణపతిదేవరాజు రాజ్యకాలమునందు, అనఁగా ౧౧౩౫-వ శకసంవత్సరమందు గుడి యున్న ట్లకశాసనమువలనఁ దెలియుచున్నది.”

దీనింబట్టి చేబ్రోలునందలికార్తికేయాలయము శ్రీస్తుశకము ౧౨౧౩ వఱకుఁ గలదని తెలియవచ్చుచున్నది. కాన నీకార్తికేయవిగ్రహ మచటనుండి తెచ్చి బెజవాడలోఁ బెట్టుట ౧౨౧౩ నకుఁ దరువాత నైన దనవలెను. ఈగుడి బెజవాడలోఁ గట్టించినవాఁడు మల్లపరాజమహమఁ డగుమల్లఁ డని మనము తెలిసికొనియున్నాము. ఈతఁడు శ్రీ. శ. ౧౨౦౨లోఁ బట్టాభిషిక్తుఁ డాయెను. కాన నీగుడి ౧౨౦౪ లోనో తరువాతనో మల్లనిచేఁ గట్టఁబడిన దని తేలినది. రాజరాజ పూర్వుఁ డగుయద్ధమల్లుని కాలమునకు సరిపోవుట లేదు. కాన విషయమునుబట్టి చూచినను నీశాసనము రాజరాజున కీవలనే పడుచున్నది. శ్రీరామయ్యసంతులవారు చేబ్రోలునందున్నకుమారస్వామిగుడిలోని విగ్రహము యద్ధమల్లుని (రాజరాజపూర్వుఁడు) కాలమున బెజవాడ తీసికొని పోబడఁగదా, మరలఁ గాకతీయగణపతిదేవరాజుకాలమునఁ జేబ్రో లెట్లువచ్చినదని శంక చేసికొని యేమేమో వ్రాసిరి. శ్రీరామయ్యసంతులవారు వ్రాసిన వాక్యము లీక్రిందివై యున్నవి.

“ఇప్పు డాగుడి లేదు, కాని, కాకతీయగణపతిదేవరాజు రాజ్యకాలము నందు అనఁగా ౧౧౩౫-వ శకసంవత్సరమందు గుడి యున్న ట్లకశాసనము వలనఁ దెలియుచున్నది. అంతకుఁ బూర్వమే చాళుక్యరా జైనయద్ధమల్లుఁ డావిగ్రహము దీసికొనిపోయి బెజవాడలోఁ బ్రతిష్ఠించినచోఁ దదనంతరకాల మందుఁ జేబ్రోలులో నెట్లుండు నని శంక తోఁపకమానదు. దీనికి రెండువిధములుగ సమాధానము చెప్పవచ్చును. చేబ్రోలులోనివిగ్రహమునే యద్ధమల్లుఁడు బెజవాడలోఁ బ్రతిష్ఠించె ననియు, చేబ్రోలునివాసులు దానిని మఱి కొంతకాలమునకుఁ దిరిగి తమగ్రామమునకుఁ గొనిపోయి రనియుఁ జెప్పవచ్చును. ౧౩-వ శతాబ్దమునందు దీవిగ్రహము బెజవాడకుఁ చేరినదనియు నప్పుడు మల్లప

రాజమనుమఁ డగుమల్లఁడు గుడి కట్టించె ననియఁ దలంచిన శ్రీరామయ్యపంతులవారి పైప్రశ్నకుఁగాని వా రిచ్చు వెట్టినమాధానములకుఁగాని యెడ ముండు నేరదు. కాన శాసనవిషయముంబట్టిచూచినను నీశాసనము రాజరాజున కీవలనే పడుచున్నది.

కానమునందలిపద్యము.

ఈశాసనమునం దున్నపద్యము మధ్యాక్కర. అక్కరలు కన్నడదేశమునం దుత్పన్నమగున కర్ణాటకపద్యములు. ఛందోంబుధి విరచించిననాగవర్తనాఁటి కివి కన్నడమునందుమాత్రమే కలుపు. నాగవర్త తనగ్రంథములో నిట్లు వ్రాసినాడు.

కం, “అర్ణవజాతాననె సం, పూర్ణతెయిం సకలవిషయభాషాదిగళం

నిర్ణయమాగరు పెదె నాం, కర్ణాటకభాషయందమంకేళ్ళే చేల్వేం.”

దీనికి సరి యైనతెనుఁగుః—“అర్ణవజాతాననా! సంపూర్ణముగా సకల విషయభాషాదులను నిర్ణయముగా నే నెఱింగించితిని. కర్ణాటకభాషయందము విను చెప్పెదను.” ఈయర్థమును శ్రీరామయ్యపంతులవారే వ్రాయించినారు. ఈనాగవర్తవాక్యములంబట్టిచూడ నక్కర లాతనినాఁటికిఁ గర్ణాటకభాషయందు మాత్రమే యున్నట్లు స్పష్ట మగుచున్నది. ఏమన నాగవర్త కర్ణాటకభాషయందమనిన దానిలోమాత్రమే యక్కరలను దెలిపియున్నాఁడు. నాగవర్త తెలుఁగువాఁ డగుటచేఁ దెనుఁ గెఱుంగనివాఁ డని చెప్ప నలవికాదు. నాగవర్తనాఁటికే తెలుఁగులో నక్కరలుండిన నాతఁడు వానిని గేవలకర్ణాటకభాషలోవానినిగా మాత్రము వ్రాసియుండఁడు. అక్కరలు కేవలకర్ణాటకభాషపద్యము లని శ్రీతుకమళ్లరాజగోపాలరావుగారుకూడ వ్రాసియుండిరి. కావున నక్కరలతోఁ గూడిన తెలుఁగుపద్యము నాగవర్తకుఁ బూర్వఁ డగుతాడరాజయ్యధమల్లుని కాలములో నెట్లుండఁగలదు? ఊడ నేరదు. ఈవాదమును శ్రీరామయ్యపంతులవారు విధముగా నాక్షేపించిరి. శ్రీరామయ్యపంతులవారు “సకలవిషయభాషాదిగళం అనఁగా సకలదేశములందుఁ బ్రచారము గలసంస్కృతచ్ఛందస్సు లని యర్థమచేసిరి. ఇది పెద్దవింత. విషయ మన దేశము. సకలవిషయభాష అన సకలదేశభాష లని చెప్పియుండఁగా శ్రీరామయ్యపంతులవారు “సకలవిషయభాషాదిగళం అన సకలదేశములందును ప్రచారము గలసంస్కృత మనియర్థము చెప్పు యెంతసందర్భముగా నున్నదో చదువరులే యూహించుకొందురుగాక. బ్రహ్మసంస్కృతమును జెప్పఁదలచినవాఁడు బహువచన మేల వాడును? కాన న

వర్త సంస్కృతము నుద్దేశించి నకలవిషయభాషాదు లనిపాదముట యసంగతము. నాగవర్త వ్రాసిన ఛందోంబుధిలోని పద్యమునుగూర్చి కిరీటదొరవా రిట్లు వ్రాసిరి.

“The author having finished the languages etc., common to all the countries now introduces the canarese metres.”

నాగవర్తపద్యమునకుఁ బ్రతిగా నుండుటకై శ్రీరామయ్యపంతులవారు కవిజనాశ్రయములోని యీక్రిందిపద్యము నెత్తిరి.

కం. “వెలయఁగఁ దెచుంగు బాసకుఁ; దలమయ్యెడుసీసములును నర్యోజలు గీ తులు నక్కరలునుద్విపదలుఁ, బాలుపొందఁగ రేచఁడిప్తముననొనరించెఁ.”

ఈపద్య మిచ్చి శ్రీరామయ్యపంతులవారు “దీనినిబట్టి యక్కరలు కర్ణాటకభాషయందు లేవని వాదించవచ్చునా?” యని శంకించిరి. వాదించ రాదని సమాధానము. ఏల వాదించరా దన నాతఁడు నకలవిషయభాషల నెత్తికొని యుండలేదు. నకలవిషయభాషలయందలిపద్యములను జెప్పి యిఁకఁ దెలుఁగు నందలిపద్యములఁ జెప్పుచున్నా నని కవిజనాశ్రయకారుఁ డనిన నప్పుడు భీమన పద్య మీనందర్శములో విచారింపవలసియుండును. ఇప్పు డాపద్యము నిట నెత్తివలసిన ప్రయోజనమే లేదు. కాన శ్రీరామయ్యపంతులవారివాద మసంగ తము. నాగవర్త యక్కరలు కర్ణాటకమునందు మాత్రమే యున్న వనుటచేతఁ దాడరాజతండ్రి యగుయుద్ధమల్లునికాలములోఁగాని పుత్రుఁ డగుయుద్ధమల్లుని కాలములోఁగాని తెలుంగున నక్కరలు కల వనుటకు వలనుపడుట లేదు. నాగవర్త నన్నయకంటె నించుక పూర్వఁడుగాన నక్కరలతోఁ గూడినయాశా సనము రాజనరేంద్రునకుఁ దరువాతిదిగాని పూర్వపుది గా దని తేలుచున్నది. అక్కరలు కర్ణాటపద్యవిశేషము లనుట కనేకనిదర్శనములు కలవు. పలువిధము లగునక్కరలు కర్ణాటచ్చందస్సులో నున్నవి. వానికుదాహరణములును నా భాషాగ్రంథములలో విశేషముగాఁ గలవు. తెలుఁగున లేవు. అక్కర లతిస్వల్ప ముగాఁ దెలుంగున వాడంబడినవి. దానికిఁ దెలుఁగులోఁ బ్రచార మంతగాఁ గలుగలేదు. ఈయక్కరలనామములు కర్ణాటభాషలో సార్థకములై యున్నవని యుఁ దెలుంగులో లేవనియు శ్రీరామయ్యపంతులవారే యంగీకరించిరి. అక్కరలనామములు కర్ణాటభాషలో సంస్కృతమున లేక దేశభాషలోనే యున్నవి. తెలుఁగునం దన్ననో వానికి సంస్కృతనామము లీఁబడినవి. అవియును సార్థక ముగా లేవు. ఇంతయేల అక్కరలు తెలుంగులో లేవని చెప్పఁదగినంతస్వల్పము.

ముగా నున్నది. కర్ణాటకముననుండి యీ బీజముల నన్నచాచార్యుడు దెచ్చి మనయాంధ్రభాషాక్షేత్రమున నపూర్వముగా నాటిన గాని యవి మనభాషాక్షేత్రమున బాగుగ మొలవకపోవుటచేతనే యవి యీభాషకు సంతగా పరిపడి నవి కావని యసహజము లని మనము గ్రహించుకొనవలసియున్నది.

పద్యమునందలియతి.

యుద్ధమల్లశాసనమునం దున్నమధ్యాక్కరలయతిం గన నీపద్యము నన్నయపద్యముం గని యారీతిని వ్రాసినట్లు కానిపించుచున్నది. ఏమన శాస్త్రము మధ్యాక్కరకు మూడింటిపై యతి చెప్పుచున్నది. కనుఁడు:—

“మునుపుగాఁ బ్రాసంబుగూర్చి మూడింటిపై విరమంబునిల్చి.” అప్పకవి.

ఈరీతిగనే యెఱ్ఱాప్రగ్గడ మున్నగువారి పద్యములుకూడ నున్నవి. కనుఁడు:—

“అనదృశ తేజఁడు బ్రాహ్మణానీకసహితఁడైకడఁగి” కర్ణాటకభాషలోఁ దెలుంగునందువలె యతినియమము లేకున్నను సంస్కృతమునందువలె విరామ మున్న డట. అది మూడింటిపై నున్నదని శ్రీతేకుమళ్లరాజగోపాలరావుగారు వ్రాసిరి. ఆమార్గము ననుసరించియే తెలుఁగులక్షణకారులు మధ్యాక్కరకు మూడింటిపై యతి చెప్పిరి. దాని ననుసరించియే యెఱ్ఱాప్రగ్గడ మూడింటిపై యతిపెట్టినాఁడు. తక్కినవన్నియు నిట్లుండ నన్నయపద్యములమాత్రము నాల్గింటిపై యతి కలిగియున్నవి. ఒకయుదాహరణముం గనుండు:—

“ధరణిఁజరాచరభూతసంఘంబుఁడమవిషవహ్ని”

నన్నయ యతివిషయములో సంస్కృతము కన్నడము లోనగువానియందున్నమార్గమునకుఁ గొన్నిచోట్ల భిన్నముగా వెల్లినాఁడు. పృథ్వీస్థతము చూచుకొనునది. ఇది నన్నయమార్గము. ఈమార్గము ననుసరించి యుద్ధమల్లశాసనము కూడ నున్నది. శాసనములో “స్వస్తిస్మృతాంకుశాత్యంతవత్సలః సత్యత్రిణేత్ర” అనురీతి నున్నది.

నన్నయమార్గమును శాసనకారుఁ డవలంబించినట్లు కానించుట లేదా? నన్నయయే శాసనకారు నవలంబించె ననరాదా యందు లేని వాగనుశాసనం డని యందఱును సంగీకరించినట్టియు మహాభారత మను సుప్రసిద్ధమహాగ్రంథ మును విరచించినట్టియు మహాకవి యగునన్నయను శాసనకారుఁ డనుసరించె ననుటయే యుచితమో యేదోమూల నొకరాతిపైఁ బడియున్న యీచిన్ని యసంపూర్ణశాసనమును నన్నయ యనుసరించె ననుటయే యుచితమో బుద్ధి

మంతు లూహించుకొందురు గాక. పరికించిచూడ యతివిషయములో నన్న పాద్యునిరీతి శాసనకారుఁ డవలంబించె ననుటయే యుచితముగాన నీవిధముగాఁ గూడ నీశాసనము రాజరాజున కీవలనే వడుచున్నది.

ఇది శ్రీ. శ. పదుమూఁడవశతాబ్దాదిని నన్నయకుఁ దరువాతను దిక్క నకుఁ బూర్వమును విరచించఁబడినపద్యము. నన్నయకుఁ బూర్వము వ్రాయఁ బడినది కాదు. నన్నయకుఁ దరువాతను దిక్కనకుఁ బూర్వమును వెట్టిమొట్టి కవిత్వము కొంత పుట్టినది. ఇందలికవితాధోరణిచూడ నీనడుమఁ బుట్టినదిగాఁ గాన్పించుచున్నది. ఇది నన్నయకుఁ బూర్వముపుట్టినది కాదు. సర్వవిధముల నిది నన్నయ కర్వాచీనముగాఁ గాన్పించుచున్నదిగాని ప్రాచీనముగాఁ గాన్పించుట లేదు. శాసనపద్యమునందలియతినిగూర్చి వ్రాయుచు శ్రీరామయ్యపంతులవారు 'ఈవిషయములోఁగూడ శాసనము ప్రాచీన మయినదని సూచించుచున్నది' అని వ్రాసిరి. ఆపద్యము ప్రాచీనము కాదని యెవరు చెప్పిరి. శ్రీస్తు శకము ౧౨౦౨ ప్రాంతమందుఁ బుట్టినశాసనమును బ్రాచీనము కాదనువారెవరు? నన్నయకుఁ బూర్వ మగునా కాదా యనికదా ప్రశ్న. యతిస్థానముం బట్టి నన్నయకుఁ బ్రాచీన మన వలనుపడదుగదా? నాల్గవ శతాబ్దిని యతిపెట్టిన యెట్లున కిది పూర్వమే. ఎవరు కా దనిరి. కాని నాల్గింటిపై యతి చెప్పినప్రాచీన లక్షణము లేవీ. శ్రీరామయ్యపంతులవారు వాని నేల వేర్కొనలేదు?

ఏవిధమునఁ జూచినను యుద్ధమల్లుశాసన మనునది నన్నపాద్యునికంటెఁ బూర్వము పుట్టిన దనియుఁ బ్రమాణముగాఁ దీసికొనఁ దగినదనియు నాలోచించుటకు నవకాశము కాన్పించుచుండ లేదు. కానఁ బ్రాచీనులు తలంచినట్లుగా నన్నపాద్యుఁడే యాంధ్రకవితాగురుం డగుచున్నాఁడు.

నన్నెచోడునిపద్యముంగూర్చి.

యుద్ధమల్లుశాసనముం గూర్చి ముచ్చటించుచు శ్రీరామయ్యపంతుల వారు నన్నెచోడునికుమారసంభవమునుండి యీశ్రీందిపద్యముం గొని దానిం బట్టి నన్నయకుఁ బూర్వమునందే కవిత్వము కల దని తెలుప సాహసించిరి. వారివాక్యముల నీక్రింద నిచ్చుచున్నాను.

“చాళుక్యరాజులకాలములో సంస్కృతముతోపాటు దేశభాషలకుఁగూడ గౌరవము హెచ్చినది.

కం. “మును మార్గకవిత లోకం, బున వెలయఁగ దేశికవితఁ బుట్టించి తెనుం.

గు నిలిపిరంధ్రవిషయమునఁ, జన సత్యాశ్రయనిదొట్టి చాళుక్యనృపుల్.”

అని నన్నచోడుడు చెప్పినది సత్యమే. చాళుక్యరాజ్యముతోడ నాంధ్రభాషయు దినదినప్రవర్ధమానమై రాజరాజనాటి కున్నతస్థితికి వచ్చినది."

వీరిచ్చట సత్యాశ్రయఁ డన నెవ్వరో చెప్పకపోయినను నితరగ్రంథములలో నీతఁడు కుబ్జవిష్ణువర్ధనుని యన్న యని స్పష్టముగా వ్రాసిరి. గ్రాంథికాంధ్రరక్ష (A Defence of Literary Telugu) అను గ్రంథములో నిట్లు వ్రాసిరి.

"Nannichoda, who lived about midway between Nannaya and Tikkana says that Telugu literature was encouraged by Chalukyan kings since the days of Satyasraya by whom is evidently meant Kubja-Vishnuvardhana's brother.

దీనింబట్టి శ్రీరామయ్యపంతులవారికిఁ గుబ్జవిష్ణువర్ధనుని యన్న యగు సత్యాశ్రయనికాలమునుండియును తెలుఁగుకవిత్వ మున్నట్లు సమ్మతము కలదని తోచుచున్నది! ఇది పెద్దవింత! కుబ్జవిష్ణువర్ధనుఁ డేదవశతాబ్దమునకు మొదటివాఁడు. అంతకుఁ బూర్వమునుండియుఁ గవిత్వమున్నయెడల సన్నయకుఁ బూర్వము నాలుగైదువందల యేండ్లనుండి కవిత్వ మున్న దనవలెను. అంత పూర్వమునుండియును గవిత్వ మున్నచో నది యంతయు నేమైనది? ఎక్కడ దాఁగును? ఎందుల కదికానరాదు? ఎంతయో శ్రమచేసి నేటి కొక పద్యమో యొకగద్యమో కదా కనిపెట్టితి మనిరి! అదిగాక కుబ్జవిష్ణువర్ధనుని యన్నయగు పులకేశిసత్యాశ్రయఁడు పశ్చిమచాళుక్యప్రభువై పశ్చిమదేశమున నివసించినవాఁడు. ఆంధ్రదేశము నాతఁడు జయించినను నిచట నిలువలేదు. ఈదేశమును దనతమ్ముడగు కుబ్జవిష్ణువర్ధనున కిచ్చినాఁడు. అతఁడు స్వతంత్రుఁడై యిచటఁ బరిపాలించినాఁడు. అతియకాని సత్యాశ్రయఁ డిచట నిలువలేదు. అట్టి మహారాష్ట్రదేశప్రాంతవాసియగు సత్యాశ్రయఁడు తెలుఁగునందుఁ గవిత్వము పుట్టించి తెలుఁగు నిలిపె ననుట హాస్యాస్పద మగుమాట కాదా? ఒకరు సన్నపాఠ్యుని మహారాష్ట్రఁ డన శ్రీరామయ్యపంతులవారే వారి నిట్లభిప్రేపించిరి.

"The absurdity, moreover, of supposing that a Mahratta Brahmin wrote the first standard work in Telugu poetry is too patent to be ignored."

ఇట్లు పూర్వము (౧౮౯౬లో) వ్రాసిన శ్రీరామయ్యపంతులవారే పశ్చిమదేశముఁ డగుసత్యాశ్రయపల్లభేంద్రుఁడు తెలుఁగుకవిత్వమును బుట్టించి

తెలుఁగు నిలిపె ననుస్థితికి నచ్చిరి! ఇది వింత కాదా!! పూర్వచాళుక్యుల వంశవృక్షములో సంబంధము తెలియుటకై క్రివర్తను నీనత్యాశ్రయని బర్మలుదొరవా రిచ్చి వారి నామాక్షరముల దూరదూరముగా వ్రాసి పీరు వేంగీదేశమును బాలించినవారు కారు గనుక నట్లు చేసితి మనిరి. (Those names which are not of actual sovereigns of Vengi or in spaced type.) ఈవిధముగా నాంధ్రదేశస్థుఁడు కాక పశ్చిమదేశవాసియు నాంధ్రదేశమునందొంతయు నభిమానము లేనివాఁడును నగుపులకేశినత్యాశ్రయుఁడు. తెలుఁగు నుద్ధరించె నని శ్రీరామయ్యపంతులవారు వ్రాయఁబూనుట చాల వింతను బుట్టించుచున్నది. పులకేశినత్యాశ్రయనకు నించుకయైన నాంధ్రదేశముపై గౌరవ మున్నయెడల నిచ్చటఁ దనప్రతినిధి స్వతంత్రరాజ్యమును స్థాపించుచుండఁగా నూరకుండునా? పూర్వసముద్రతీరమున నున్నతెలుఁ గెక్కడ? కళ్యాణపురాధీశ్వరుఁ డగునత్యాశ్రయుఁ డెక్కడ? అతఁడా తెలుఁగు నుద్ధరించువాఁడు? మహారాష్ట్రుఁడు తెలుఁగు నుద్ధరించుట యనుచితమనిన శ్రీరామయ్యపంతులవారి కిది యుచితముగాఁ గానించుట యబ్బరముగ నున్నది. కాన నిది యసంగతము.

ఇదియసంగత మనికనిపెట్టియే నన్నయకుఁ బూర్వమునందుఁ దెలుఁగు కవిత్యము కల దని చెప్ప నంతయో యుబలాటము గల శ్రీచిలుకూరి వీరభద్రరావుగారు కూడ 'నన్నచోడుఁడుచెప్పిన సత్యాశ్రయుఁడు బేతవిజయాదిత్యుని వంశస్థుఁ డగునత్యాశ్రయుఁ డని వ్రాసిరి. వారివాక్యముల నీక్రింద నిచ్చుచున్నాను.

“ఈబేటవిజయాదిత్యుఁడు తనతండ్రి యైన అమృరాజవిష్ణువర్ధనునకు వెనుక శ్రీ. శ. ౯౨౫-వ సంవత్సరమున రాజ్యభారమును వహించి యుద్ధమల్లునిగొడుకైనతాళరాజుచేఁ బదభ్రష్టుఁ డయ్యెను. ఇతనిగొడుకు సత్యాశ్రయుఁడు. ఇతఁడు చక్రవర్తిపదముఁ బడయకపోయినను మహామండలేశ్వరుఁడుగ నుండి వేంగీదేశములోఁ గొంతభాగమును బరిపాలించుచుండెను. ౯౨౫-రం సంవత్సరముల ప్రాంతముల నున్నయాసత్యాశ్రయుని నన్నచోడమహాకవి తన కుమారసంభవకావ్యమున నీక్రిందిపద్యములోఁ బేర్కొనియున్నాఁడు.

కం. “మును మార్గకవిత లోకం, బున వెలయఁగ దేశికవితఁ బుట్టించి తెనుంగు నిలిపిరంధ్రవిషయమునఁ, జనసత్యాశ్రయునిదొట్టి చాళుక్యవృక్షం”

దీనింబట్టి నన్నయభట్టారకునకు నూతేండ్లకుఁ బూర్వమే యాంధ్రకవిత్వ సతీవర్ధిల్లుచున్న దని స్పష్టమగుచున్నది." అంధకవిత్వము.

దీనింబట్టి సత్యాశ్రయఁడన శ్రీరామయ్యపంతులవారు తలంచినట్లుగాక — యట్లు తలంచుట యనంగత మనియెంచి కాఁబోలు — బేతవిజయాదిత్యుని పుత్రుఁ డగునత్యాశ్రయఁ డని శ్రీ వీరభద్రరావుగారు తలంచిరి. శ్రీరామయ్య పంతులవారిచే గ్రహింపఁబడిన సత్యాశ్రయని కాలమునఁ గాని యీ బేతవిజ యాదిత్యసత్యాశ్రయని కాలమునఁ గాని యాంధ్రకవిత్వము వర్ధిల్లిన దనుట కాధార మేదియును లేదు. శ్రీవీరభద్రరావుగారి సత్యాశ్రయఁడు ప్రసిద్ధికల వాఁడే కాఁడు. ఇప్పు డీతనిని బెన్వఁజేయఁ బూనిన శ్రీవీరభద్రరావుగారుకూడ నీ బేతవిజయాదిత్యుని వంశమునువర్ణించుటలో నీ సత్యాశ్రయనిగూర్చి యేమియు విశేషముగా వ్రాసియే యుండలేదు. బేతవిజయాదిత్యవంశ మనుశీర్షిక క్రింద వీరు వ్రాసినదానిలో నీ సత్యాశ్రయనిని గూర్చి వ్రాయుటలో గాంగవంశజురా లయిన గౌరీదేవిని వివాహమాడుట యనునంగతి తప్ప మఱెమియును వ్రాసి యుండలేదు. ఇట్టివాఁడు భాష నుద్ధరించిన సత్యాశ్రయఁ డనుట కాధార మేదియును లేదు. ఈతని కాల మేదియో సరిగాఁ దెలియదు. ఈతఁడు నన్న యకు సమకాలికుఁడు కావచ్చును. అగుఁ గాక, కాకపోవుఁ గాక. ఈతఁడు తెనుఁగుభాష నుద్ధరించినవాఁ డనుట కాధార మే మున్నది? ఈతఁడు రాజ నరేంద్రునివంటి ప్రభు వైనను గాఁడు. శ్రీవీరభద్రరావుగారు నిరాధారముగా వీని నేల తీసికొని రస నీతనికి సత్యాశ్రయఁ డనుపే రుండుటయు నన్నయకుఁ బూర్వపువాఁ డనుతలంపు వీరి కుండుటయుఁ గాఁగఁము. ఎల్లయిన నన్నయకుఁ బూర్వము తెలుఁగుకవిత్వము కల దనుటయే ప్రధానము కదా! ఇట్టి యాహ లతోఁ జరిత్రల వ్రాసిన నేమి లాభము? ఏయాధారమును లేకయే బేతవిజ యాదిత్యునికొడు కగుసత్యాశ్రయ సుద్దేశించి నన్నెచోడుఁడు “సత్యాశ్ర యునిఁదొట్టి చాళుక్యసృపుల్” అనినాఁ డనుట యుచితముకాదు.

సత్యాశ్రయనామము కాన్పించినంతనే యాపేరు కలవారి నెల్లర మనము స్వీకరింపవచ్చునా? సందర్భాసందర్భవిచారము చేయవలదా? సత్యా శ్రయఁ డనఁగానే రెండవపులకేశివఱకును శ్రీరామయ్యపంతులవారు వెల్లిరి. బేతవిజయాదిత్యునికొడుకు వఱకు మాత్రమే శ్రీవీరభద్రరావుగారు చనిరి. ఈచాళుక్యకులములో వీరికంటెను బూర్వులుఁ బరులు నగుసత్యాశ్రయమున్నట్లుంధులచరిత్రవలనఁ దెలియుచున్నది. శ్రీరామయ్యపంతులవారి సత్యాశ్ర

యునికంటె బూర్వుఁ డగువాఁడు రణరాగుని కుమారుఁ డగు మొదటిపులకేశి. ఈతనికి సత్యాశ్రయుఁ డనునామ మున్నప్పుడు శ్రీరామయ్యసంతులవారు వీనిని విడిచి వీనితరువాతివాఁ డగు రెండవపులకేశి నేల తీసికొనిరో తెలియరాదు. సత్యాశ్రయనామమాత్రముచేత శ్రీవీరభద్రరావుగారు బేతవిజయాదిత్యుని కొడుకనుకొన నేలొక! అతనికంటెను దరువాతివాఁ డగుసత్యాశ్రయనాముఁడు వేటొక్కఁడు గలఁడు. అతఁడు తెలఘూపవిక్రమాదిత్యునికొడుకు. క్రీ. శ. ౯౯౭ మొదలు ౧౦౦౮ వఱకు నున్నవాఁడు. అతని నేల శ్రీవీరభద్రరావుగారు తీసికొనలేదో తెలియదు. ఇంత యేల? సత్యాశ్రయకులమునఁ బుట్టినవారెల్లరును సత్యాశ్రయులే! ఒకరికిఁ గల్గినవిరుదు తరువాతివారికిని గలుగును. ఇట్టిస్థితిలో నీసందర్భమున నేసత్యాశ్రయునిఁ దీసికొనవలసినది? ఏసత్యాశ్రయుఁడు కవిత్వమును గవులను నాదరించి యాంధ్రభాష నుద్ధరించె ననుప్రసిద్ధి లోకమునఁ గలదో యాతనిని దీసికొనవలె నని వేఱుగఁ జెప్పు నక్కఱలేదు.

భాషనుద్ధరించిన సత్యాశ్రయుఁ డెవఁడు?

కాన చాళుక్యులలో నాంధ్రభాష నుద్ధరించిన సత్యాశ్రయుఁడు రాజరాజ నరేంద్రుఁడు. ఈతఁడు వాగసూతాసనునకు నాశ్రయుఁడు. నారాయణభట్టును కవిత్వోపేించినవాఁడు. ఈతనిచేఁ దెలుఁగు నిలువఁబడిన దని యాంధ్రులెల్లరు రావుగార్లబాలగోపాలము నెఱుంగుదురు. ఎట్లనఁ—

వంశస్థుఁడు, కవిమూర్ధన్యులు వాక్కుధారసము చిల్కఁ రాణ్ణ హేంద్రావనీ
చునా ధవుకారుణ్యవసంతమావహిల హృద్యంబౌ మృదుక్తిప్రవా

శవితానంబును బద్యపుష్పములు గ్రాలఁ, గావ్యరాజీనుమా

నవ మంద్రాళికిఁ గూర్చుచుండు నిజభాషాకల్ప మోము న్నదా!

మున్నంగి లక్ష్మీనృసింహశర్మగారు.

సీ. రాలెఁగా నాదుగారామెల్ల నన్నుఁ గ న్నయ్య నన్నయ యరణ్యమునఁదాఁగ
మాసెఁగా నానడుమంత్రపుసిరి శంభు దానుఁ డీశ్వరునికేతనముఁ జేరఁ
గదలెఁగా నాదుసంపదలెల్ల మాపెంపు టయ్య తిక్కన గ్రంథ మంతమొందఁ
జాసెఁగా నాభోగభాగ్యసంతతి రాజ రాజువో నింక స్వారాజ్యమేల?

గీ. ననుచు వగఁజెంద వలదు మాయమ్మ! నిన్ను

నఖల నుఖములఁ బెంచంగలట్టి యాంధ్ర

సాహితీపరిషత్తు సాక్షాత్కరించె

హిందూదేశికభాసంగ్రహములో శ్రీకృష్ణమఱ్ఱాజు లక్ష్మణరావుగా రిట్లు వ్రాసిరి: “రాజరాజనరేంద్రుడు—ఈతఁడు తెలుఁగుబాసకు మహోపకార మొనర్చి యాదంద్రార్కము నాంధ్రదేశమునఁ బ్రతిదినము తనను ఆంధ్రులు తలఁచుకొనునటులఁజేసిన మహానుభావుడు.”

“ఈరాజులలో నిరుపదియేడవ రాజగు రాజరాజనరేంద్రుడు నన్నయ భట్టారకునిచే నాంధ్రీకరింపబడిన మహాభారతమునకుఁ గృతిపతియై తెలుఁగు బాసకు మహోపకారమును జేసి శాశ్వతకీర్తిని గాంచెను.” ఆంధ్రపత్రిక.

ఈరీతిగా మనవా రెల్లరును దలంచుచున్నారు. పూర్వకాలపు శాసన ములుకూడ నిట్లే మొఱవెట్టుచున్నది. ఇంతయే? ఈతనినిగూర్చి శ్రీచిలు కూరి వీరభద్రరావుగారే యిట్లు వ్రాసిరి.

“దేశోపద్రవకరములైన విషయంబు లేవియును దటస్థింపక దేశమంతయు సుభిక్షముగా నున్నందునఁ గాఁబోలుఁ దనకుఁ గలదానితోఁ దృప్తినొంది పర రాజులతోఁ గయ్యమునకు దీక్షానక తనకాలమును విద్యావ్యాసంగములతోడ గడిపియుండెను.”

దీనింబట్టి యీతఁడు విద్యావ్యాసంగముచేసిన వాఁడని తెలియుచున్నది. ఇంకను శ్రీవీరభద్రరావుగారు రిట్లు వ్రాసిరి.

“భోజమహారాజు సంస్కృతపండితులను సంస్కృతకవుల నాదరించి సం స్కృతభాష నుద్ధరించెను. మనయీరాజరాజనరేంద్రుడు సంస్కృతభాషాకవు లను మాత్రమే గాక దేశభాషాకవుల కగ్రహారములు మొదలగునవి యిచ్చి పోషించి దేశభాషల నుద్ధరించెను.”*

ఇది శ్రీచిలుకూరి వీరభద్రరావుగారు వ్రాసినది. ఇక్కడ నన్నెచోడుని పద్యముచు బెట్టి చూడుఁడు. అది రాజరాజనరేంద్రుని కెట్లన్వయించుచున్నదో తెలియఁగలదు.

“కం.మును మార్గకవిత లోకంబున వెలయఁ గ దేశికవితఁ బుట్టించి తెనుం

గు నిలిపి రంధ్రవిషయమునఁ, జనసత్తాశ్రయునిఁ దొట్టి చాళుక్యసృపుల్”
చాళుక్యరాజులలో నాంధ్రభాష నుద్ధరించినవాఁడు రాజరాజనరేంద్రుడని యందఱు సంగీకరించియున్నారు. కాన నన్నెచోడుని యభిప్రాయమునఁ

గూడ సత్యాశ్రయుఁ డన రాజరాజే యని తలంచు టుచిత మగునుగదా! కావుననే మనపండితులు పలువు రట్లు తలంచుచున్నారు చూడుఁడు!

బ్రహ్మశ్రీ వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రిగారు మనుచరిత్రపీఠికలో నిట్లు వ్రాసిరి.

“జనులకుఁ బురాణాదిజ్ఞానము దానరము మెండుకొనియుండెను. వారు సంస్కృతభాషాగ్రథితము లైనతత్త్వసంధములను ‘గానటబీసటే’ చదివి గాథలు శ్రవ్యమండిరి. రానురాను దేశభాషకును గొంతదూర మేర్పడుచుండఁబోలు. అక్కతన నత్తటి దేశభాషాకవన మావశ్యక మయ్యెను. అయినను దానికిఁ దగిన సామగ్రిని గూర్చి కవితను వెలయించువా రనతరింపవలసి యుండిరి. ఇట్లు ననఁ జన

‘కం. మును మార్గకవిత లోకం, బున వెలయఁగ దేశికవితఁ బుట్టించి తెనుం

గు నిలిపి రంధ్రవిషయమునఁ, జన సత్యాశ్రయునిఁ దొట్టిచాళుక్యనృపుల’

నన్నెచోడుని కుమారసంభవము.

దాదాఁపు నేటికి వేయిసంవత్సరములకుఁ బూర్వము చాళుక్యావ్యయభూషణమును సత్యాశ్రయాదిబిరుదాంచితఁడును రాజమహేంద్రము రాజధానిగా వేంగీదేశమును బాలించినవాఁడును నగురాజనరేంద్రుని యాస్థానమునఁ గల సర్వజ్ఞఁ డగునన్నయభట్టారకుఁ డనుపండితకవియే మనయాంధ్రభాషలోఁ దొలుతఁ గవితనవతరింపఁ జేసినవాఁ డని తలంపఁబడుచున్నాఁడు.”

దీనింబట్టి సత్యాశ్రయుఁ డన రాజరాజని ప్రభాకరశాస్త్రిగారి యభిప్రాయ మైనట్లు తెలుచున్నది. మఱియును మ-రా-శ్రీ, బుట్టా శేషగిరిరావు యం. ఏ. గారుకూడ నన్నెచోడునిచే నుదాహరింపఁబడిన సత్యాశ్రయుఁడు రాజరాజేయని యిట్లు వ్రాసిరి.

“12-సత్యాశ్రయుని దొట్టి చాళుక్యనృపులు ఆంధ్రవిషయమున తెలుగు దేశకవిత నిలిపి రని కవి వ్రాయుచున్నాడు. వై నుదహరించిన శాసననిదర్శనముల ప్రకార మిందు జెప్పబడిన సత్యాశ్రయుడు భారతము రచించుటకు నన్నయను బ్రోత్సాహపరిచిన రాజరాజని యూహింపఁదగు. భారతమందు “సత్యాశ్రయకులతలక” అని రాజరాజవిషయమున వాడబడినది.”

ఈవిధముగాఁ బండితులు నన్నెచోడునిచే బేర్కొనఁబడిన సత్యాశ్రయుఁడు రాజరాజేయనివ్రాయుచున్నారు. నన్నెచోడుని తలంపిది కాదని యెవరు చెప్పఁగలరు? తెలుంగు కవిత్వమును వెలయింపఁజేసినవాఁ డనుభునప్రసిద్ధి

లోకమునం దంతటను గలరాజనరేంద్రుఁ డనుసత్యాశ్రయిని నన్నచోడుఁ డుద్దేశించియున్నాఁడు. డనుటయే యుచితము కదా! రాజనరేంద్రునికాలముననే యాంధ్రకవిత్వము పుట్టినదనుతలంపు మొదట లేదని యు నిటీవలఁబుట్టిన దనియు నందురా యట్లు జనదు. నన్నచోడుఁ డించుమించుగాఁ దిక్కనకు సమకాలమువాఁ డని తేలినది. తిక్కనకాలములో నన్నయ్యయే యాదికవి యనువాడుక కల దని యిదివఱకే ఋజువుచేసి యున్నాను. తిక్కనాదులు నన్నచోడునిగ్రంథముం గనియున్నారని శ్రీమానవల్లి రామకృష్ణకవిగారు వ్రాసియున్నారు. తిక్కనయు నాతనిశిష్యుఁ డగుమారనయు మిత్రుఁడగు కేతనయు నన్నచోడుని పద్య మెఱుంగుదురు కదా! వారు 'మునుమార్గకవిత్వ' యనుపద్యమున కేమియర్థమును జేసికొనియుందురు? అం దున్నసత్యాశ్రయిని రాజరాజుగా వా రెంచకున్న నన్నయ్యనే అంధ్రకవితాగురునిగా వా రేల వ్రాయుదురు? కాన నన్నచోడుని నాఁటికే రాజరాజకాలములో నాంధ్రకవి త్వము పుట్టినట్లు వాడుక కల దని తేలుచున్నది. కాన రాజనరేంద్రునే నన్న చోడుఁడు సత్యాశ్రయఁ డని చెప్పినాఁ డని తలంపవలెను.

సందర్భముల నన్నిటిని బాగుగా విచారించికదా శబ్దార్థము కావించ వలెను. బర్నెల్ దొరవారు

"Nannaya Bhatta translated the first part of the Mahabharata into Telugu for Vishnuvardhana"

అని విష్ణువర్ధనునికిఁ గృతియిచ్చి నన్నయభట్టు భారతమును వ్రాసె నని లిఖించిరి. ఇందలి విష్ణువర్ధనుఁ డెవరు? మొదటి విష్ణువర్ధనుఁడా? కాదు. రాజ నరేంద్రుఁడే! అతనికి విష్ణువర్ధనభిరుదము కలదు. బర్నెల్ దొరవారు రాజ రాజను పేరును విడిచిపెట్టి విష్ణువర్ధనుఁ డనుభిరుదమును స్వతంత్రముగా వాడిరి. మఱియును శ్రీరామయ్యపంతులవారే యిట్లువ్రాసిరి.

"Nannaya Bhatta Translated the first three Parvams of the Maha Bharata under the auspices of Chalukyan prince Vishnuvardhana already mentioned."

వీరును విష్ణువర్ధనునకుఁ గృతియిచ్చి నన్నయ భారతమును జేసె నని వ్రాసిరి. ఇటు విష్ణువర్ధనుఁ డెవఁడెవరు? రాజరాజేకదా!

శ్రీరామయ్యపంతులుగారు మున్నగువారు రాజరాజును పేరును వాడక భిరుదములో నొక్కటి యగువిష్ణువర్ధనశబ్దము నెట్లువాడిరో యట్లే నన్నచో డుఁడు సత్యాశ్రయ భిరుదమును రాజరాజపదముగా వాడినాఁడు. ఇట్లు

కొనట యుచితము. కాబట్టి సత్యరతు లెల్లరును నన్నచోడుని పద్యమునందలి సత్యాశ్రయుడు పండితులు తలంచినట్లు గా రాజనరేంద్రుడే యని గ్రహించు టుచితము.

ఇ వన్నియు నిట్లుండ వీరేశలింగముపంతులుగారు తమకృత్యసంపుటములో వ్రాసిన వ్రాతను బట్టి చూడ నన్నచోడుని పద్యమునుండియే సత్యాశ్రయుఁ డదృశ్యుఁడై యాతావున రాజనరేంద్రుడే స్ర కాశించుచున్నాఁడు గనుఁడు.

“1912 సంవత్సరమునందుఁ బ్రకటింపఁబడిన తమయ్యాంధ్రులచరిత్రము యొక్క ద్వితీయభాగములో శ్రీచిలుకూరి వీరభద్రరావుగారు నన్నచోడుని గూర్చి వ్రాయుచు “1925-40 సంవత్సరప్రాంతముననున్న యీసత్యాశ్రయుని నన్నచోడుపహాకవి తనకుమారసంభవకావ్యమున నీక్రిందిపద్యములోఁ బేర్కొనియున్నాఁడు.

కం.మును మార్గకవిత లోకం, బున వెలయఁగఁ దేశికవితఁ బుట్టించి తెనుంగు నిలిపి రంధ్రవిషయముఁ, జన సత్యాశ్రయునిదొట్టి చాళుక్యపుత్రుఁ.”

దీనింబట్టి నన్నయభట్టారకునకు నూతేంద్రకుఁ బూర్వమే యాంధ్రకవితా సతి వర్ధిల్లుచున్న దని స్పష్ట మగుచున్నది. ఈపైపద్యమునందుఁ జెప్పఁబడిన సత్యాశ్రయునకుఁ దరువాతనే నన్నచోడుఁ డున్నాడని నిస్సంశయముగాఁ జెప్పవచ్చును.” అని వ్రాసిరి. ఈసత్యాశ్రయకథనము వలన నన్నచోడుఁడు ౧౮౮౦-వ సంవత్సరమునందు రణనిహతుఁ డయ్యె నన్న రామకృష్ణకవిగారిసిద్ధాంతము పూర్వపక్ష మయిపోయినది. అయినను రామకృష్ణకవిగారిక్రిష్టివల లభించిన నన్నచోడుని కుమారసంభవముయొక్క ప్రత్యంతరములోఁ బ్రజ్ఞా శేషగృహకనఁబడి వారిసిద్ధాంతమును గొంతవఱకు మరల నిలువఁజెట్టినది. సత్యాశ్రయకవిగారు ౧౮౮౦-వ సంవత్సరమునందుఁ బ్రకటించిన నన్నచోడుని కుమారసంభవముయొక్క ద్వితీయభాగములో నీపద్యపాఠాంతరమును “రంధ్రవిషయం బునఁ జన జాళుక్యరాజు మొదలుగఁ బలువుర్” అనిచూపిరి. ఈపాఠభేదమును బట్టి పద్య మీవిధముగా మాఱుచున్నది.

కం.మును మార్గకవిత లోకం, బున వెలయఁగఁ దేశికవితఁ బుట్టించి తెనుంగు

గునునిలిపి రంధ్రవిషయం. బునఁ జనఁ జాళుక్యరాజు మొదలుగఁ బలువుర్.

ఈపాఠాంతరము సత్యాశ్రయుని బాధను దొలఁగించి నను ఆంధ్రపత్రికయొక్క ౧౮౮౧ సంవత్సరపు సంవత్సరాదిసంచికలో బుట్టా శేషగిరిరావు పంతులుగారు వ్రాసిన యీక్రిందియంశమును గొంతపోషించుచున్నది.—

“సత్యాశ్రయనితొట్టి చాళుక్యస్థపులు ఆంధ్రవిషయమున తెలుగు దేశకవిత్వనిలిపి రని కవివ్రాయుచున్నాడు. వయినదాహరించిన శాసననిదర్శన ములప్రకార మిందు జెప్పబడినసత్యాశ్రయుడు భారతమును రదియించుటకు నన్నయను ప్రోత్సాహపరిచిన రాజరాజన రేంద్రుడని యూహింపఁదగు. భారత మందు “సత్యాశ్రయకులలిలక యని రాజరాజవిషయమున వాడబడియున్నది.”

మొదటిపాఠమును బట్టి సత్యాశ్రయకులలిలకుడైన రాజరాజనరేంద్రుడు సత్యాశ్రయుడు కాకపోవచ్చును గాని యీపాఠమునుబట్టి చాళుక్య రాజు నిర్బాధకముగా రాజనరేంద్రుడు కావచ్చును.

అని వీరేశలింగముగారు వ్రాసిరి. బాగుగాఁ బరిశీలించఁ దునకు నన్నె చోడుని కుమారసంభవముకూడ రాజరాజనరేంద్రుని కాలముననే యాంధ్ర కవిత్వానతి జనించిన దని రూఢిగాఁ దెల్పునది యగుచున్నది. శ్రీమానవల్లి రామకృష్ణకవిగారి వ్రాతలవలననే సత్యాశ్రయని బాధ తొలఁగి పోయి యీ తావున రాజరాజనరేంద్రుడు ప్రవేశించినాఁడు. నన్నెచోడుని వ్రాతనుబట్టి యే యాంధ్రకవిత్వము రాజరాజనరేంద్రుని కాలమునఁ బుట్టిన దని తేలుచు న్నట్లు వ్రాసిన వారు నాపక్షమునకుఁ బ్రతిపక్షులగు వీరేశలింగముగారే! ఇక రామమృగసంతులవారు వ్రాసినదంతయు నపస్తమగుచున్న దని బాలుఁ డైనను గ్రహించుకొనఁగలఁడు గదా!

మన యీచర్చవలన నేటివఱకును నన్నయకుఁ బూర్వమందుఁ బుట్టిన కావ్యము లేవియును గాన్పించుటలే దని తేలుటయే గాక మిక్కిలి ప్రాచీనఁ డగు నన్నెచోడుడు మారన కేతన మున్నగువారివ్రాతలవలన నన్నయ్యయే యాదికవి యనికూడ హాశిపడుచున్నది. కావున సత్యరతు తెల్లరును జళుక్య రాజనరేంద్రుని ప్రోత్సాహముచే వాగనుశాసనం డగునన్నయభట్టారకుని నుండి యాంధ్రకవిత్వము పుట్టిన దని తలంచు టుచితము.

కాశీభట్ట బ్రహ్మయ్యశాస్త్రి.

ఆంధ్ర సాహిత్య పరిషత్తు.

దశమవార్షిక సభావృత్తాంతము.

ఆంధ్ర సాహిత్య పరిషత్ దశమవార్షికోత్సవము ఆ ౧౯౨౧-వ సం॥ అక్టోబరు ది. ౩౦-౩౧ జూలై శనివా రాధివారములలోఁ గృష్ణామండలములోని యేలూరుపురమునందలి పురమండరమున జరిగినది. సభ్యులకును దిద్దుతువులై యితరస్థలములనుండి వచ్చిన భాషాభిమానులకును పవరుపేటలోని శ్రీ మోతేపారి సత్ర మనుదివ్యభవనము విడిచి కిచ్చిరి. ఈసంవత్సరమున సభాధిపతుల కొఱకు సభ్యులయనుకూలనిరీక్షణమునకు, మఱికొన్ని యితరవిషయములకునై సభాసమావేశము యుక్తకాలమున జరుగకపోవుటచేతను, ఆహ్వానములు కార్యక్రమములు నవ్యనధిగాఁ బంపబడుటచేతను రాఁదలచినవారికే వచ్చుట కవకాశము చిక్కక పెక్కురు భాషాభిమానులు రాఁజాలరైరి. తత్కాలమునఁ బ్రసిద్ధపురుషుల కనారోగ్యములు మరణములు మనోవ్యధలు పెక్కుకారణములు సభ్యుల కుత్సాహభంగము నొనరించినవి. కార్యక్రమమునందు నూచింపఁబడిన యుపన్యాసకులు పలువురు వచ్చుటకు వీలుకలుగలేదు, కాని, వచ్చినవారిలోఁ బండితులు, విద్యాధికులు, పట్టభద్రులు దమతమవ్యాసములను బహుమనోహరముగాఁ జదివి యుపన్యసించి యుండిరి. సభాధ్యక్షులును దదనుగుణముగ బ్రహ్మశ్రీ శతావధానులు చెల్లపిల్ల వేంకటశాస్త్రిగా రగుట వారి వాగ్విభవము సభవారి నానందాభి నోలలాడించుటకు మఱింత కారణమైనది. ఆహ్వానసంఘాధిపతులు కార్యదర్శులు వీ రని తెలియకుండఁగనే రెండుదినముల కార్యక్రమము ఫలముచే ననుమేయమై చక్కఁగాఁ గడచినది. వచ్చినసభ్యులు గడుశ్రద్ధతో నాలకించిరి. అట్టి యవహితత్వమున కుపన్యాసకుల సామర్థ్యమే కతము, వీరు గంభీరోపన్యాసము చేసిరి. వారు మృదుమధురముగ నుపన్యసించిరి. ఆయన బహునిపుణముగఁ చెప్పిరి. సభ మిక్కిలి జయప్రదముగ ముగిసిన దని యనుపొడిమాటలతోఁ బోదు. వారివారివ్యాసములు పరిషత్పత్రికలోఁ బ్రచురింపఁబడును. సాతకులకుఁ గ్రమక్రమముగా నందఁగలవు.

మొదటిదినమున, నగ్రాసనాధిపతులు వీతము నలంకరించినపిదప, మోగల్లు కరణముగారగు బ్ర॥ శ్రీ అయ్యరాజు తిరుపతిరాజుగారి దైవప్రార్థన ముతో సభ ప్రారంభ మైనది. బ్ర॥ శ్రీ నందిరాజు చలపతిరావుపంతులుగారాహ్వానసంఘపక్షమున స్వాగత మిచ్చి తర్వాత స్వాగతోపన్యాసముం జదివిరి. బ్ర॥ శ్రీ కలువలపల్లి రంగనాథశాస్త్రిగారు సమూహసంఘపక్షమునఁ గొన్ని పద్యములం జదివిరి. బ్ర॥ శ్రీ మతుకుమల్లి రఘూత్తమ రాయశాస్త్రిగారు ధ్యాన శ్లోకముం జదివినపిదప నగ్రాసనాధిపతిగారు లేచి మితవాక్యములతోఁ దమ వినయమును గనఁబఱచి కార్యక్రమప్రకార ముపన్యాసకులఁ జదువంబలిచిరి. విశాఖపట్టనమునుండి బ్ర॥ కేతవరపు వేంకటశాస్త్రిగారు రాలేడు. బ్ర॥ విన్నా అప్పారావు ఎం. ఏ., గారు ఐక్స్ ప్లెస్ ప్రకృతిశాస్త్రపద్ధతిఁ గూర్చి యుపన్యాసించిరి. బ్ర॥ చిలుకూరి నారాయణరావు ఎం. ఏ., గారు రుత్తమవిద్యావ్రశంస యొనర్చిరి. శ్రీమాన్ మేడేపల్లి వేంకటరమణాచార్యులుగారు భాషాభివృద్ధిం గూర్చి వ్యాసముం బఠించిరి. బ్ర॥ కాశీభట్ట సుబ్బయ్యశాస్త్రిగారు చరిత్రముం గూర్చి చదివిరి. బ్ర॥ కాశీభట్ట బ్రహ్మయ్యశాస్త్రిగారు పెద్దనార్యునికవిత్వతత్వ మనువ్యాసమును వారువచ్చుటకు పలను లేక పంపివైచిరి. దానిలోని కొన్నిభాగములను కొత్తపల్లి సూర్యరావుగారిచేఁ జదివించిరి. అవకాశముండుటచే నాయంకాలమున శతావధానులు, వేలూరి శివరామశాస్త్రిగారు భాషావిషయ కోపన్యాసముం గావించిరి. ఆనాఁడు చదువఁబడిన వ్యాసముల యోగుబాగులు పరిమితోక్తులతో నగ్రాసనాధిపతులు వివరించిరి. మఱునాఁ డుదయమునఁ గార్య నిర్వాహకసభ జరగినది. మధ్యాహ్నము చొదిమెల్లనివాసులు శ్రీమాన్ నల్లూరి తిరువేంగళాచార్యులుగారు దైవప్రార్థనము గావించిరి. అనంతరము బ్ర॥ నందిరాజు చలపతిరావుగారు “ఇప్పటియింగ్లీషుచదువు”ను గూర్చి యొకవ్యాసముం జదివినారు. పిదప బ్ర॥ మల్లాది సూర్యనారాయణశాస్త్రిగారు తద్వపదేశ్యస్వరూపము బ్ర॥ ధేరం వేంకటాచలపతి బి.ఏ., గారు “ప్రకృతిశాస్త్రము” విద్యాగరిమెల్ల సోమన్న ఎం. ఏ., గారు వ్యవహారభాష ము. కవిరాజు శ్రీవత్సవాయ వేంకటనీలాద్రిరాజుగారు “కాకతీయులుక్షత్రియేతరులా” బ్ర॥ వంగూరి సుబ్బరావుగారు “శతకవాఙ్మయము” ననువ్యాసములం జదివిరి. విశాఖపట్టనమునుండి బ్ర॥ ఆచంట వేంకటరాయసాంఖ్యాయనశర్మగారు బల్లారినుండి బ్ర॥ టేకు మల్ల అచ్యుతరావుపంతులు ఎం.ఏ., గారు చెన్నపురినుండి బ్ర॥ పంచాగ్నుల ఆది నారాయణశాస్త్రిగారు, నల్లూరినుండి బ్ర॥ దుర్భా సుబ్రహ్మణ్యశర్మగారు

రా లేదు. దొరకనేని వారువారు చదువఁడలఁచిన వ్యాసములను గూడ సంపాదించి పత్రికాముఖమునఁ బ్రకటింపనున్నారము.

బ్ర॥ నందగిరి వేంకటప్పారావుగారు శకటరేఫము నుపయోగము ననుపయోగముం గుఱించి యొక్కపద్యకావ్యము వ్రాసి తెచ్చిరి కాని వానిలోని కొన్నింటిని మాత్రమే చదివించుట కవకాశము చిక్కినది. బ్ర॥ భాగవతుల లక్ష్మీవతిశాస్త్రిగారు నిఘంటువులమీఁదను, ఆంధ్రవైద్యసమ్మేళనపత్రికాధిపతులు శ్రీమాన్ ప్రతివాదిభయంకర కృష్ణమాచార్యులుగారు వైద్యసారస్వతము మీఁదను చిన్నచిన్న వ్యాసములం బఠియించిరి. బ్ర॥ జయంతి రామయ్య వంతులుగారు పితాపురములో జరగుచున్న నిఘంటుకార్యములను గుఱించి కొంతసంగ్రహముగాఁ జెప్పిరి.

సమష్టిని రెండుదినముల జరిగిన కార్యక్రమముమీఁద సభాధ్యక్షులు తమయభిప్రాయమును వ్యక్తపఱచి వారినహజవాగ్ధోరణితో నెల్లవారినానంద మగుటలం గావించిరి.

సభకు విచ్చేసిన పరిషత్తుభ్యుల నితరమహాశయుల నామములం గొన్నింటి సీక్రీందనిచ్చుచున్నారము.

పై ప్రసంగములో వచ్చినవారిని మరల నిందుఁ జెలుపలేదు.

మ-రా-రా-శ్రీ. కొమఱ్ఱాజు లక్ష్మణరావుగారు, ఎం.ఎ., చెన్నపురము.

„ యస్. టి. జి. వరదాచారిగారు, ఎం.ఎ., బల్లారి.

„ జంధ్యాల శివన్న శాస్త్రిగారు, గుడివాడ.

„ విద్యాభిమణి భమిడిపాటి అయ్యప్ప శాస్త్రిగారు, „

„ నంజూరి శివరావుగారు, „

„ కల్లె చిట్టి అబ్బాయి నాయఁడుగారు, పూల్ల.

„ సముద్రాల వేంకటప్పలాచార్యులుగారు, రాజమహేంద్రవరము.

„ లంక భద్రయ్యగారు, తణుకు.

„ ఆలపాటి వేంకటకృష్ణయ్యగారు, అమృతలూరు.

„ కాశీనాథుని వీరమల్లయ్యగారు, ఏలూరు,

„ ములుకుట్ల కొండయ్య శాస్త్రిగారు, „

„ ఈదర వేంకటరావుగారు, „

„ కాశీభట్ట రామకృష్ణ శాస్త్రిగారు, బి.ఎ.బి.ఎల్., „

„ మున్నంగి లక్ష్మీనరసింహశర్మగారు, „

మ.రా.రా.శ్రీ,	ఆ. నారాయణరావుపంతులుగారు, నబుజ్జి	వీలూరు.
„	పిల్లుట్ల ఆంజనేయులుగారు,	„
„	అడవి కొలను భీమేశ్వరరావుగారు,	„
„	బూరెల నారాయణమూర్తిగారు, బి.ప.,	„
„	శ్రీరాజా మంత్రిప్రెగడ భుజంగరావు బహద్దరుగారు,	„
„	దాసు గోవిందరావుపంతులుగారు, బి.ప.బి.ఎల్.,	„
„	కొమ్ము రామలింగశాస్త్రిగారు,	„
„	పోతుకూచి వేంకటసుబ్బయ్యగారు, ఎం.ప.,	„
„	రాయప్రెగడ సంజీవరావుగారు,	„
„	దుగ్గిరాల రామారావుగారు,	„
„	మైలవరపు కృష్ణారావుగారు,	„
„	భావరాజు సుబ్బారావుగారు,	„
„	క్రొత్తపల్లి సుందరరామయ్యగారు,	„
„	మోచెర్ల సుందరరావుగారు,	„
„	దుగ్గిరాల దేవప్రాజుగారు,	„
„	నీతంరాజు కేశవరాజుగారు, బి.ప.,	„
„	కంచన నాగభూషణమున్నాయఁడుగారు,	„
„	బుద్ధిరాజు శివబ్రహ్మముగారు,	„
„	పోపూరి కామేశ్వరరావుగారు,	„
„	పినుపాటి రామచంద్రయ్యగారు,	„
„	మానేపల్లి సత్యనారాయణగారు,	„
„	కందుకూరి శేషయాచార్యులుగారు,	„
„	నల్లూరి వేంకటరావుగారు,	„
„	వేట్ల పూర్ణయాచార్యులుగారు,	„

మఱియు ననేకులు పౌరమహాశయులు విచ్చేసియుండిరి.

సభకు విచ్చేసిన వారి కండఱకు శ్రీమోతేవారిసత్రములో సమస్త రాజోపచారములు గావించఁబడినవి. రెండవనాటి రాత్రి సత్రములో మఱుకు మల్లి నృసింహవిద్యత్ప్రణిఠితమైన చెన్నపురివీలాసమునపద్య కావ్యము, పుండ్ర నిర్ణయచంద్రికా, శ్రీలక్ష్మీనృసింహత్రిశతీస్తోత్రమునను మూఁడు గ్రంథములను గ్రంథకర్త జ్యేష్ఠపుత్రులు రఘూత్తమరాయశాస్త్రిగా రెల్లవారికి నుచితముగా నొసంగిరి. కొందఱు పండితులకు రాకపోకలు రైలు కైవస్యము మీయఁబడినది. రాజోపునంనత్సరమునఁ బరిష్కత్సమావేశము పితాపురములో జరగను.

ఆ 1921 సం॥ జూలై నెల 31-వ తేది ఆదివారమునదయము, ఏలూరిలో మోతేవారి సత్రముతో జరిగిన కార్యనిర్వాహకసభలోని తీర్మానములు:—

సభ్యులు.

మ.రా.రా.శ్రీ, మేడేపల్లి వేంకటరమణాచార్యులుగారు, అధ్యక్షుడు.

1. „ జయంతి రామయ్యపంతులువారు, బి.ఎ., బి.ఎల్.
2. „ కొమర్రాజు లక్ష్మణరావుగారు, ఎమ్.ఎ.
3. „ ఎస్. టి. జి. వరదాచార్యులుగారు, ఎమ్.ఎ.
4. „ విద్వాన్ భమిడిపాటి అయ్యప్పశాస్త్రిగారు.
5. „ శతావధాని చళ్ళపిళ్ళ వేంకటశాస్త్రిగారు.
6. „ సముద్రాల వేంకటప్పలాచార్యులుగారు.
7. „ కాశీభట్ట సుబ్బయ్యశాస్త్రిగారు.
8. „ శ్రీపాద లక్ష్మీపతిశాస్త్రిగారు.
9. „ తల్లాప్రెగడ సూర్యనారాయణరావుగారు.
10. „ ఈదర వేంకటరావుగారు.
11. „ కాశీనాథుని వీరమల్లయ్యగారు.
12. „ చిలుకూరి నారాయణరావుగారు, ఎమ్.ఎ.

— తీర్మానములు. —

1. రాత్రిసం॥ర కార్యనివేదనము చదువఁబడి యందఱచే సంగీకరింపఁ బడినది.

2. శ్రీ తం. తేవప్పెరుమాళ్లయ్యగారు, పండిత డి. గోపాలాచార్యులు గారు, శతావధాని దివాకర్ల తిరుపతిశాస్త్రిగారును గాలధర్మమునొంగినందుకుఁ బరిషత్సభ్యులందఱుఁ బరితాపమునొందుచున్నారు.

3. పరిషదారంభమునుండియుఁ గార్యదర్శిగానుండి శ్రద్ధతోఁ బరిషత్కార్యముల నిర్వహించుచువచ్చిన బ్రహ్మశ్రీ, పురాణము నాగభూషణము గారి మరణము మిగుల శోచనీయమయినది. దీనికై పరిషత్సభ్యులు మిగులఁ జింతించుచు వారి కుటుంబమున కొకసమాశ్వాసనపత్రికను బంపుటకు నిశ్చయింపఁబడినది.

4. శ్రీశ్రీశ్రీ మహారాజాసాహెబ్ మెహర్బాన్ దోస్తాన్ శ్రీమహారాజా శ్రీరావు సర్ వేంకటేశ్వతాచలపతి రంగరావు బహద్దరు, జి.సి.ఐ.ఇ., సి.బి.ఇ., బొబ్బిలిమహారాజావారు దయాపూర్వకముగాఁ బరిషత్తునకు రు 10,000 లు

దయచేసినందుకుఁగాను బరిషత్తువారు పంతోషపూర్వకముగాఁ దమకృతజ్ఞతను శ్రీవారికిఁ దెలియఁజేయుచున్నారు.

5. ఆంధ్రవాఙ్మయచరిత్రము రచించినందుకుఁగాను మ-రా-శ్రీ వంగూరి సుబ్బారావుగారికి రు 116 లు బహుమానమిచ్చుటకుఁ దీర్మానింపఁబడినది. పరిషత్తులోఁ బ్రకృతము సాములేదుగావునఁ బరిషత్సభ్యులందఱు చందాపూర్వకముగా నిచ్చుటకు నిశ్చయింపఁబడినది.

6. దుర్గతినంపత్సరమునకుఁ బరిషదధ్యక్షులుగా దివాన్ బహదరు మోచర్ల రామచంద్రరావుపంతులు బి.ఏ., బి.ఎల్. గారి నెన్నుకొనవైనది.

7. మనకు మున్నందు లభింపఁజోవు విశ్వవిద్యాలయమునకు సరియైన విధానము నేర్పాటుచేయుట కాంధ్రసాహిత్యపరిషత్తుమున—1. దివాన్ బహదరు దురినేటి శేషగిరిరావుపంతులుగారు, 2. జయంతి రామయ్యపంతులుగారు, 3. దివాన్ బహదరు కిలాంబి రామానుజాచార్యులుగారు, 4. కొమర్రాజు లక్ష్మణరావుగారు, 5. చిలుకూరి నారాయణరావుగారు, 6. కట్టమంచి రామలింగారెడ్డిగారు, ఏరితో నొక యువసంఘము నిర్మింపఁబడినది.

8. ఈక్రిందివిధముగాఁ బరిషత్తునకు దుర్గతినంపత్సరమున నాయవ్యయములు నిర్ణయింపఁబడినవి.

1. ఆయము రు. 14450-0-0. రు. ఆ. పై.	2. వ్యయము రు. 5420-0-0. రు. ఆ. పై.
ఉద్ధారకులవలన . . . 10000 0 0	జీతములు 1500 0 0
పోషకులవలన . . . 2000 0 0	ప్రయాణవ్యయము . . . 200 0 0
యావజ్జీవసభ్యులు, సాధారణ	ఆడిటరుకు 10 0 0
సభ్యులు 1000 0 0	ఆర్డె 420 0 0
పత్రికచరదాలు . . . 200 0 0	సామానులు 100 0 0
పుస్తకవిక్రయము . . . 200 0 0	కాగితములు 100 0 0
పుస్తకప్రకటనమునకు . . 200 0 0	పుస్తకభాండారము . . . 600 0 0
బ్యాంకింగ్ 850 0 0	పత్రికకు 1200 0 0
	ఇతరవ్యయము 250 0 0
	పుస్తకప్రకటనము . . . 1000 0 0
14450 0 0	5420 0 0

పరిషత్తుస్తకభాండాగారము.

1. అధ్యాత్మరామాయణము. గ్రం. సం. 3౮౨3.

ఇది యొకవేదాంతరామాయణము. ఆఱుకాండలు మాత్రము గలవు. పరశురామపంతుల లింగమూర్తికవి శిష్యుఁడును దత్తనయుఁడునగు రామమూర్తి కవిచే మొదట సంస్కృతాధ్యాత్మరామాయణమునకుఁ దెనుఁగుచేయఁబడినట్లు

మ. అని బుద్ధిం దలపోసి మధురుఁడు ము న్నధ్యాత్మరామాయణం

బనుగీర్వాణపురాణ మెప్పిరిలలో నాంధ్రంబుగాఁ జేయలే

దని చెప్ప నివ్వని యుంటిఁ గాన నది నే నాంధ్రంబుగాఁ బూని యే

ఘనుఁ డేతత్కృతినాథుఁడంచు మదినాకాంక్షించి యున్నంతటఁ

అను పద్యమువలనఁ దెలియవచ్చుచున్నది. కోటమరాజు భాస్కరమంత్రి తనూ భవుఁడు నాగయామాత్యుఁడు రచించిన ౭ కాండముల యధ్యాత్మరామాయణ మొకటి యున్నది. ఇం దేది మొదటిదో తేల్పవలయును. ఒకరినంగతి యొకరికిఁ దెలియకుండిన నుండవచ్చును. నాగయామాత్యుని గ్రంథములోఁ గృత్యాదిపద్యములు లేవు. పరిషత్తుస్తకభాండాగారమున నది ౨౦౨౫ సంఖ్య గలది. దానిని ముందు చర్చింపవచ్చును. రామమూర్తికవిని బాఠకు లిదివఱ కెఱుంగుదురు. ఈతనిది యాశ్వలాయనసూత్రము భారద్వాజసగోత్రము పరశురామపంతుల వెంకన్న వీరికూటస్థుఁడు. ఈయన యిల్లాలు లింగాంబ. వీరి తనయుఁడు రామన్న, ఈతని మగువ తిమ్మాంబ, ఈదంపతులకు నారయ లింగయ, వెంకయ యనుముగ్గురుసుతులు. వీరిలో నడిమివాఁడే రామభక్తుఁ డగులింగమూర్తియనులింగన. తండ్రియే గురుఁడుగ మనకవి యంబాలరామోపాసనము చేసెను. ఇక్కవి తల్లి యిందుర్తి యన్నయ్యమంత్రి కొమరిత లింగమ్మ. ఈగ్రంథమునం దీతనినియమ మిట్లున్నది.

కం.పలికెడిది రామకథ యం,దలవడునది రామతత్త్వ మందుకు నాచా

రుగ్మల కృతిపతి యైయుండఁగఁ,గలుగదె మత్కృతఫలంబు గాన రచింతుఁ.

మ. కథ సంక్షేపము రామతత్త్వము యనేకంబందు నేనిప్పు డా

కథవిస్తారమునేయఁ బూర్వకవులే కావించి రఘైటఁ ద

త్కథయుం దత్త్వము నెట్లుసంస్కృతవచోక్తం బట్టులాంధ్రింపఁగాఁ
గథనూత్నం బసమర్థుఁ డీతఁ డని సత్కావ్యజ్ఞు లెగ్గింతురే.

పై కందవద్యమును బట్టియును

మ. ధరలో సద్గురుమూర్తికంటె ఘనుఁ డేధన్యుండు సిద్ధించునా

హరి సాక్షాద్గురుఁడంచుఁ జెప్పె స్మృతి ము న్నల్లెట నేతత్కృతీ

శ్వరు నాచార్యుని జేసి చెప్పుటలు భావ్యం బంచు నాస్వప్నదృ

ప్రరమాధీశుఁడు దెల్పు గంటి మనదృష్టం బింక సామాన్యమే

అను పద్యముంబట్టియఁ దనగురునికే యీకృతి యంకిత మొనర్చినాఁ డని తెలిసినది.

గద్యము. ఇది శ్రీగురులింగమూర్తిచరణకమలసేవావిధేయ శ్రీరామమంత్రో
పాసనాప్రకారజ్ఞానధౌరేయ స్వస్వరూపానుసంధానలక్షణభాగధేయ సజ్జన
గేయ పరశురామపంతుల రామమూర్తినామధేయ ప్రణీతంబైన యధ్యాత్మ
రామాయణం బను వేదాంతకావ్యమున— మొదటిపద్యములు, మఱి కొన్ని
యితరపద్యములును—

శా. శ్రీమచ్చిన్నయఁ డాద్యుఁ డవ్యయఁడు ధాత్రీభారముం బావ మా
యామర్యైకృతి నర్కనంశమున రామాఖ్య న్సురల్ వేఁడఁగా
భూమిం బుట్టి నురారులం దునిమి దిక్కున్వృష్టిరాపారకీ
ర్ణ్యమోదంబు విధించి బ్రహ్మ మగు నీతారాములం గొల్చెదన్.

చ. పరతరజన్తనర్మగుణభావము లొందక యొప్పు నపురా
త్పరునకు జన్తనర్మగుణభావము లొందఁగఁజేసి రాఘవే
శ్వరుఁ డీతఁ డేనుపత్తి నని నన్నిధి నుండెడు మాయఁ దానయై
నెరసిన దివ్యతేజ ధరిణీజ మముం గరుణించుఁ గావుతన్.

చ. అతఁ డిట మున్ను భూమిభరమాల్పటకై విధి వేఁడ మీకు దం
పతులకు మీగృహంబున శుభస్థితి నున్నవమొందఁ బూర్వ మా
శతధృతి నందనుండగు ప్రజాపతికశ్యపుఁ డంద్రు నిన్ను నీ
సతి యదితి ప్రవర్ధితయశస్వినీ నిర్దరమాత చూచినన్. బాలకాండము.

చ. గృహము జగత్ప్రయంబు సితకృష్ణరజోగుణయుక్తశక్తిసీ
గృహిణి తదీయరూపగుణకీలితులై యుదయించు తత్పితా
మహాముఖులెల్లఁ దావకకుమారవరేణ్యులు గాన నీవు త
ద్దేహముచేగృహస్థుఁడవు గావె రఘూత్తమ బుద్ధి నందినన్. అయో.కాం.

వ. శ్రీరామతత్త్వస్వరూపం బంతయుఁ బ్రస్ఫుటంబుగా సంక్షేపంబుచేసి పార్వతీ దేవికువదేశించె నమ్మహాదేవి సంతోషించి యనేకనమస్కారస్తోత్రంబులు సలిపె నిట్ల య్యనాదిదంపతు లన్యోన్యసంభాషణంబుల రామబ్రహ్మసంద రసమగున్నలై సుఖం బుండి రంత.

ఈవచనమును బట్టి యుద్ధకాండమువఱకే కవి తెనిగించి విడిచె నని తోచుచున్నది. కాని యంతమునందలి "యంత" యనునది యేడవకాండ మును గలదేమో యని శ్రమపెట్టుచున్నది.

రక్తాక్షి సం॥ జ్యేష్ఠ బహుళ ౫ గురువారమువఱకు వ్రాయఁబడిన ౨౧౪ పుటల గ్రంథము.

2. భగవద్గీతాశాస్త్రము గ్రం. సం. ౪౦౧౫.

ఇది సరహరికవిచే రచియింపఁబడినది. ఇందు మొదట భగవద్గీతల శ్లోకమును బిచ్చుట దానికిఁ బద్యమును గలదు. ఈకవి యార్చేలవంశములో హరితసగోత్రజుడు. ఇతనివంశములోఁ బెద్దకేశవయ్య, ఈతనియూలు తిమ్మాంబ, వీరియిరువురకు వల్లభయ్య జనించెను. ఈయనభార్య యాదెప్పు. వీరితనయుఁడు ఔబళయ్య, ఔబళయ్య భార్య లక్ష్మీ. ఈదంపతులకు సరసయ్య పుట్టెను. సరసయ్యనత్ని తిరుమలదేవి. ఈయిరువురకు సళభురయ్య జనించెను. ఈజుడు ముగ్గురుభార్యలను పెండ్లియాడెను. ఈముగ్గురలో హరియమ్మ పెద్దది. ఈమె నుగుణసంపదకు సంతసించి తాను దరింపవలయు ననునూహతో నీకవి యామె గర్భమున జనన మొందినాఁడట. తాను సప్తసంతానములు నిర్మించినట్లు తెల్పు కొన్నందున నీతనికిని గొడుగులు కలరనుట స్పష్టము. నన్నయ తిక్కనలు భార తములో దీని తత్త్వము తెలిసికొనక మోసపోయి పదార్థమును మాత్రమే గ్రహించి రనియుఁ వారిలో

సీ. సాంపాప్నఁ దిక్కనసోమయాజి యు మున్ను బాగుగాఁ దెనిగించె భారతంబు
నాభారతములోని యర్థంబు గీతలు తెనిగించ కిడిచను తెలివితేత"

అని యొకకారణము చెప్పి

సీ. ఆత్మసంభవుడైన హరితు నబ్జజాఁ జూచి యరిత్రేనుచేఁ బిల్చి యనియె వేడ్క
నాంధ్రభావలతేత ననుర భారతమంత గీతలఁ జెప్పరే కేవలంబు
గ్రంథపూరితంబు కావలనున్నది యాత్మకుద్ధియగును నాత్మఁ దెలియ
మూఘు లుద్భవమంద ముండఁట గలవారు వారికి శ్రేయస్సు నమ్మునట్లు

తెనుఁగు నేయంగనగు గీతఁ దేటగాను,
ననుచునానతి యీయఁ గా నామహేత్తు
తనదు యంశంబు నేఁగానఁ దలఁచి నన్నుఁ
బలికె నొకమాట దయచేత భద్రముగను.

కావత్సా గీతల సంధ్రభావఁ జెపుమా వాత్సల్యమా నాకు నీ
పుత్సాహంబున భూమియందుఁ బొడమిం దొక్కింత లేకుండఁ బ్రా
పత్సందోహము దోలి విష్ణుపనముక భవ్యంబుగాఁ బొందుమా
అని తనగోత్రకర్త సెవిచ్చెననియు నక్కతంబునఁ దిక్కనసోమయాజి నిర్వచ
నముగ నుత్తరరామాయణము చెప్పినట్లు నేనిందు నచనములులేకుండ రచింతు
ననియు నుడివియున్నాఁడు. కవిత్వనైలి వైపద్యములంబట్టి యే తేటపడఁగలదు.
శ్లో॥ అత్రశూరా మహేష్వాసా భీమాహ్లానసమా యుధి
యుయుధానో విరాటశ్చ ద్రుపదశ్చ మహారథః॥

కం. ఆసైన్యములోనధికులు, వాసవి వాయుజలనముల నక్కాఁగించెన్
భాసురముగ వివరించెదఁ, గాశీవిభు ప్రముఖులైన గర్వితబలులకా.
శ్లో॥ ఆశ్చర్యన త్వశ్యతి కశ్చిదేసం ఆశ్చర్యనద్యదతి తక్షణాన్యః
ఆశ్చర్యన మచ్చిన మన్య శ్రుణోతి శ్రుత్వా వైసం నేద సమైష కశ్చిత్ ॥
సీ. ఆత్మనాకానాకం జాచార్యసుపదేశమున లెస్సమాచును మునముచేత
నాశ్చర్యమనుచును నాత్మలోఁదలపోసి నిశ్చయింపఁగలేడు నేర్పుచేత
సర్వగతంబునై సరసమా నానంద భావను లాకికప్రజ్ఞచేత
జాలంబునంటిది సారెఁ జెప్పఁగరాని దని శిష్యుతోడను ననియెప్రథ
చోద్యకరమను లెస్సగఁ జూడలేడు,
ఎలమి నెఱజేని బాగుగాఁ దెలిసి వినుచుఁ
జెప్పఁ జూచుచు వినుచుండి చెప్పుచుండి,
త్రిపుటిసేయక యాత్మను దెలియలేడు.

మొదటిపత్రములు రెండు విజిగిపోయినవి పద్యములు పూర్తిగా దొరకవు.
గద్యము—ఇది శ్రీనారసింహాకటాక్షవీక్షణ జేగీయమాన వైవస్వతవర
ప్రసాదలబ్ధానురాగ సద్భుధేంద్రప్రసాదారవిందచుకరందపానాపహాన మా
నసోత్సేకపారాయణపాండిత్య సరహానినామధేయప్రణీతంబైన పరాశరాత్మజ
ముఖోద్భూతం బై శ్రీమహాభారతోపాఖ్యానంబున భీష్మపర్వంబున ననేక
శతసహస్రసంహితార్థసారంబై యుపనిషద్రూపంబై బ్రహ్మపద్యయో యోగ

శాస్త్రంబగు భగవద్గీతలను మహాప్రబంధంబునందుఁ గృష్ణార్జునసంవాదం
బున నాత్మకర్తజ్ఞానయోగోనామంబున ద్వివీర్యాశాస్త్రము.

గ్రంథము పూర్తిగాలేదు. ౬౮ పత్రములు మాత్రమే కలవు. శిథిల
మయినది.

ఆంధ్రశబ్దచింతామణి గ్రం. సం. ౮౦౯౫.

(బాలసరస్వతీవ్యాఖ్యానసమేతము.)

ఇది నన్నయభట్టవిరచిత మగునాంధ్రశబ్దచింతామణి యనుతెనుఁగు
వ్యాకరణమునకు, ఎలకూచి బాలసరస్వతికిరచియించిన వ్యాఖ్యానయుత
మగుగ్రంథము. స్వల్పముగా నున్న యిద్దాని మొదటిపద్యము లితరగ్రంథము
లలోఁ గనఁబడుట లేనందున నిం దన్నిటిని పఠనగా వ్రాయుచున్నారము.

ఉ. శ్రీకరశాఖమై ద్విజనిపేవితమై సుమన ప్రజీవనం
బై కలధాతనుందరమహాచ్ఛదమై సుమసారవద్ద్యుతి
ప్రాకటమై ప్రశస్తపదప్లువమై యలరారునాశ్రితా
నీకఫలప్రదంబు హరి నిర్దరశాఖ సమాశ్రయించెదన్.

సీ. చిన్నిచెందొవవిందు కన్నె గేదఁగితేకు దోపిన యాదపుఁ దుఱుముతోడ
సరసదూరావకశాంకురగుచ్చకచ్చాయ లీనునిష్ఠల సమ్మనతోడఁ
గరుణారసమరంద భరసంభృతమ్ములై తనరునేత్రారవిందములతోడఁ
గాలాహిక్రియ సభక్తజనంబులకు భయోత్పదియా సభయహస్తంబుతోడ
హృదయమునఁ గానిపించి యభీష్ఠితప్ర, బంధశబ్దార్థవిజ్ఞానభవ్యభక్తి
యొసఁగుఁ గావుత దల్లి భక్తైఘదుడిత, లావి దక్షిణకాళికాదేవి నాకు. ౨

వ. అని యిష్టదేవతాప్రార్థనంబుఁజేసి మున్నొక్కనాఁడు విద్యానగరిలో నచిం
త్య కావణోపాగమ స్నేహసాహచర్యుండగు శివయోగివర్యుచే దైవచోదనం
బ్రాప్తమైన యంధ్రశబ్దచింతామణి గ్రంథంబు లోకోపకారార్థంబుగాఁ
డీకఁగావింపం గోరి నెఱుంగునంబున.

ఉ. ఏమిమహాద్భుతంబది హరీహరి యెక్కడియంధ్రశబ్దచిం
తామణిఁఫక్కి యెక్కడి మతంగనగంబు యుగాది సంభవుం
డై మని చన్న నన్నన మహాకవి యెవ్వఁడు సిద్ధుఁ డెవ్వఁడా
హా మదగణ్యపుణ్యనముదగ్రతఁ జేకుఁడె గాదె యిన్నియున్.

చ. ఇలఁ బ్రజ్ఞాధికు లొకపుల్ మునుపు లేరే వారు వ్యాఖ్యానక
ర్తలు గానోపరె పెక్కుపత్నీరము లంతర్భూతమై యున్నయీ

తెలుగువ్యాకరణంబు నాకొనఁగఁ బ్రీతిం దీక గావింపు మం

చలసిద్ధుండు మదివ్వుడేవత విరూపాక్షుండు నిక్కంబుగఁ.

౫

వ. అని గణులించి లోకోపకారనుకృతికీర్తిలాభవితర్కంబునఁ బ్రహర్షించి యాం
ద్రవ్యాకరణ భాష్యనిబంధనోత్సుకుండ నై యం దాది న్నచ్చరిత్ర మభి
వర్ణించెద.

౬

సీ. స్థిరకీర్తి యెలకూచి తిప్పనార్యుండు గాంచె శుచిశీలు వల్లభ సోమయాజి
నతనికీఁ దిప్పన్న యజ్ఞన్న యు ననంగ సుచరిత్రు లిద్దఱు సుతులుపుట్టి
రాతిప్పనకు భైరవన్న నన్నయ నాఁగ నలఘులిద్దఱు తనూజులు జనించి
రాభైరవునకు నొజ్జరతిర్లలయ్య రామనయుఁ జట్టపయు సూరనయుఁ గల్గి
రాతిరుసు లేందుఁ డభియరామావనీశ, దత్తయెడవిల్లిముఖ్యసద్దామహేమ
చామరచ్చత్రవల్యంకికామణీవి, భూషుండై వైదుషీస్ఫూర్తిఁ బాలుపుమించె.

ఉ. అత్యనఘుండు రామఘనుఁ డాత్మజులం గనియెన్ శుచిత్య సాం

తత్య గభీరభైరవుని నాగన నప్పన రామధీమణిఁ

ధృత్యమరాద్రి భైరవమనీషికిఁ గల్గిరి సత్కుమారు లా

దిత్యుండు కృష్ణసత్కువి సుధీజననందితుఁ డబ్బనార్యుండున్.

౭

గీ. పాకనాటి సకలపండిత కవిజనా, చార్యుడైన కృష్ణయార్యవర్యు

నకును లక్ష్మమాంబికకు నేను నాదిత్య, కవియుఁ గల్గితిమి జగన్ముతులము. ౯

సీ. భాష్యాది బహుశాస్త్ర పరిచయోదాత్తుండఁ గౌముదీనాటకకావ్యకవిని

భాషావివరణాఖ్య భవ్యశాస్త్రకరుండ బాహుస్థాననిబంధనుండఁ

జంద్రాపరిణయాది సత్కృతిస్రవ్యను విప్రవామనపురాణప్రబంధ

భ్రామరీగీతప్రబంధాఘకర్తను దక్షిణకాలికాతంత్రచణుండఁ

బ్రకటరాఘవయూదవపాండవీయ, నామకశ్లేషకవితాప్రణామకుండ [నేను.

ననఘు కాండిన్యగోత్రుండ నఖిలసుకవి, తాన్వితంత్రుండ బహుకళాధరుండ

వ. అంద్రశబ్దచింతామణిఁ దెనిఁగించెద నిది తొల్లి సకలకవితాప్రవర్తకుం డగు

శబ్దశాసనుండు సకలకవిహితంబుగా యథోచితసూత్రగర్భితంబు లగునార్యా

వృత్తంబులఁ బంచపరిచ్ఛేదకంబుగా సమకట్టె నేను నానేర్పుకొలందిఁ ద

త్సుత్రవిభాగంబును దత్తమేయవివరణంబును దదుదాహరణస్వరూపంబు

సంద్రమయగద్యవద్యంబుల నేర్పరించి నాయాత్మదేవత యగునంబాదేవి

కర్పించువాఁడఁ దదనుక్రమం బెట్టివనిన.

౧౧

ఇందలి ౧౦-వ పద్యమును బట్టి యీకవిరచించిన గ్రంథములలో నీవ్యాఖ్యానము రాఘవయాదవపాండవీయమునకుఁ బదప రచించినట్లును రాఘవయాదవపాండవీయములోని పద్యమునుబట్టి యీగ్రంథమునకుఁ బూర్వమే యిది రచింపఁబడినట్లును గనఁబడుచున్నది. ఈతనినివాసము కృష్ణా మండలములో నని చెప్పినాఁడట. శ్రీనీరేశలింగమువంతులుగారు గోదావరీ మండలములోనివాఁ డని తలచిరి. ఇతఁడు తనతండ్రి “పాకనాటిపకలపం డిత” యను పై ౯-వ పద్యములోఁ బాకనాటివాఁ డని సూచించినాఁడు. కాని వీనియన్నిటికంటెను ౭-వపద్యములోనిఁ దనపూర్వఁడగు తిరుమలేంద్రుఁ డలియ రామరాజదత్తయెడవల్లిగ్రామనిలయుఁ డనివ్రాయుటచేతనుఁ దనకృతులను నైజా ములోని ప్రభువులకే యంకితమిచ్చుటచేతను దనయిష్టదైవము విరూపాక్షుర డని ౫-వ పద్యములోఁ జెప్పుటచేతను దనకీర్వాకరణము మతంగవర్చితము మీఁద సిద్ధునివలన లభించిన దనుటచేతను నీతఁడు తప్పక విజయనగరపరిస రమువాఁడే యని యూహింపవలయును.

భాగవతము - పద్మస్కంధము గ్రం. సం. ౩౯౪౧.

భాగవతములో నున్నసింగరాజు పద్మస్కంధముకంటె నిది వేతైనది. శిథిలమైన తర్వాతఁ దెనుఁగుభాగవతమును నారపరాజు మొదలైనవారు పూరించిరి గదా, యిది పోతరాజు రచించినదే కావచ్చును, ఈభాగము మాత్ర మెన్నరియొద్దనో మూలభాగవతము శిథిలము కాకపూర్వము జాగ్రత్తచేయఁ బడినది కానోవు నని గద్యముచూచి భ్రమపడితిమి. కవులశృంగారపద్మమేమో యనిత్రొక్కులాడితిమి, వాస్తవమింతకు పూర్వము తేటపడలేదు. వైలినిబట్టి పోతరాజుది కాదని నిర్ణయించిరి, గాధనుబట్టి శృంగారపద్మములోనిది కాదని నిశ్చయించిరి. ప్రత్యక్షప్రమాణముచే సింగరాజుది కాదని తేల్చిరి. మఱి యిదియెవ్వరిది? అనుప్రశ్నకు సమాధానము రావలసియున్నది. పరిషత్తులోని యీపుస్తకములోఁ గృత్యాదిపద్యములు లేవు. కన్యాకుబ్జపురవర్ణనము, అజా మీలోపాఖానముచుండి మాత్రముకలదు. సింగరాజుప్రణాళికకు విరుద్ధమైనది సంస్కృతమూలమునకు సమీపముగానున్నది, ఎవ్వరి నడిగినను నిజము తెలిసి నది కాదు. ఈనడుమ దొరతనమువారి ప్రాచ్యలిఖితపుస్తకభాండాగారములోని కీపద్మస్కంధప్రతి యొకటినచ్చినదట. అందు స్పష్టముగా నీస్కంధము హరి భట్టువ్రాసినట్లున్నదట. దానిలోఁ గృత్యాదిపద్యములును గలవు కాని యది పరిషత్తుపుస్తకముకంటె శిథిలమైనదట. నలుపురతోపాటు శిథిలభాగములను

బూరించుట కీహరిభట్టును గొంత ప్రయత్నము చేసియున్న ట్లింతకుమున్ను మన మీతని యేకాదశద్వానశస్కంధములు చూచియున్నారము గదా. ఈ కవి రచించిన వరాహపురాణములోఁ గాని మత్స్యపురాణములోఁ గాని భాగవతమునందలి షష్ఠస్కంధాదులను బూరించినట్లు చెప్పికొననందునఁ బైరెండు పురాణములకుఁ దరువాత నీస్కంధములు వ్రాసియుండును. ఈస్కంధాదులలోను పైపురాణములు చెప్పినట్లును గనఁబడువలేదు. లేకున్నను అప్పకవి కీతనిగుఱించి తెలియకున్నను భావసలనుబట్టి యిటీవలివానింగా నెన్నరాదు. పోతరాజుకాలమునకు సమీపమున నారపరాజు సింగరాజాదులతో సమకాలికుఁ డనుటన్యాయము. సింగరాజాదుల కీతనిసంగతి తెలియకపోవచ్చును. ఇతనికి సింగరాజు సృష్టాంతము తెలియకపోవచ్చును. తెలిసినచో నిరువురు నొక్కపనికే ప్రారంభింపరు. కాలనిర్ణయమున నీతని గ్రంథములలో నాధారము లేకపోలేదు. కొలిపాక యెఱ్ఱన్ననడిగినఁ జెప్పును. ఆరెండవప్రతిని జూచికాని యేమియు నిర్ణయింపవీలులేదు. ప్రస్తుతము సింగరాజు పద్యములు నీపుస్తకములోఁ గొన్ని చూపి విడుచుచున్నారము.

సీ. సరనాథ వినుము కన్యాకుబ్జపురమునఁ గలఁడు బ్రహ్మః డజామిళుఁడనంగఁ బాతకుం డతులనిర్భాగ్యుం డనజ్ఞఁడు నష్టదశాచారి కష్టరతుఁడు జూదంబులందు దుర్వాదంబులందును శౌర్యంబునందు మచ్చరము గలిగి తో త్తాత్పవత్తిగా మత్తుఁడై వరియించు కొడుకులఁ బదుగురఁబడసి చాల మోహజలధిలోన మునిఁగి ముచ్చటదీఱి, బాలలాలనాదిలీలఁ దగిలి పెద్దకాల మతఁడు పెంపాన నుఖియించి, ఫలితమెల్ల నదలి పతితుఁ డయ్యె.
భాగవతములో - సింగరాజుపద్యము.

సీ. తర్కింప వేదశాస్త్రపురాణసహితండు సత్యమార్గంబున జరుగువాఁడు అశ్రాంతమును గృహస్థాశ్రమోపేతుఁడై సర్వసమత్వంబు జరుపువాఁడు బంధుమాతాపితృభక్తి సంపన్నుఁడై సంతతదాన ప్రశస్తృఁడగుచుఁ బరకామినీసంగపరిచయరహితండు విష్ణుపదధ్యాననిశ్చితండు ధర నజామిళుఁ డనుపేరఁ బరఁగువాఁడు, భూసురోత్తమతనయుండు పుణ్యమూర్తి యొక్కనాఁ డతఁడు దైవప్రయుక్తుఁ డగుచుఁ దంద్రియానతి వడసి సంతసముతోడ. క్రొత్తపుస్తకములోనిది

గీ. మోము జేపుచింప ముగివడ బొమదోయి, చూపువెంట మంట నుడిగొనంగఁ
బెదపులదరఁ బండ్లు పెట పెటఁగొఱుకుచు, దక్షుఁడాగ్రహించి తపసిఁబలికె.

చ. నెఱయఁగ సాధురూపమున నీవతిబాలుర కాత్తబాలికిం
గఱకున భిక్షుమార్గ మగుకందున సెప్పితి వేల ధూర్త నై
మఱుఁగక యుండనచ్చునె కుమారుల నీదురితంబు వొంద ని
న్నొఱులఁగఁ ద్రోతు నాదుసమదోగ్రమహాగ్రహశాపవహ్నులన్.

ప. . . . ఇట్టిపాతకంబున భాగవతోత్తములలో లజ్జావిహీనుండనై యశో
హానింబొంది . . . లోకసంచారివైన నీకునేలోకంబున నునికిపట్టు
లేకుండుఁగాక యని నిర్దయుండై శాపంచిచ్చు . . .

సింగరాజ వష్టస్కంధము.

ప. . . . దక్షుండంతయు నెఱింగి నారదుంగని పుత్రశోకజనితంబైన
రోషంబున నిట్లనియె.

చ. వినుము దురాత్మ నారద వివేకవిహీనుండనై ఋణత్రయం
బనువునఁ దీర్చ నేరని మదాత్మజుల న్నుకుమారదేహులం
గనుఁగొని నీవు దుర్దశవికారసమేతుండవై రయంబునన్
మునుకొని భిక్షుధర్మచయముం బ్రకటించిన యంత మత్సుతుల్

క. ఘనమగు మదావ్యక్తము నై, కొననొల్లక శార్యమెల్ల గొల్వొడిచి తుదం
బనిరవ్యయపదమునకున్ . . .

క. కోపం బణఁగదు నాకింక, దీపించె ను శోకవహ్ని ధృతిచెడి చెదరెన్
శాపం బిచ్చెడఁ బట్టుము, పాపాత్మక సకలలోకపరివృతచరితా.

ప. అని మఱియును.

గీ. ఇక్క డక్క డనక నెచ్చోట నైనను, సంచరించు నీకు జగములోన
నిలయమైన చోటు నేమాత్రమైనను, దివిరి నిలువలేక తిరుగఁగాత.

ప్రేక్షతప్రకములోనిది.

గ్రంథస్వీకారము.

1. పాండరీకమాహాత్మ్యము:—ఈమనినివాసులు మ.రా.శ్రీ, అత్తలూరి సూర్యనారాయణగారిచే బాండురంగమాహాత్మ్యమునుబట్టి సంక్షేపముగా వచనరూపముగ వ్రాయబడినది. ౪౨ పుటలుగల చిన్నపుస్తకము. స్ఫుటమైన యచ్చు. సంస్కృతాంధ్రపదజాల మిందు సమానముగా వాడబడినది. శైలి మంచిది, భాష సలక్షణమైనది. సంగ్రహముకావునఁ బాండరీకుఁడు విష్ణుస్తోత్రము చేసినభాగము దశావతారాదికము, వర్ణనలు నిందుఁ దెచ్చుటకంటె దానిమాని కథాభాగమును గొంత విరివిగాఁ జెప్పియుండవలసినది. మఱియు గగనమథ్యా, చంద్రవదనా, గిరిజా, సింహమథ్యా, మేనకాత్మజా, మంజువాణీ, అపర్ణా, మైమవతీ యని మాటిమాటికి శివుఁడు చెప్పుట పార్వతి వినుటయును గాకుండ నొకకథ క్రిందవ్రాసి యిట్లని శివుఁడు గౌరికావతిచ్చెననినఁ జాలదా సంగ్రహాత్మకము సగమశ్రద్ధాదుల కథకొంత వ్రాయఁగూడదా యని కథాలోలుపులకుఁ దోఁపవచ్చును. లోకము భిన్నరుచి గలది. మన యిష్టముచొప్పుననే మార్పు మనినఁ గవికి స్వాతంత్ర్యమెక్కడిది. భక్తులచరిత్రము మాహాత్మ్యములో నంత ర్భాగమే. లోకులకు రెండు నొక్కచోఁ జదివినపుడే మఱింత యానందము. దీనివెల, ౦-౮-౦ లు. ఈగ్రంథమును సుగుణమణియుఁ గవిగారియొద్దనే గుంటూరుజిల్లా, యీమనిలో దొరకఁగలవు.

2. ప్రథమపుండరీకము:—చిన్న పద్యకావ్యము. “మోడరకారివ్యా” లో నొకసారి ప్రకటింపఁబడిన “ది ఫస్టు లోట”ను కథకుఁ దెనుఁగు పద్యములు. మ.రా.శ్రీ, యాలేగు వేంకటరావుగారిచే రచియింపఁబడినది. ఆంధ్ర సాహిత్యపరిషదంబుకఁ గృతియూఁబడినది. ఇక్కవిగారి యింటిపేరు వద్దిరాజు వారు. కాని దేశాచారముగ గ్రామనామమును (యాలేగుపల్లె) వాడుకచేసి కొనుచున్నారు. వీరు తొలుత, పోలీసు ఇనస్పెక్టరుగానుండి భాషాభిమానముచే నుపాధ్యాయపదవిని గైకొన్నారట. కావుననే మ॥ పి. లక్ష్మీనరమ చి.ప., ఎల్.టి.గా రింగ్లీషువీతిక వ్రాసిరి. ౩౬ పుటలు. ౧౪౦ నానావిధపద్యములతో నిండినది. సత్ప్రగతిప్రధానమైన చిత్తవృత్తి శ్రేయోదాయకమగునను విషయ మీకథయం దంతర్భూతమైయున్నది. మూలకథను వీరెట్లు మార్చుకలరు?

శ్రీరస్తు.

ఆంధ్ర సాహిత్య పరిషత్తు.

(TELUGU ACADEMY.)

శ్రీరామసంవత్సరకార్యనివేదనము.

సభ్యులు.

పరిషత్పతిపాపకు లిరువురు.

ఉద్ధారకులు:—

ఈయేడు శ్రీశ్రీతునిరాణి శ్రీరాణీవత్సవాయ వేంకటసుభద్రయ్యమ్మ జగవతిబహదరువారు పరిషదుద్ధారకత్వము సంగీకరించిరి కావునఁ బరిషదుద్ధారకు లిరువురు.

పోషకులు నిరుటివలె నేడుగురే.

యావజ్జీవసభ్యులు.

కార్యదర్శులలో నొకరగు బ్ర॥ శ్రీ పురాణము నాగభూషణముపంతులు గారు యావజ్జీవసభ్యులుగా మాటిరి. మ. హెచ్. వి. సంజాండయ్యగారు, పండిత డి. వి. గోపాలాచార్యులుగారు, కాశ్యప వేరయ్యనాయఁడుగారును గాలధర్మము నొందుటచే నత్యంతమున కున్నవారిసంఖ్య 24.

సాధారణసభ్యులు.

క్రొత్తగాఁజేరినవారు నలుగురు. ప్రాంతవారు 163 గురు. మొత్తము 167 లో 15 గురు తగ్గిరి. ఉన్నవారి సంఖ్య 152. గౌరవసభ్యులు 39 గురు.

కార్యనిర్వాహకసభ.

ఇదివఱ కున్న కార్యనిర్వాహకసభ్యులు 50 మందిలో నొకరు మరణించిరి. కార్యనిర్వాహకులయద్యోగమితి పూర్తియైనందున బెజవాడసభలోఁ

దిరిగి యెన్నికలు జరిగినవి. అందు బ్ర॥ శ్రీ జయంతి రామయ్యపంతులు, బి. ఏ. బి. ఎల్ గారు కార్యనిర్వాహకసభాధ్యక్షులుగాను, బ్ర॥ శ్రీ॥ రావుసాహెబు గుమ్మడూరి వేంకటరంగరావు, ఎం. ఏ. గారు పురాణము నాగభూషణముపంతులు ఎం. ఏ. బి. ఎల్. గారు, కొమ్మజ్జాజు లక్ష్మణరావు ఎం. ఏ. రుగా, కార్యదర్శులుగాను నెన్నుకొనఁబడిరి. గౌరవనేయ, న్యాయమూర్తి వేపా రామేశము పంతులు బి. ఏ. బి. ఎల్. గారు, రావుబహదరు శ్రీమాన్ ధర్మవరము శేషాచార్యులు బి. ఏ. బి. ఎల్. బి. సి. ఇ. గారును గోళాధ్యక్షులు. మ॥ శ్రీ. కట్టమంచి రామలింగారెడ్డి ఎం. ఏ. గారు రాద్రి సం॥రమునకుఁ బరిషదధ్యక్షులు.

బెజవాడలో జరిగిన కార్యనిర్వాహకసభలో ద్రావిడభాషల కన్నింటికీఁ బనికివచ్చు శాస్త్రపారిభాషికపదముల నిర్ధించుటవిషయమై యొకయుపసంఘమును రాజకీయపారిభాషికపదమంజరి వ్రాయించుట కొకయుపసంఘమును నిర్ణయింపఁబడినవి. తత్సంఘసభ్యు లాపనుల నింకను బ్రారంభింపలేదు.

తంజావూరు సరస్వతీమహల్ పుస్తకభాండాగారములోని యాంధ్రగ్రంథములకు వివరణపట్టిక వ్రాయించుటకై తత్కార్యాలయాధ్యక్షులకోరికిపై బెజవాడసభలో నొక యభ్యర్థనపత్రముపై కొందఱు చందా లొసంగుటకు వాగ్దానము చేసిరి. కొందఱు సొమ్మిచ్చిరి. కొందఱు టీయలేదు. అందుఁ బరిషదసమునుండి రూ. 116 లిచ్చుటకై తీర్మానింపఁబడినది.

పత్రికాప్రకటనము.

రెండుమాసముల కొక్కతడవ పత్రిక వ్రకటింపఁబడుచున్నది. ముద్రాయంత్రము మార్పుటచేఁ బని చుటుకుగా జరగుచున్నది గాని పాఠకులు ద్రవ్యసహాయము చేయుటలోఁ జాలుకుఁదనము కనఁబడదు.

చందాదారులు ప్రాంతవారు 174 గురు. క్రొత్తగాఁ జేరినవారు 16 గురు, వీరిలో 14 గురు తగ్గిరి. ఉన్నవారి మొత్తము 176.

వీరందఱును సం॥కు రూ 3 లు పంతున నీయవలసియున్నది. శ్రమముగా వీరు వారివారిచందాల సంపుచుండినయెడలఁ బరిషత్పత్రిక వేటుసహాయము నపేక్షింపనక్కఱలేదు కాని యట్లు జరగుట లేదు. చందాదారులలో స్వల్ప సంఖ్యాకులుతప్ప ననేకులు పంపలేదు. జ్ఞాపికలకైనను బదులు వ్రాయరు. ఇట్టియిక్కట్టునకుఁ దోడుగఁ దపాలవ్యయము సగమునకు సగము హెచ్చినది.

కాగితములపైల యింకను బెరుగుచునే యున్నది. గ్రాహకు లింకనుపేక్ష వహించినఁ బత్రికాప్రకటన మతిదుర్భర మగును. పత్రికలోఁ బ్రకటింపఁబడిన వ్యాసములయుఁ దత్కర్తలయు నామములను 2-వ యనుబంధమునం జూడ వలయును.

పుస్తకభాండాగారము.

1. అచ్చపుస్తకములు:—

ఈయేడు కొనినవి 27. వానిపైల రూ. 29-9-0. ఉచితముగా వచ్చినవి 48. వీనిపైల రూ. 40-8-6. సంవత్సరాంతమునఁ బరిషత్పుస్తకభాండాగారమున నున్నపుస్తకములసంఖ్య 958.

2. వ్రాతప్రతులు:—

కాకితములుపైఁ బ్రతులు వ్రాసినగ్రంథములు 17.

3. తాళపత్రగ్రంథములు:—4400.

నిఘంటువిషయము 1-వ యనుబంధమునం గననగు.

ఆర్థికవిషయము.

ఈసంవత్సరమునఁ బరిషత్తుయొక్క యార్థికవిషయము శోచ్యముగ నున్నది. పోషకులలో శ్రీశ్రీవేంకటగిరిరాజావారు రూ. 1000 లు దయచేసిరి. యావ జ్జీవనభ్యులు బల్లారి మునిండిగ సిద్దప్పగారు రూ. 25 లు పంపిరి. మిగిలినవారనేకులు మిగుల నుపేక్షించిరి.

ఆయవ్యయములనుదెలుపు పట్టికల నీతరువాయి నిచ్చుచున్నారము.

ఆంధ్ర సాహిత్య పరిషత్తు—చెన్నపురి. శ్రీరాధినామ సంవత్సరపు

ఆయము.

	రు.	అ.	పై.	రు.	అ.	పై.
సంవత్సరాదిని నిలువ	-	-	-	121	3	3
బ్యాంకింగుండి తెచ్చినవి	-	-	-	3336	2	3
బ్యాంకింగుండి	-	-	-	402	4	11
చందాలు:—						
పోషకుల చందాలు	-	-	-	1000	0	0
యావజ్జీవ సభ్యులు	-	-	-	25	0	0
సాధారణ సభ్యులు	-	-	-	217	0	0
పత్రిక చందాలు	-	-	-	240	14	0
				1482	14	0
విడిసంచికల విక్రయము	-	-	-	46	4	0
పుస్తకముల విక్రయము:—						
విప్రనారాయణచరిత్రములు	-	-	-	14	3	6
జైమినిభారతములు	-	-	-	23	13	9
కవిజనాశ్రయములు	-	-	-	47	9	0
బోధిశిఖా ప్రసారములు	-	-	-	4	15	3
యుద్ధమల్లుని బెజవాడ శిలాశాసనములు	-	-	-	6	14	6
సీతీసీసపద్యకలకములు	-	-	-	5	3	3
చంద్రారామాయణములు	-	-	-	18	14	6
క్షానప్రమానాంబికాశతకములు	-	-	-	1	5	9
సర్వేశ్వరశతకములు	-	-	-	3	3	0
కావ్యాలంకారచూడామణులు	-	-	-	6	2	3
డిఫెన్సు ఆఫ్ లిటరరీ తెలుగు	-	-	-	2	6	9
				134	11	6
వి. పి. పోస్టేజీ	-	-	-	11	5	0
ఫీక్స్డ్ డిపాజిట్టునుండి జమ	-	-	-	1500	0	0
మొత్తము.				7034	12	11

సెం. రి. మాంటురోడ్డు, మదరాసు,
6-5-1921.

జి. నరసింహము,
ఆదిటరు.

(ది 31 ఏప్రిల్ ఆ 1921 సంవత్సరమువఱకు) ఆయవ్యయముల లెక్క.

వ్యయము.

	రు.	అ.	పై.	రు.	అ.	పై.
బ్యాంకింగ్ బంపినవి - - -				3440	9	8
చేబదుర్లు - - -				400	0	0
వి. పి. పోస్టేజీ - - -				18	1	8
బ్యాంకి చిల్లరవ్యయము - - -				3	7	0
ప్రయాణవ్యయము:—						
నండికుల ప్రయాణవ్యయము - - -	63	0	0			
కార్యస్థానోద్యోగుల వ్యయము - - -	26	5	0	89	5	0
పత్రికావిషయము:—						
ప్రతిభలు చెక్కించుటకు - - -	2	0	0			
కాగితములు - - -	306	0	0			
ముద్రణ వ్యయము - - -	369	10	0			
పోస్టేజీ - - -	86	12	0			
చిల్లర వ్యయము - - -	5	2	9	739	8	9
ఇతర ముద్రణము బైండింగు - - -				72	4	0
పుస్తకభాండాగారవిషయము:—						
కొనిన పుస్తకములు - - -	39	9	0			
ఇతర వ్యయము - - -	12	7	9	52	0	9
ఉద్యోగుల జీతములు - - -				1244	0	0
ఇంటియద్దె - - -				454	15	5
చిల్లర పోస్టేజీ - - -				24	8	9
రిజిస్టరు పోస్టేజీ - - -				5	6	6
కార్యస్థానము చిల్లరవ్యయము - - -				35	5	3
కలములు కాగితములు మొదలైనవి - - -				62	13	6
అడిటరు ఫీజు - - -				50	0	0
పుస్తక ప్రకటనము ముద్రణాదికము - - -				75	0	0
పుస్తకసంపాదకము ఏకెంటు - - -				52	5	0
భారతపర్య ప్రకటనము - - -				65	10	0
నిఘంటు చిల్లరవ్యయము - - -				7	5	0
సంవత్సరాంతమునఁ గార్యస్థానము నిలవ - - -				147	2	10
మొత్తము				7034	12	11

పురాణము నాగభూషణము, }
గుమ్మడూరి వేంకటరంగరావు, } కార్యదర్శులు.
కొమర్రాజు లక్ష్మణరావు, }

ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్తు—చెన్నపురి. శ్రీరాధినామసంపత్సారాంతము
అప్పు.

		ర.	అ.	పై.	ర.	అ.	పై.
పరిషత్తు ఖండు:—							
గతసంవత్సరాంతమున నిలువ	- - -	79174	15	2			
ఈ సంవత్సరమున హెచ్చు వ్యయము	- - -	1879	0	6			
					77295	14	8
నిధుంటు ఖండు:—							
గతసంవత్సరాంతమున నిలువ	- - -				15000	0	0
మొత్తము.					92295	14	8

పైని దెలుపబడిన జమాఖర్చు నిలువ లెక్కను, ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్తువారి రాష్ట్రీకామ సంవత్సరపు లెక్కలతో తనిఖీచేసి సరియైనట్లు తెల్పుచున్నాను.

శెం. 5, మాంటురోడ్డు, నుదరాసు.
6-5-1921.

జి. నరసింహామూ,
అడ్మిటరు.

(డి 8 ఏప్రిల్ ఆ 1921 సంవత్సరము) న జమాఖర్చు నిలువలెక్క.

ఆస్తి.

	ర.	అ.	పై.	ర.	అ.	పై.
పరిష్కృతము:—						
3½ % గవర్నమెంటు పత్రము - - -	10,000	0	0			
55½ % చొప్పన బజారుధర ప్రకారము మినహా - -	4,450	0	0			
మద్రాసు బ్యాంకి కరెంటు అక్కౌంటు - - -	311	1	11	5550	0	0
మేనేజరువశమున నిలువ - - -	147	2	10			
వసూలుగావలసిన చందాలు రాచగిరి - - -	17161	11	0	458	4	9
రానిబాకీలు (3 సం॥ మించియు రానివి) - - -	1226	0	0	15935	11	0
కుర్చీలు మొదలగుసామానులు (ఆసలు) - - -	525	8	0			
గతసంవత్సరాంతమున మినహా - 169 12 0						
ఈ సంవత్సరమున మినహా - 12 2 0	181	14	0	343	10	0
ప్రచురింపబడిన పుస్తకముల నిలువ:—	1477	14	0			
పత్రికలు నిలువ - - -	1148	12	0			
కాగితములు నిలువ - - -	79	0	0	2705	10	0
పుస్తకభాండాగారము ముద్రిత ప్రతులు:—						
గతసంవత్సరాంతమున నిలువ - - -	1587	11	9			
ఈ సంవత్సరమున సుచితముగా వచ్చినవి - - -	40	8	6			
కొనినవి - - -	39	9	0			
	1667	13	3			
గతసంవత్సరాంతమున మినహా - 505 0 0						
ఈ సంవత్సరమునకు మినహా - 50 0 0	555	0	0	1112	13	3
పుస్తకభాండాగారము వ్రాత ప్రతులు - - -	51309	0	6			
భారత్ ద్యోగవర్మము సంప్రదించుటకు - - -	65	10	0	51374	10	6
నిధుంటువ్యయము:—						
గతసంవత్సరాంతమునకు - - -	14807	14	2			
ఈ సంవత్సరమున వ్యయము - - -	7	5	0	14815	3	2
మొత్తము.				92295	14	8

పురాణము నాగభూషణము,
గుమ్మడూరి వేంకటరంగరావు, } కార్యదర్శులు,
కొమ్మరాజు లక్ష్మణరావు,

ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్తు—చెన్నపురి. శ్రీ రాధాకృష్ణమ
వ్యయము.

	రు.	అ.	పై.	రు.	అ.	పై.
జీతములు:—						
ఆఫీసు ఉద్యోగులకు 1244-0-0						
పుస్తక సంపాదనము ఏజెంట్లకు 52-5-0	1296	5	0			
ప్రయాణవ్యయము	89	5	0			
అడిటరుఫీజు	50	0	0			
కార్యస్థానము అద్దె	454	15	5			
కాగితములు మొదలగునవి	62	13	6			
చిల్లరపోస్టేజీ	24	8	9			
రిజిష్టరు పోస్టేజీ	5	6	6			
చిల్లరవ్యయములు	35	5	3			
బ్యాంకి చిల్లరవ్యయములు	3	7	6			
వి. పి. పోస్టేజీ	13	1	6			
ఇతరము ప్రణామ జైండింగు	72	4	0			
పుస్తక భాండాగారము చిల్లరవ్యయములు	12	7	9			
పుస్తక ప్రకటనము ముద్రణాదికము				2119	15	8
పత్రికావిషయము:—				75	0	0
గతసంవత్సరము పత్రికలు	1040	4	0			
కాగితము ముద్రణము మొదలగునవి	612	4	9			
గతసంవత్సరము నిలవ కాగితములవ్యయము	183	13	0			
మినహాయింపులు:—				1836	5	9
కుగ్గీలు సామానులు	12	2	0			
పుస్తక భాండాగారము	50	0	0			
గతసంవత్సరము ప్రచురింపబడిన పుస్తకముల నిలవ	1597	5	0			
గవర్నమెంటు పత్రము	4450	0	0			
వసూలుకానిచందాలు	1226	0	0			
				7335	7	0
మొత్తము.				11366	12	5

సెం. రి, మాంటురోడ్డు, మదరాసు,
6-5-1921.

జి. నరసింహము,
అడిటరు.

సంవత్సరాదాయవ్యయముల లెక్క.

ఆయము.

	ర.	అ.	పై.	ర.	అ.	పై.
ఉద్ధారణల చందాలు	5000	0	0			
సాధారణ సభ్యులు చందాలు	675	0	0			
పత్రికల చందాలు	469	0	0	6147	0	0
విడిసంచికల విక్రయము	46	4	0			
పుస్తకముల విక్రయము	134	11	6			
పత్రికల నిలువ	1148	12	0	1329	11	6
కాగితముల నిలువ	...			79	0	0
పుస్తకముల నిలువ:—						
బైండువి	631	14	0			
బైండు కానివి	846	0	0	1477	14	0
బ్యాంకింగ్ వడ్డీ	402	4	11			
వి. పి. పోస్టేజీ	11	5	0			
ఉచితముగా వచ్చిన పుస్తకములు	40	8	6	454	2	5
ఈ సంవత్సరమున హెచ్చు వ్యయము	...			1879	0	6
మొత్తము.				11866	12	5

పురాణము నాగభూషణము, }
 గుమ్మడూరి వేంకటరంగరావు, } కార్యదర్శులు.
 కొమర్రాజు లక్ష్మణరావు, }

ఈవత్సరమున నాంధ్రభాషకుఁ దీఱనికొఱఁతలు కొన్ని పంభవించినవని చెప్పటకుఁ జింతిల్లుచున్నారము. సంస్కృతాంధ్రాదిభాషావేదియు బహుశాస్త్రజితపరిశ్రముఁడును, నిఘంటుసంపాదనంబున ముఖ్యసహాయుఁడు నగు తంజనగరము దేవరాజసుధిగారు సార్థకనాముఁడై దేవరాజకడ కేగిరి. వైద్యరత్నమై యాయుర్వేదమార్తాండుఁడై యాయుర్వేదగ్రంథములనేకములాంధ్రభాషలోనికిఁ బరివర్తనమొనర్చి యాంధ్రవ్యాఖ్యలు రచించి యాంధ్రభాషాభిమాని యైన పండిత డి. వి. గోపాలాచార్యులుగారు దివికరిగిరి. సంస్కృతాంధ్రోభయభాషాపండితులును, గవితాధురంధరులు బహు ప్రసిద్ధగ్రంథ నిర్ణాతలు, దిగంతవిశ్రాంతకీర్తులు శతావధానులు నగుదివాకర్ల తిరుపతిశాస్త్రిగారు కాలగతి నొందిరి. ఈమువ్వుర మరణమువలనఁ గలిగినకొఱఁత యాంధ్రదేశమునకేని యన్యదేశమునకేని యెట్లుతీరును.

అనుబంధము I.

—++ శ్రీసూర్యరాయాంధ్రనిఘంటునిర్ణామము. ++—

రాత్రివత్సరకార్యనివేదిక.

నిఘంటునిర్ణామమున వస్తుసంగ్రహ మనెడికార్య మీసంవత్సరముతోఁ జాలభాగము ముగిసిన దని చెప్పవచ్చును.

సంస్కృతసమవదములు.

సంస్కృతసమవదములలో సుబంధములును వానియర్థములును అష్టైకృతసంస్కృతాంధ్రయ నిఘంటువునుండి గ్రహింపఁబడుచున్నట్లు గతసంవత్సరకార్యనివేదికలోఁ బలుపఁబడినది. అప్పటికి రమారమి (౫౦౦౦౦) యేఁబదివేలపదము లయినవి. అప్పటికి 'క'కారము మొదలు (౨౫౧౨౦) ఇరువదియైదువేల నూటనలువదిపదములు కాతతపుమక్కల(కార్దుల)పై వ్రాయఁబడినవి. అజాది పదములు కార్దులపైఁ గాక పుస్తకరూపమున వ్రాయఁబడుటచేత నిరువదియైదువేల లుండునని యూహించి మొత్తము రమారమి యేఁబదివేలుగా నిర్ణయింపఁబడినవి. రాత్రిసంవత్సరమున (౯౭౭౫) తొమ్మిదివేలయేడువందలదెబ్బదియైదుపదము లైనవి. ఇంకను అష్టేనిఘంటున (౨౩౦) రెండువందలముప్పదిపుటలు మిగిలియున్నవి. అందు రమారమి (౧౫౦౦౦) పదునేనువేలపదము లుండవచ్చును. తత్సమవదములవని చేయుచుండెడి మ. శ్రీ తంజనగరము తేనెపైరుమాళ్లయ్యగారు కొన్నిమానములు జబ్బుగా నుండి తుదకుఁ స్త్రీకేపు లగుటచేతను దరువాత నొకమానమున కావని చేయుటకు నియమితు లైన బ్ర. శ్రీపాదలక్ష్మీపతిశాస్త్రిగారు కొన్నాళ్లనాలోగ్యముగా నుండుటచేతను బని వేగముగా జరుగలేదు. పండితులచే వ్రాయఁబడినతత్సమవదములు బ్ర. శ్రీ. కూచి

నరసింహామామంతులు బి. ఏ. గారవ్వడవ్వడు పరామర్శించుచున్నారు. వ్రాయఁబడినతత్సమవదముల విమర్శించి యచ్చునకు సిద్ధముచేయుపని యీవత్సరములోఁ బ్రారంభింపఁబడును.

దేశ్యపదములు.

ఈవత్సరమున నేడుగురు పండితు లాంధ్రప్రబంధములనుండి ప్రయోగసంపాదనము చేసిరి. ఈవత్సరమునఁ బ్రబంధములనుండి యైత్తివ్రాయఁబడినపదములు (౪౨౯౮౭) నలుబది రెండువేలతోఁబ్దివందలయేనుబదియైదు. దేశ్యపదము లన్నియుఁగలుప మొత్తము (౧౨౦౫౮౦) ఒకలక్షయిరువదివేలయైదువందలయేనుబది. ప్రయోగాధారములుగా నెన్నఁబడిన ప్రబంధము లిందుమించుగాఁ బూర్తియైనవి. మిగిలిన ప్రబంధము లీవత్సరమునఁ బూర్తియగును. సిద్ధ మయిన పదముల కార్థలన్నియు వర్ణక్రమమున నేకముఖము గావించి పిదప విమర్శన మీసంవత్సరమునఁ బ్రారంభింపఁబడును.

ప్రాకృతపదములు.

ఈసంవత్సరమున వ్రాయఁబడినవి (౨౧౭) రెండువందలపదునేడు. మనుపటివానితోఁ గలిపి వీనిమొత్తము (౧౦౪౮) పదివందలనలువదియైదిమిదిపదములైనది.

సజాతీయద్రావిడకర్ణాటకపదములు.

సజాతీయము లైనయజవపదములు కన్నడపదములు నెత్తివ్రాయుపని పూర్తియయినది. అజవపదములు (౧౦౫౦౦) పదివేలయేనుఱును, గన్నడపదములు (౪౫౦౦) నాలుగువేలయేనుఱు నయినవి. అజవపదములపని మ. శ్రీ. టి. ఎస్. మదుగేశంపిళ్లగారును కన్నడపదములపని బ్ర. శ్రీ. సిద్ధాంతి శివశంకరశాస్త్రిగారును బహుశ్రద్ధతోఁ జేసినారు. ఇంతవఱ కన్నియుఁ జేరి (౧౯౬౪౦౦) ఒకలక్షతోఁబదియఱువేలనాలుగువందలపదము లయినవి. వీనిలో నాచ్చికపదములు తప్పఁ దక్కిన వన్నియు వేర్వేలుపదములే.

రౌద్రినంవత్సరమున నిఘంటువునిమిత్తమైన వ్యయము.

జీతము	3౦౬౨	3	౦
కాగితపుముక్కలు	౧౨౬	౧౦	౦
సామానులు.	౧౩౪	౧౪	౦
చిల్లరకర్పణలు	౪౯	౨	౩
ఇంటియదై	౧౯౫	౦	౦
	3౫౬౭	౧౩	౩

వెరసి మూఁడువేలయైదువందలయఱువదియేడురూపాయల పదుమూడవణాల మూఁడుపైసలు.

దుర్బలి సం॥
తైత్తిలై బ X మి.

జ. రామయ్య,
సంపాదకుడు.

అభిప్రాయము.

“ఈదినమున నిఘంటుకార్యమును బరిశీలించితిని. చెన్నపురినుండి యిచ్చటికి వచ్చి యల్ప కాల మైనను బని విశేషముగ జరిగియున్నది. జరుగుచున్నపనియుఁ దృప్తికరముగ నున్నది. ౪౯౪

సద్గతియు జ్ఞానము. ఈమహాకార్యము శీఘ్రముగ నెఱవేఱుటకుఁ దగిన ప్రయత్నములు చేయుఁ బడుచున్న వనియు నెఱిగితి. భగవంతునికృపచే నమగ్రమై నిర్దుష్టమైన యీలోకోత్తర గ్రంథ

తెలుగు విద్యార్థులకుఁ.

గ్రంథాలయం

(Sd.) V. SUBBA ROW,
Retired Telugu Pandit, Presy. College, 3-5-20.
(True Copy.)

నమోదు సంఖ్య... 180...

అనుబంధము II.

శాస్త్రసంవత్సరాంధ్ర సాహిత్యపరిషత్పత్రికలోఁ బ్రకటింపఁబడిన
వ్యాసములయుఁ దత్కర్తలయు నామములు.

1. ఆంధ్ర సాహిత్యపరిషత్ సమవర్షిక సభావృత్తాంతము.
2. అధ్యక్షోపన్యాసము—వ్యాకరణాచార్య నోరి కు బ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారు.
3. ఆచార్యసంఘాధ్యక్షోపన్యాసము.
4. దైవవాడలోని శిలాశాసనము—కాశీభట్ట బ్రహ్మయ్యశాస్త్రిగారు.
5. ఆంధ్ర భాషా ప్రశంస—ముదిగొండ నాగలింగశాస్త్రిగారు.
6. స్వాగతపద్యములు—జంధ్యాల వేంకటేశ్వరపులు.
7. కవిప్రశంసాలేఖ—దుర్భా కు బ్రహ్మణ్యశర్మగారు.
8. దిగువతిరుపతిలోని గోపురమునుగట్టించినవారు—కపిఠ్థళము కృష్ణమాచార్యులుగారు, బి. ఏ.
9. ఆధునికాంధ్ర భాషాభివృద్ధి—వేమూరి శివస్వామిశాస్త్రిగారు.
10. గ్రంథసీక్ష్మికారము.
11. సిద్ధాంతసంవత్సర కార్యనివేదనము.
12. ఆంధ్ర చంద్రులు—వర్రుల చిన సీతారామస్వామిశాస్త్రిగారు.
13. ఆంధ్ర సారస్వత ప్రశంస—జంధ్యాల వేంకటేశ్వరగారు.
14. కళాపూర్ణోదయము అంతరాక్షకథలు—శేషమళ్ల ఆచ్యుతరావుగారు, ఎం. ఏ.
15. పరిషత్తు స్తకభాండాగారము.
16. చంద్ర భానుచరిత్రము—తరిగొప్పల మల్లనమంత్రి.
17. ద్రావిడభాషలలోని ఉత్తమపురుషవాచకసర్వనామము—కొమర్రాజు లక్ష్మణరావుగారు, ఎం. ఏ.
18. చంద్రమండలము—ధేరం వేంకటాచలపతిగారు, బి. ఏ.
19. ప్రాకృతభాషాపత్రిక—మేడేపల్లి వేంకటరమణాచార్యులుగారు.
20. యుద్ధచుట్టుని శాసనము—కానూరు వీరభద్రేశ్వరరావుగారు.
21. ఆనేగొంది వెండిశాసనము I.—జయంతి రామయ్యవంతులుగారు.
22. ఆనేగొంది వెండిశాసనము II.—కొమర్రాజు లక్ష్మణరావుగారు, ఎం. ఏ.
23. శ్రీనాథుని నూతనశాసనములు—
24. పెనకొనుటి వేమాచెట్టి నూతనశాసనము—

